seria de autor
Amos
Oz
Pantera
din subterană
roman
HUMANITAS
fiction

seria de autor

Amos

OZ

Serie coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Amos Oz

Pantera din subterană

Traducere din ebraică și note de
ANAT SHILON

HUMANITAS
fiction

Redactor: Ioana Petridean
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Patricia Rădulescu
DTP: Florina Vasiliu, Carmen Petrescu

Tipărit la Ganesha Publishing House

AMOS OZ
PANTER BA-MARTEF (*PANTHER IN THE BASEMENT*)
© Amos Oz 1995
All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2013, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
OZ, AMOS
Pantera din subterane / Amos Oz; trad.: Anat Shilon. –
București: Humanitas Fiction, 2013
ISBN 978-973-689-621-7
I. Shilon, Anat (trad.)
821.411.16-31=135.1

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro
Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro
Comenzi telefonice: 0372 743 382, 0723 684 194

Pentru Din, Nadav, Alon și Yael

1

Am fost numit trădător de multe ori în viața mea. Prima dată s-a întâmplat când aveam doisprezece ani şi trei luni şi locuiam într-un cartier de la marginea Ierusalimului. Era în vacanța de vară, cu mai puțin de un an înainte ca englezii să părăsească țara şi ca statul Israel să ia ființă în toiul războiului.

Într-o dimineață, pe peretele casei noastre, sub geamul de la bucătărie, au apărut cuvintele: *PROFI BOGHED SHAFEL*, adică „Profi e un trădător josnic“, scrise cu litere groase, negre.

Cuvântul „josnic“ a trezit în mine o întrebare, care mă frământă chiar şi acum, când stau şi scriu povestea asta. Poate oare un trădător să nu fie josnic? Iar dacă nu, de ce s-a mai obosit Cita Reznik (i-am recunoscut scrisul) să adauge cuvântul „josnic“? Şi, în caz că da, în ce situații poate fi trădarea lipsită de josnicie?

Porecla „Profi“ s-a lipit de mine pe vremea când eram de-o şchioapă. E o prescurtare de la profesor, din cauza pasiunii mele de a cerceta cuvintele. (Încă iubesc cuvintele, îmi place să le adun laolaltă, să le aranjez, să le întorc, să le combin. Cam în acelaşi fel în care iubitorii de bani se joacă răsucind monedele şi bancnotele sau cum fac pasionații de cărți de joc.)

Tata a ieşit la şase şi jumătate dimineața să ia ziarul şi a descoperit inscripția de sub geamul bucătăriei. La micul dejun, în timp ce întindea dulceață de zmeură pe felia de pâine neagră, a înfipt pe neaşteptate cuțitul în borcan până aproape de plăsele şi a spus cu vocea lui măsurată:

— Foarte frumos. Ce surpriză. Ce-a mai făcut Înălțimea Sa, ca să aibă dreptul la o asemenea onoare?

Mama a spus:

— Nu începe să-l cerți cu noaptea-n cap. Îi ajunge cât îl chinuie copiii.

Tata era îmbrăcat ca de obicei, în haine de culoare kaki, la fel ca

Copyrighted material

majoritatea bărbaților din cartier pe vremea aceea. Avea vocea şi mişcările unui om perfect conştient de faptul că are dreptate. A ridicat cu vârful cuțitului gemul gros de pe fundul borcanului, l-a întins în mod egal pe cele două jumătăți ale feliei şi a spus:

— Adevărul este că în zilele noastre aproape toți folosesc cu mult prea multă uşurință cuvântul trădător. Dar cine poate fi numit trădător? Chiar aşa. Un om lipsit de onoare. Un individ care, pe la spate, în taină, pentru cine ştie ce beneficiu discutabil, ajută duşmanul în defavoarea poporului său. Sau care pune umărul la distrugerea familiei sale ori a prietenilor lui. E mai dezgustător decât un ucigaş. Şi termină, te rog, de mâncat oul ăla. În ziar scrie că în Asia oamenii mor de foame.

Mama a tras spre ea farfuria mea şi a terminat oul şi pâinea cu dulceață, nu pentru că-i era poftă, ci doar ca să calmeze spiritele. Apoi a spus:

— Cine iubeşte nu trădează.

Mama nu ne-a adresat aceste cuvinte nici mie, nici tatei, ci, dacă ar fi să judecăm după direcția privirii ei, cuiului înfipt deasupra răcitorului din bucătărie, care nu avea nici un rost anume.

Copyrighted material

2

După micul dejun, părinții mei au plecat în grabă spre stația de autobuz, iar de acolo spre serviciu. Am rămas singur în casă şi aveam la dispoziție un ocean de timp liber până seara, pentru că eram în vacanța de vară. Am început prin a curăța masa, punând fiecare obiect la locul potrivit, în dulapul de bucătărie, în răcitor sau în chiuvetă, pentru că-mi plăcea să stau acasă toată ziua, fără a avea nici un fel de obligații. Am spălat vasele şi le-am aşezat cu fața în jos pe uscător. Apoi am trecut din cameră în cameră, am tras obloanele şi am închis ferestrele, asigurându-mi astfel un bârlog umbros până la căderea serii. Soarele şi praful deşertului puteau dăuna cărților tatei, care acopereau pereții şi printre care se aflau câteva volume rare. Am citit ziarul de dimineață, apoi l-am împăturit cu grijă şi l-am aşezat pe colțul mesei din bucătărie, iar broşa mamei am pus-o înapoi în sertarul ei. N-am făcut asta ca un trădător care încearcă să-şi răscumpere josnicia, ci din nevoia mea interioară de ordine. Până în ziua de azi am păstrat obiceiul de a trece în fiecare dimineață şi în fiecare seară prin toată casa, pentru a pune fiecare lucru la locul său. În urmă cu doar cinci minute scriam aici despre trasul obloanelor şi închiderea ferestrelor, dar m-am întrerupt deoarece mi-am amintit că trebuie să mă ridic şi să închid uşa de la baie, deşi poate că ea dorea să rămână deschisă. În orice caz, asta părea să spună geamătul ei în clipa în care am închis-o.

În vara aceea, tata şi mama ieşeau din casă la ora opt dimineața şi se întorceau la şase seara. Masa de prânz mă aştepta în răcitor şi zilele îmi erau libere ca zarea. Puteam, spre exemplu, să-mi încep jocul pe covor cu un grup mic de cinci sau zece soldați ori pionieri, topografi, drumari, constructori de cazemate, apoi, încetul cu încetul, să lupt cu forțele naturii şi să înving duşmani, să cuceresc depărtările, să construiesc oraşe şi sate şi să întind între ele drumuri şi şosele.

Tata era corector la o editură mică, unde mai dădea câte o mână de

Copyrighted material

ajutor şi la redactarea cărților. Noaptea, trupul îi era ascuns de întuneric printre rafturile pline cu cărți, iar în cercul de lumină al lămpii de pe masă pluteau numai capul său cenuşiu şi umerii lăsați, de parcă s-ar fi cățărat cu greutate pe poteca dintre munții de volume de pe biroul său. Stătea acolo până la trei dimineața, completând fişe şi notând date pentru o carte mare pe care o pregătea, despre istoria evreilor din Polonia. Era un om cu principii, atent, ataşat cu tot sufletul ideii de dreptate. Iar mamei îi plăcea să ridice uneori paharul cu ceai pe jumătate gol şi să privească prin el lumina albastră din spatele ferestrei. Alteori apropia paharul de obraz, parcă absorbind căldura atingerii lui. Era profesoară şi dirigintă într-un cămin de imigranți orfani ce reuşiseră să se ascundă de nazişti în mânăstiri ori în sate uitate de Dumnezeu şi care ajungeau acum la noi „direct din valea întunecată a umbrelor morții“, după cum se exprima mama. După care se corecta imediat:

— Ei vin din locuri în care oamenii se poartă ca lupii. Până şi refugiații. Până şi copiii.

Vedeam cu ochii minții satele îndepărtate, cu figuri înfricoşătoare de oameni-lupi din valea întunecată a umbrelor morții. Îmi plăceau cuvintele „întunecată“ şi „vale“, pentru că imaginația mea desena imediat valea întunecată, şi în ea mânăstiri cu beciuri. Îmi plăcea şi expresia „umbrele morții“, pentru că nu o înțelegeam. Când pronunțam în şoaptă cuvintele „umbrele morții“ aproape că puteam auzi un fel de sunet surd şi profund, asemănător celui emis de ultima clapă a pianului, cel mai grav dintre toate. Era un sunet care trăgea după sine o mulțime de ecouri întunecate. Ca şi cum undeva se petrecuse o nenorocire, iar acum nu se mai putea face nimic.

M-am întors în bucătărie. În ziar scria că trăim o perioadă decisivă, motiv pentru care trebuie să ne mobilizăm toate forțele morale. Mai scria şi că acțiunile guvernului britanic aruncă o umbră grea asupra viitorului şi că poporul evreu e chemat să facă față tuturor încercărilor.

Am ieşit din casă şi am privit în jur, asigurându-mă, aşa cum făceau membrii mişcărilor subterane, că nu mă urmărea nimeni: vreun străin cu ochelari de soare, camuflat îndărătul paginilor unui ziar, ascuns în umbra prispei vreunei case de vizavi. Dar strada mi se păru cufundată în propriile ei probleme. Zarzavagiul construia un zid din lăzile goale. Băiatul care ajuta la băcănia fraților Sinopsky trăgea după el un cărucior care scârțâia din toate încheieturile. *Pani*[1] Ostrovska, bătrâna solitară,

Copyrighted material

mătura fără încetare bucățica de trotuar din fața uşii ei, fără îndoială a treia oară deja în dimineața aceasta. Doamna doctor Gryphius, celibatară, stătea pe terasă şi completa fişe – tata o încurajase să adune materiale în încercarea de a-şi scrie amintirile despre evreii din oraşul ei natal, Rosenheim, din Bavaria. Iar vânzătorul de gaz trecea alene în căruța lui, cu hățurile odihnindu-i-se pe genunchi, în timp ce suna din clopoțel şi-i fredona calului un fel de cântec nostalgic în idiş. Stăteam nemişcat şi studiam din nou, concentrat, inscripția neagră: „Profi e un trădător josnic“, în speranța că voi descoperi vreun amănunt care ar putea arunca o lumină nouă asupra ei. Din grabă şi de frică, Cita Reznik lăsase ultima literă din cuvântul *boghed* neterminată, făcând-o să semene cu un *R*. Asta transformase textul în *PROFI, BOGHER SHAFEL,* adică „Profi, un adult josnic“[2]. În dimineața aceea aş fi dat tot ce aveam numai să fiu deja adult.

În felul acesta reuşise să facă un *balaam*.

Domnul Zrubavel Ghihon, profesorul nostru de religie şi studii iudaice, ne explicase în clasă:

— A face un *balaam*: când cineva doreşte să arunce un blestem şi îi iese o binecuvântare. Spre exemplu, atunci când tiranul de ministru de externe britanic, Ernest Bevin, a spus în fața parlamentului de la Londra că evreii sunt un popor încăpățânat, el a făcut, de fapt, un *balaam*.

Domnul Ghihon avea obiceiul să-şi condimenteze orele cu glume care nu amuzau pe nimeni. Uneori îşi folosea chiar şi soția ca subiect în încercările de a stârni râsul. Când a vrut, spre exemplu, să ne explice un capitol din Regi, a spus:

— Bice şi scorpioni[3]. Scorpionii sunt de o mie de ori mai răi. Eu vă chinui cu bice, dar doamna mea mă chinuie cu scorpioni.

Sau:

— Într-un verset se spune: „Cum este pârâitul spinilor sub căldare“[4]. Cam ca vocea doamnei Ghihon când încearcă să cânte.

Odată am spus la cină:

— Aproape că nu trece nici o zi fără ca profesorul Ghihon să nu-şi trădeze soția în fața clasei.

Tata i-a aruncat mamei o privire şi a zis:

— Copilul ăsta al tău şi-a ieşit totalmente din minți. (Tatei îi plăcea cuvântul „totalmente“, precum şi alte cuvinte clare şi neinterpretabile, ca

Copyrighted material

„neîndoielnic“, „evident“, „categoric“.)

Mama a răspuns:

— Decât să-l insulți, mai bine ai încerca să înțelegi ce vrea să spună. Nu-l asculți niciodată cu atenție. Nici pe mine, şi, de fapt, pe nimeni niciodată. Poate doar buletinele de ştiri de la radio.

— Orice lucru, răspunse tata pe un ton calm şi rațional, refuzând ca de obicei să ia parte la o dispută, orice lucru pe lumea asta are cel puțin două fețe. Iar asta le e limpede tuturor, poate cu excepția câtorva suflete frenetice.

Nu ştiam ce înseamnă suflete frenetice, dar ştiam foarte bine că nu e momentul potrivit pentru întrebări. Drept care i-am lăsat să se privească unul pe celălalt preț de aproape un minut – aveau uneori asemenea momente de tăcere care semănau cu o partidă încrâncenată de skarderberg – şi numai după aceea am spus:

— Cu excepția umbrelor.

Tata îmi aruncă o privire piezişă, interogativă, ochelarii îi alunecară până la jumătatea nasului şi clătină din cap de sus în jos; o privire care îmi amintea de ceva ce învățasem la orele de religie: „privea ca şi cum ar aduce struguri şi aduse aguridă“. Ochii lui albaştri mă țintuiau, deziluzionați de mine, de tot tineretul şi de toate eşecurile unui sistem educațional căruia el îi trimisese un fluture şi care iată că-i restituia o omidă.

— Ce umbre îți mişună prin cap, unde vezi tu umbre?

Mama răspunse:

— În loc să-i astupi gura, mai bine ai încerca să înțelegi ce vrea să-ți transmită. Pentru că el încearcă să exprime ceva.

Iar tata:

— Frumos. Aşa deci. Atunci, mă rog, ce ar avea Înălțimea Sa bunăvoința să ne explice în seara aceasta? Despre ce umbră misterioasă ar dori să ne raporteze de astă dată? „Văzură umbra munților ca umbra omului?“ Şi „cum doreşte robul umbra?“

M-am ridicat să merg la culcare. Nu-i datoram şi nu i se cuvenea nici o explicație. Am spus totuşi, deşi nu aveam nici o obligație:

— Cu excepția umbrelor, tată. Tu ai spus cu numai o clipă în urmă că fiecare lucru pe lumea asta are cel puțin două fețe. Aproape că aveai dreptate. Dar ai uitat că umbra, spre exemplu, are o singură față. Dacă nu mă crezi, du-te şi verifică. Poate cu ocazia asta vei mai câştiga puțină

Copyrighted material

experiență. Nu tu m-ai învățat că nu există regulă fără excepție şi că e absolut interzis să generalizăm? Ai uitat cu totul ce m-ai învățat.

După ce am rostit aceste cuvinte m-am ridicat, am pus vasele în chiuvetă şi m-am dus în camera mea.

Note

1. Doamnă (în poloneză, în orig.).

2. Joc de cuvinte în limba ebraică, *boghed* (trădător) şi *bogher* (matur, adult). Trebuie menționat că în alfabetul ebraic cele două litere, *dalet* (D) şi *resh* (R), au formă asemănătoare.

3. Biblia, 3 Regi, 12:11.

4. Ecleziastul, 7:6.

Copyrighted material

3

M-am aşezat pe scaunul tatei, la biroul său, am luat de pe raft dicționarul cel mare şi enciclopedia şi am început să alcătuiesc o listă de cuvinte pe o fişă, aşa cum învățasem de la el.

Trădător :
Delator. Vânzător. Turnător. Renegat. Transfug. Spion. Dezertor. Coloana a cincea. Informator. Colaboraționist. Agent străin. Agent dublu. Agent provocator. Cuțit în spate. Duşman. Individ care-şi vinde sufletul diavolului. Cârtiță. Sabotor. Instigator. Brutus (*vezi* Roma). Quisling (*vezi* Norvegia). Iuda Iscariotul (*vezi* Noul Testament).
A avea relații cu o a treia persoană.
A înşela. A comite adulter.
Adjective: trădător, neloial, necinstit, perfid, cu două fețe.
Verbe: a trăda, a înşela, a amăgi, a induce în eroare, a înşela încrederea.
Expresii: şarpe la sân, lup în blană de oaie, a înjunghiat pe la spate, a juca la două capete.
Biblic:

Dinte rău şi picior şovăitor este cel fără credință în vreme de nevoie.[5]
O, de mi-ar da cineva un adăpost de călători în pustiu, aş părăsi pe poporul meu şi m-aş duce de la ei, căci cu toții sunt nişte desfrânați şi ceată de defăimători![6]
Pentru ce ai privi Tu oare pe cei vicleni şi ai tăcea când cel nelegiuit sfâşie pe unul mai drept decât el?[7]

Am închis dicționarul. Eram amețit. Lista pe care o copiasem pe o fişă goală de-a tatei mi se părea ca o pădure stufoasă, în umbra căreia se deschid o mulțime de poteci, care la rândul lor se ramifică în alte şi alte

Copyrighted material

cărărui, se pierd şi se reîntâlnesc, se întretaie, se unesc pentru o clipă, apoi se despart din nou, duc spre ascunzători înțesate de peşteri, subterane, labirinturi, nişe, spărturi în stâncă, văi ascunse, minuni şi uimire. Ce legătură poate fi între vânzător şi transfug, perfid şi cârtiță, informator şi adulterin, neloial şi om cu două fețe, sabotor şi individ care înjunghie pe la spate, molie şi şobolan? Ce fapte ruşinoase au comis Brutus şi Quisling? Şi multe altele… (Chiar şi în ziua de astăzi îmi interzic să deschid un dicționar sau o enciclopedie în timp ce lucrez. Dacă le-am deschis, s-a dus ziua.)

Nici nu-mi mai păsa ce sunt, un trădător, un copil al argumentelor şi al controverselor, un copil nebun, am plutit toată dimineața pe oceanele necuprinse ale enciclopediei, iar în drum am ajuns la triburile sălbatice vopsite în culorile războiului din Papua, printre craterele ciudate de pe suprafața strălucitoare a stelelor, în care ardea focul vulcanic al iadului sau care, dimpotrivă, erau înghețate şi învăluite într-o beznă eternă (acolo se ascunde oare umbra morții?), am rătăcit printre mlaştini preistorice, am întâlnit canibali şi pustnici, evrei cu pielea neagră, uitați de Dumnezeu încă din vremea reginei din Saba, am citit despre continente care se îndepărtează permanent unul de celălalt, cu o jumătate de milimetru în fiecare an. (Cât va mai dura îndepărtarea aceasta? Dar nu încape îndoială că peste un miliard de ani continentele se vor reîntâlni, de astă dată din direcția cealaltă, întrucât pământul e rotund!) După care i-am căutat pe Brutus şi pe Quisling, am vrut să-l caut şi pe Iuda Iscariotul, dar în drum m-am lovit de „ani-lumină“, care m-au învăluit într-o senzație de o dulceață covârşitoare.

La orele prânzului, foamea m-a readus de la originile universului în bucătărie. Am înghițit stând în picioare mâncarea pe care mi-o lăsase mama în răcitor. Crupe. O pârjoală. Supă. Nu uita să încălzeşti totul pe plită câteva minute şi ține minte să stingi focul imediat după ce termini. Dar n-am mai încălzit nimic. Nu voiam să pierd timpul. Am înghițit în grabă, să mă pot întoarce cât mai repede la nebuloasele pieritoare. Dar deodată am văzut apărând pe sub uşă un bilețel împăturit, pe care am recunoscut scrisul lui Ben Hur: „Înştiințare pentru trădătorul josnic: Diseară la ora şase şi jumătate eşti somatizat să te prezinți fără întârziere la locul pe care-l ştii din Tel Arza pentru a fi judecat de Tribunalul de Front pentru vina de înaltă trădare prin frațiezare cu opresorul britanic. Semnat: Organizația IoM – cartierul general – departamentul pentru

Copyrighted material

securitate internă şi anchete. P.S. Să te prezinți cu un pulover, apă şi pantofi închişi, pentru că vei fi interogat toată noaptea.“

Întâi am corectat cu creionul: nu somatizat, ci somat, nu frațiezare, ci fraternizare. Apoi i-am învățat conținutul pe dinafară, conform instrucțiunilor, după care l-am ars în bucătărie şi am aruncat cenuşa la toaletă, am tras apa, ca să nu rămână nici o dovadă în caz că poliției britanice îi va da prin minte să facă percheziții din casă în casă. După aceea m-am întors la birou şi am încercat să revin la nebuloase şi ani-lumină. Dar nebuloasele se dispersaseră, iar anii-lumină se stinseseră. Aşa că i-am confiscat tatei încă o fişă şi am scris pe ea: Situația e dificilă şi îngrijorătoare. Am adăugat: Dar capul nostru nu se va pleca. După aceea am distrus fişa şi am pus la loc dicționarul şi enciclopedia. Îmi era frică.

O frică pe care trebuia s-o înving.

Dar cum?

Am decis să aranjez timbrele: Barbados şi Noua Caledonie erau reprezentate în colecția mea de un singur timbru. Am reuşit să le localizez într-un altas german mare. Am căutat nişte ciocolată, dar nu mai era. Apoi m-am întors în bucătărie şi am înfulecat două linguri pline cu dulceața de zmeură a tatei.

Nimic nu m-a ajutat. Situația era proastă.

Note

5. Biblia, Pilde 25:19.
6. Biblia, Ieremia 9:2.
7. Biblia, Avacum 1:13.

Copyrighted material

4

În amintirea mea, Ierusalimul ultimei veri a guvernării britanice a rămas ca un oraş din piatră, împrăştiat pe pante deluroase. Nu chiar un oraş, mai degrabă cartiere disparate, despărțite între ele de terenuri bolovănoase, pline de scaieți. La colțurile străzilor staționau uneori maşini blindate, ale căror geamuri erau aproape complet acoperite, ca nişte ochi orbiți de lumină. Mitralierele montate pe capotă păreau nişte degete amenințătoare: Hei, tu!

Spre dimineață, băieții ieşeau să lipească manifestele mişcărilor subterane pe stâlpii de electricitate. Sâmbătă după-amiază vecinii discutau în curte, în fața paharelor pline cu ceai fierbinte şi a biscuiților copți de mama (eu o ajutam să decupeze flori şi steluțe din aluatul moale). În timpul acestor discuții, atât oaspeții cât şi părinții mei foloseau cuvinte ca persecuție, exterminare, mântuire, spionaj, tradiție, imigrare ilegală, asediu, manifestații, Hagi Amin, extremişti, kibbutzuri, Cartea Albă, Hagana, cumpătare, colonizări, bande, conştiința lumii, tulburări, proteste, imigranți ilegali. Se întâmpla uneori ca vreunul dintre oaspeți să se înfierbânte, tocmai unul liniştit, un om slab şi palid, căruia țigara îi tremura între degete, cu cămaşa închisă până la ultimul nasture, cu buzunarele pline de carnețele şi bucățele de hârtie, care exploda cu furie reținută, folosind expresii precum „miei duşi la tăiere“, „evrei de protectorat“, apoi se grăbea să adauge repede, ca pentru a îndrepta proasta impresie, „dar sub nici o formă n-avem voie, Doamne fereşte, să ne scindăm, suntem cu toții în aceeaşi barcă“.

În spălătoria de pe acoperişul clădirii au montat o chiuvetă şi câteva becuri. Acolo a venit să locuiască domnul Lazarus, din Berlin, croitor specializat în costume bărbăteşti, un om scund, care clipea şi dădea fără încetare din cap şi care, în ciuda căldurii din timpul verii, purta permanent un sacou gri, iar pe sub el o vestă fără mâneci. La gât îi atârna mereu un centimetru verzui, ca un colier. Hitler, se spunea, îi omorâse

Copyrighted material

soția şi fiicele. Dar cum a reuşit să scape domnul Lazarus? Umblau tot felul de zvonuri. Se povestea ba una, ba alta. Se îndoiau. Mie mi se părea suspect. Ce ştiau ei, de fapt? Doar domnul Lazarus nu spusese niciodată nici un cuvânt despre ceea ce se petrecuse acolo. A atârnat o firmă de carton în casa scărilor, jumătate în germană şi jumătate în ebraică. O rugase pe mama să scrie pentru el: „Expert în croitorie, tipare şi confecții din Berlin. Primesc orice fel de comandă, după ultima modă din Europa, inclusiv ajustări şi reparații. Prețuri convenabile, se acceptă credit.“ După o zi sau două, cineva i-a rupt jumătatea germană a firmei, pentru că noi nu vom tolera să fie folosită aici limba ucigaşilor.

Tata a găsit în fundul dulapului o vestă groasă de iarnă şi m-a trimis cu ea în spălătoria de pe acoperiş, pentru ca domnul Lazarus să-i schimbe nasturii şi să-i întărească toate cusăturile.

— E adevărat, e deja o cârpă şi mă îndoiesc că va mai putea fi purtată, a spus tata, dar probabil că el n-are bani nici de pâine, iar pomana e întotdeauna umilitoare. Să-i trimitem deci asta, să schimbe nişte nasturi. Să câştige câțiva bani de la noi. Să simtă că e apreciat.

Mama a spus:

— Bine, nasturi noi. Dar de ce să trimiți copilul? Urcă tu, vorbeşte puțin cu el, invită-l la noi la un ceai.

— Ai dreptate, a zis tata jenat, şi după o clipă a adăugat hotărât. Fără îndoială. Sigur că îl vom invita.

Domnul Lazarus a închis cu bucăți de fier vechi, luate de la paturi stricate, cel mai îndepărtat colț al acoperişului, le-a legat strâns între ele, a presărat înăuntru paie de la o saltea ruptă şi a făcut acolo un fel de țarc sau coteț, a adus şase găini şi a rugat-o pe mama să adauge în ebraică, pe bucata de hârtie rămasă goală, şi: „Ouă proaspete de vânzare“. Dar niciodată, nici măcar în ajunul sărbătorilor, n-a acceptat să vândă o găină pentru a fi sacrificată. Dimpotrivă: se spunea că domnul Lazarus îi dăduse fiecăreia un nume şi că noaptea se trezea şi ieşea pe acoperiş pentru a se asigura că dorm liniştite. Odată m-am furişat acolo împreună cu Cita Reznik, prin spatele rezervoarelor de apă caldă, şi l-am auzit pe domnul Lazarus certându-se cu găinile sale. În germană. Argumenta, insista, explica, ba chiar le fredona o melodie. Uneori le aduceam firimituri de pâine sau câte o farfurioară cu boabele negre care rămâneau după ce alegeam lintea. S-a întâmplat o dată sau de două ori ca domnul Lazarus să vină din spate şi să mă surprindă hrănind găinile. Mi-a atins

Copyrighted material

uşor umărul, dar şi-a retras imediat mâna, fluturându-şi degetele ca şi cum s-ar fi ars. Erau mulți oameni pe la noi care vorbeau singuri. Sau care se adresau unor persoane inexistente.

Pe acoperiş, în spatele cotețului domnului Lazarus, am amenajat un post de observație de unde aveam control absolut asupra acoperişurilor vecine, ba chiar puteam vedea perfect interiorul garnizoanei britanice. Stăteam acolo, ascuns printre rezervoarele de apă, urmărind apelul de seară, notând diferite detalii într-un carnețel, după care îndreptam înspre ei o puşcă de țintaş imaginară, nimicindu-i pe toți cu o rafală precisă şi scurtă.

Din punctul de observație de pe acoperiş vedeam şi satele arăbeşti din depărtare, răspândite pe pantele munților, şi Muntele Scopus, şi Muntele Măslinilor, în spatele cărora începea pe neaşteptate deşertul, iar mai departe, spre sud-est, se ascundea Muntele Sfatului Rău, pe care se afla palatul Înaltului Comisar britanic. În vara aceea puneam la punct ultimele detalii ale planului de atac asupra palatului, din trei direcții concomitent, şi îmi pregătisem un discurs pe care să i-l țin Înaltului Comisar după atac, când va fi luat prizonier şi va fi adus pentru interogatoriu aici, la mine, la postul de observație de pe acoperiş.

Odată am cercetat de acolo fereastra camerei lui Ben Hur, deoarece aveam suspiciunea că e urmărit, dar în locul lui a apărut în colțul ferestrei Iardena, sora lui mai mare. Stătea în mijlocul camerei, a făcut câteva piruete pe vârfurile degetelor, ca o balerină, apoi pe neaşteptate şi-a descheiat nasturii capotului, l-a dat jos şi a îmbrăcat o rochie pe care a închis-o cu fermoarul. Între capot şi rochie, pe pielea ei albă au lucit pentru câteva clipe trei insule întunecate, două la umbra brațelor şi una amețitoare sub abdomen, care au fost imediat acoperite de rochia ce i-a căzut precum o cortină de la gât până la genunchi, înainte ca eu să apuc să văd ce am văzut sau să mă retrag de la postul meu de observație sau să închid măcar ochii. Nu încape îndoială că i-aş fi închis, dar totul s-a petrecut şi s-a terminat într-o clipă. În aceeaşi clipă am gândit: Acum voi muri. Merit să mor pentru asta.

Iardena avea un logodnic şi un fost logodnic, şi în afară de ei, se spunea, ar mai fi fost şi un vânător din Galileea, şi un poet de pe Muntele Scopus, ba chiar şi un admirator timid care doar se uita la ea cu tristețe şi nu îndrăznea niciodată să-i spună nimic în afară de „Bună dimineața“ şi „Priveşte ce dimineață minunată“. În timpul iernii i-am dat Iardenei să

Copyrighted material

citească două poezii de-ale mele, şi după câteva zile mi-a spus: Continuă să scrii. Cuvintele acestea mi s-au părut mai frumoase decât multe altele care mi s-au spus peste ani, când chiar scriam.

În seara aceea am hotărât să mă duc la ea şi să-i spun, plin de curaj, sau măcar să-i scriu, tot plin de curaj, o scrisoare, în care să-mi cer scuze şi să-i explic că n-am avut intenția să-i văd, şi că de fapt nu i-am văzut nimic. Dar nu i-am scris, deoarece nu ştiam dacă Iardena observase că mă aflam pe acoperişul de vizavi. Poate nici măcar nu-şi dăduse seama. Mă rugam să nu mă fi văzut, dar speram totuşi că o făcuse.

Ştiam pe dinafară tot ce se vedea din punctul meu de observație de pe acoperiş: cartierele, satele, munții, turnurile. Peste tot, în băcănia fraților Sinopsky, la rând la policlinică, în balconul familiei Dorzion, de peste drum, în fața chioşcului de ziare, oamenii discutau şi se contraziceau în legătură cu viitoarele granițe ale statului evreu care va fi fondat după victorie. Cu sau fără Ierusalim? Cu sau fără o bază a marinei militare britanice la Haifa? Cu sau fără Galileea? Şi deşertul? Unii sperau că armatele lumii civilizate vor veni în locul britanicilor pentru a ne apăra în fața pericolului de a fi căsăpiți de către arabii însetați de sânge. (Aveam pentru fiecare națiune o poreclă şi un epitet constant, ca un nume şi un prenume: perfidul Albion, împuțita de Germanie, îndepărtata Chină, Rusia sovietică, bogata Americă. Jos, lângă țărmul mării, se afla Tel Avivul fremătător, iar departe de noi, în Galileea şi în văi se întindea Eretz Israelul[8] muncitor. Arabii erau numiți „indivizi însetați de sânge“. Lumea întreagă avea şi ea câteva nume proprii, depinzând de starea de spirit generală sau de circumstanțe: civilizată, liberă, mare, ipocrită. Uneori se spunea: Lumea a ştiut, dar a tăcut. Alteori spuneau: De data asta lumea nu va mai tăcea.)

Dar deocamdată, până când va fi proclamat Statul evreu[9], băcănia şi prăvălia de fructe şi legume se deschideau dimineața la şapte şi se închideau seara la şase, înainte de intrarea în vigoare a interdicției de circulație pe timpul nopții. Vecinii, familia Dorzion, doctorița Gryphius, noi şi Ben Hur cu părinții săi ne adunam cu toții la doctor Buster, pentru că avea radio. Ascultam într-o tăcere sumbră ştirile transmise de Vocea Ierusalimului. Uneori, după căderea întunericului şi în surdină, ascultam postul mişcării ilegale, Vocea Sionului Luptător. Rămâneam uneori şi după ştiri, pentru a asculta buletinul *Rude caută rude*, poate vom auzi pe neaşteptate numele vreunei rude dispărute în Europa, care a rămas totuşi

Copyrighted material

în viață şi a reuşit să ajungă cumva în țară, sau cel puțin se chinuie pe undeva prin lagărele de refugiați pe care le-au deschis englezii în Cipru.

Cât timp ascultam, tăcerea era profundă, ca o perdea care se mişcă în adierea vântului. Dar imediat ce se terminau ştirile începeau cu toții să vorbească deodată. Fără oprire. Ce a fost, ce va fi, ce ar putea să facă, ce ar trebui să facă, ce ne-a mai rămas de făcut, vorbeau de parcă se temeau că se va întâmpla ceva îngrozitor dacă se va lăsa o clipă de linişte. Dacă pe umerii lor poposea tăcerea aceea rece şi cenuşie, îi astupau imediat gura.

Toți citeau ziarele, iar când terminau le schimbau între ei: *Davar*, *Hamashkif*, *Hatzofe* şi *Haaretz* treceau din mână în mână. Dar întrucât pe vremea aceea zilele erau mult mai lungi decât acum, şi fiecare ziar nu avea decât patru pagini, reciteau seara ceea ce buchisiseră deja dimineața, se adunau în grupuri mici în fața băcăniei fraților Sinopsky şi comparau ce se scrisese în *Davar* referitor la rezistența noastră morală, cu articolul din *Haaretz* care vorbea despre importanța tenacității. Poate se mai ascunde printre rânduri ceva foarte important, vreun detaliu decisiv, pe care l-au omis la prima şi a doua lectură?

Mai erau în cartier şi alți refugiați în afara domnului Lazarus. Din Polonia, din România, din Germania, din Ungaria, din Rusia. Însă cei mai mulți dintre locuitori nu erau numiți nici refugiați, nici pionieri, nici cetățeni, pentru că ei formau „comunitatea organizată“, care se situa undeva la mijloc, sub nivelul pionierilor şi deasupra refugiaților, în opoziție cu britanicii şi cu arabii, dar şi cu militanții. Însă cine mai putea să facă diferența între ei? Aproape toți, şi pionierii, şi refugiații, şi militanții vorbeau cu „r“ moale şi „l“ umed, cu excepția celor originari din comunitățile orientale, care vorbeau cu „r“ vibrant şi consoane guturale. Părinții sperau că noi, copiii, vom creşte şi vom deveni un soi nou de evreu, mult îmbunătățit, cu umeri largi, luptător şi agricultor. Motiv pentru care îndesau în noi ficăței de pasăre şi fructe, pentru ca atunci când va veni momentul să putem sta drepți, bronzați şi neînfricați, şi să nu ne mai lăsăm duşi de duşman precum oile la tăiere. Se întâmpla uneori să-i apuce dorul de locurile din care veniseră în Ierusalim, cântau în limbi pe care noi nu le cunoşteam şi ne traduceau cu aproximație, ca să ştim şi noi că au existat odată râuri şi pajişti, păduri şi câmpii, case cu acoperişuri înclinate, din paie şi clopote bătând în ceață. Pentru că Ierusalimul era plin de terenuri virane care se uscau în arşița verii, iar

Copyrighted material

casele erau clădite din piatră şi fier, şi soarele pârjolea totul, de parcă izbucnise deja războiul. Lumina orbitoare stăpânea totul ca un tiran din zori şi până-n seară.

Uneori cineva întreba:

— Şi ce-o să se întâmple?

Altcineva îi răspundea:

— Trebuie să sperăm că va fi bine.

Sau:

— N-avem încotro, trebuie să mergem înainte.

Mama se apleca uneori preț de cinci sau zece minute deasupra unei cutii în care se aflau fotografii şi câteva obiecte mici, iar eu ştiam deja că trebuie să mă prefac că nu văd. Pe părinții mamei şi pe Tania, sora ei, îi omorâse Hitler în țara numită Ucraina, împreună cu toți evreii care nu apucaseră să ajungă aici la timp. Tata a spus odată:

— Mintea nu poate concepe aşa ceva. Inima nu poate accepta. Iar întreaga lume a tăcut.

Îşi plângea şi el uneori părinții şi surorile, dar nu cu lacrimi, ci altfel. Stătea câte o jumătate de oră în picioare, uşor aplecat înainte – poziția omului înverşunat, care are dreptatea de partea sa – şi studia detaliile hărților prinse pe peretele coridorului. Ca un general al statului-major. Privind fără a scoate un cuvânt. Considera că trebuie să-i alungăm de aici pe englezi şi să construim un stat al nostru în care să poată veni toți evreii persecutați de pe pământ. Statul acesta, spunea, va trebui să fie un model de dreptate civică pentru întreaga lume: da, chiar şi față de arabi, presupunând că vor dori să rămână şi să trăiască aici, printre noi. Da, în ciuda a tot ceea ce ne fac ei nouă, din vina intriganților şi a instigatorilor, ne vom comporta față de ei cu o generozitate exemplară, dar nu din slăbiciune. Când va fi, în sfârşit, constituit un stat evreiesc liber, nici un ticălos de pe lumea aceasta nu va mai îndrăzni să ucidă sau să umilească evrei. Iar dacă va îndrăzni, îl vom lovi, pentru că atunci brațul nostru va fi foarte lung.

Când eram în clasa a patra sau a cincea, am copiat atent cu creionul pe hârtie de calc harta lumii din atlasul tatei, iar pe copie am desenat statul evreiesc pe care acesta îl promisese: o pată verde între deşert şi mare. De la pata aceasta am trasat brațe lungi spre continente şi oceane, iar la capătul fiecărui braț am desenat un pumn care ajungea pretutindeni. Până în Alaska. Dincolo de Noua Zeelandă.

Copyrighted material

— Dar ce-am făcut, am întrebat odată în timpul cinei, de ne urăsc toți?

Mama a răspuns:

— Asta se întâmplă pentru că întotdeauna am avut dreptate. Nu ni se iartă faptul că niciodată n-am făcut rău nici măcar unei muşte.

Am gândit-o, dar n-am spus-o: Înseamnă că nu merită deloc să fii cel care are dreptate.

Precum şi: Asta explică şi atitudinea lui Ben Hur. Pentru că eu sunt cel care are dreptate şi pentru că nici eu n-am făcut rău nici măcar unei muşte. Dar de acum înainte începe epoca panterei.

Tata a spus:

— E o problemă dureroasă şi obscură. În Polonia, spre exemplu, ne-au urât pentru că eram diferiți, străini şi ciudați, vorbeam, ne îmbrăcam şi mâncam în mod evident altfel decât localnicii. Iar la numai douăzeci de kilometri distanță, peste graniță, în Germania, ne urau din motive complet opuse. În Germania vorbeau, mâncau şi se îmbrăcau exact la fel ca ceilalți. Iar duşmanii spuneau: Uitați-vă la ei, priviți cum se amestecă printre noi, nu mai poți să ştii care e jidan şi care nu. Asta e soarta noastră, motivele de a ne urî se schimbă, dar ura în sine e eternă. Deci care e concluzia?

— Să încerci să nu urăşti, spuse mama.

Iar tata, cu ochii săi albaştri clipind repede în spatele ochelarilor, a zis:

— N-avem voie să fim slabi. Slăbiciunea e un păcat.

— Dar ce-am făcut? am întrebat. Cu ce i-am supărat atât de rău?

— Întrebarea aceasta nu trebuie să ne-o adresezi nouă, spuse tata, ci acelora care ne persecută. Iar acum să binevoiască Înălțimea Sa să-şi adune sandalele de sub scaun şi să le pună la locul lor. Nu acolo. Nici acolo. La locul lor.

Noaptea auzeam în depărtare împuşcături, explozii, ilegaliştii din mişcările subterane îşi părăseau bazele secrete şi atacau reprezentanțele guvernului britanic. La ora şapte seara trăgeam deja obloanele, încuiam uşile şi ne închideam în casă până dimineața. În oraş era instituită starea de asediu. Vântul transparent şi gol adia peste străzile părăsite, peste alei, peste treptele curbate din piatră. Uneori tresăream la zgomotul vreunui tomberon din tablă pe care vreo pisică vagaboandă reuşise să-l răstoarne în întuneric. Ierusalimul era în aşteptare. Şi în apartamentul nostru era linişte aproape toată seara. Tata stătea cu spatele la noi, separat de noi prin cercul de lumină al lămpii de pe birou, căutând printre cărți şi fişe,

Copyrighted material

stiloul său scârțâia în tăcerea adâncă, se oprea, apoi scârțâia din nou, de parcă săpa un tunel. Tata verifica, cerceta, poate definitiva câte un detaliu pentru cartea cea mare la care lucra, o istorie a evreilor din Polonia. Mama şedea în celălalt colț al camerei, în balansoarul ei, citind sau ținând cartea întoarsă pe genunchi, ascultând cu mare atenție sunete pe care eu nu le puteam auzi. Eu terminam de citit ziarul la picioarele ei, pe covor, după care începeam să schițez pe o foaie planul atacului neaşteptat al mişcării noastre subterane asupra principalelor instituții de guvernământ din Ierusalim. Până şi în vis învingeam duşmani, şi am continuat să-i visez câțiva ani după vara aceea.

În vara aceea, organizația IoM era compusă din numai trei luptători: Ben Hur, comandant general şi şeful Departamentului special pentru securitate internă şi anchete. Eu eram adjunctul său. Cita Reznik era soldat şi aspirantul principal la gradul de ofițer, atunci când organizația se va extinde. În afara funcției de comandant adjunct, mi-a fost încredințată şi sarcina de a fi creierul organizației şi proiectantul ei. Eu am pus bazele organizației la începutul vacanței de vară şi i-am găsit numele, IoM (inițialele din „Independență ori Moarte“). Eu am avut ideea să adunăm, să îndoim şi să împrăştiem cuie pe drumul care duce spre tabăra militară, pentru a găuri roțile englezilor. Tot eu am conceput lozincile pe care Cita Reznik a primit ordin să le scrie cu vopsea neagră groasă pe zidurile caselor din cartier: „Britanici îngălați – de-aici să vă căraţi“, „Cu sudoare, lacrimi, sânge, noi pe voi vă vom înfrânge“, dar şi „Albion, perfide – Israel azi te desfide“ (Învățasem expresia „perfidul Albion“ de la tata.) Programul nostru pentru vacanța de vară era să finalizăm construcția rachetei secrete. Aveam deja într-o colibă din spatele curții lui Cita, acolo unde începea valea, motorul unui frigider vechi, câteva părți dintr-o motocicletă demontată, precum şi zeci de metri de cabluri electrice, siguranțe, baterii şi becuri, precum şi şase sticluțe cu lac de unghii. Cu acestea din urmă intenționam să neutralizăm acetona din care se produce explozibilul. Până la sfârşitul verii, racheta urma să fie terminată şi îndreptată exact spre fațada Palatului Buckingham, în care locuia regele George al Angliei, moment în care aveam de gând să trimitem prin poştă o scrisoare mândră şi dură: „Ieşiți din țara noastră până în ajunul Zilei Ispăşirii[10], altfel Ziua Judecății se va transforma în Ziua Judecății de Apoi pentru voi“.

Ce ne-ar fi răspuns englezii dacă am mai fi avut la dispoziție două sau

Copyrighted material

trei săptămâni şi am fi reuşit să fabricăm racheta? Poate că ar fi dat dovadă de puțin bun-simț şi ar fi plecat, scutindu-ne pe toți de o cantitate impresionantă de suferință şi sânge. Greu de ştiut. Însă la mijlocul acelei veri a ieşit la iveală relația mea secretă cu sergentul Dunlop. Sperasem că va dura la nesfârşit şi că nu va fi descoperită niciodată. Dar, întrucât a fost descoperită, a apărut scrisul de pe zid, iar eu am primit ordin să mă prezint în seara aceasta la liziera pădurii Tel Arza, în fața tribunalului militar, învinuit de înaltă trădare.

Adevărul e că ştiusem de la bun început că procesul nu va schimba situația. Scuzele sau explicațiile nu-mi vor folosi la nimic. În orice mişcare subterană, de oricând şi oriunde, cel care a fost numit trădător o singură dată, rămâne trădător pentru totdeauna. E complet inutil chiar şi să încerce să se justifice.

Note

8. Termen biblic, în traducere Țara lui Israel, echivalent cu Țara Promisă, Palestina, Canaan, reprezentând teritoriile promise de Dumnezeu poporului lui Israel. Primele menționări apar în Geneza şi Exodul.

9. În ebraică *ivri*, numele biblic al poporului evreu, termen oarecum pretențios folosit în limbajul epocii, mai ales de către persoane cu opinii politice revizioniste, de dreapta, şi adoptat de adolescenții afiliați acestei ideologii.

10. Yom Kippur sau Yom Hakippurim – cea mai sfântă zi din calendarul ebraic, numită şi Ziua Judecății, Ziua Ispăşirii, Ziua Jertfei. Se consideră că timp de zece zile după Anul Nou evreiesc, Dumnezeu judecă comportamentul fiecărui om în anul care tocmai a trecut, iar de Yom Kippur îi decide soarta pentru noul an şi parafează decizia.

Copyrighted material

5

Ben Hur era un copil palid şi slab, cu faţă de vulpe, cu trăsături ascuţite şi ochi a căror culoare era aproape de kaki. Nu ţineam la el, de fapt nici nu eram prieteni. Pe noi ne unea altceva, mai presus decât o simplă prietenie. Dacă Ben Hur mi-ar fi ordonat, să zicem, să mă ridic şi să mut toată Marea Moartă în nordul Galileii, găleată cu găleată, aş fi făcut-o, pentru ca după îndeplinirea misiunii să am şansa de a-l auzi spunând, din colţul buzelor, cu vocea lui leneşă: „Eşti destul de OK, Profi“. Ben Hur rostea cuvintele ca şi cum ar fi aruncat cu pietricele într-un felinar de pe stradă. Vorbea aproape fără să-şi descleşteze dinţii, de parcă i-ar fi fost păcat de osteneală. Uneori pronunţa litera P, din Profi, cu un fel de dispreţ, ca într-o mică explozie: *P*rofi.

Sora lui Ben Hur, Iardena, cânta la clarinet. Odată mi-a curăţat şi mi-a pansat o rană la genunchi, iar mie mi-a părut rău că nu eram rănit şi la celălalt. Când i-am mulţumit, a izbucnit într-un râset perlat şi a făcut un gest larg cu mâna, către un public inexistent: Priviţi, iată un copil-moluscă. Nu ştiam la ce se referea Iardena când m-a făcut copil-moluscă, dar, în acelaşi timp, eram sigur că odată şi odată voi înţelege, iar atunci când voi afla, se va dovedi că am ştiut-o dintotdeauna. Asta e o treabă complicată, iar eu trebuie să găsesc o soluţie mai simplă pentru a o exprima. Poate astfel: exista un fel de umbră vagă de cunoaştere, care apărea cu mult înaintea cunoaşterii în sine. Şi tocmai din cauza acestei umbre de cunoaştere aveam senzaţia că în seara aceea, când am văzut-o din greşeală de pe acoperiş schimbându-se, am trădat cu josnicie, revăzând iar şi iar ceea ce aproape că nu văzusem. De ruşine simţeam tot timpul un fel de fior care semăna cu scârţâitul cretei pe tablă sau cu gustul acru al săpunului printre dinţi. Acesta e gustul pe care îl simte trădătorul în clipa trădării, sau imediat după aceea. Aş fi vrut să-i scriu o scrisoare, să-i explic că sub nici o formă n-am plănuit să trag cu ochiul, şi s-o rog să mă ierte. Dar cum aş fi putut oare s-o fac? Mai ales că

Copyrighted material

începând de atunci, de câte ori mă întorceam la postul meu de observație de pe acoperiş, nu puteam să nu-mi aduc aminte că fereastra era acolo, peste drum, şi că sub nici o formă nu trebuie să mă uit în direcția aceea, nici măcar din întâmplare, nici măcar neintenționat, nici măcar în treacăt, atunci când privirea scrutează zarea dintre dealul Nabi Samuel şi Muntele Scopus.

Cita Reznik, copilul cu doi tați, se lipise de mine şi de Ben Hur. (Primul tată era mereu plecat în călătorie, iar al doilea dispărea mereu cu câteva ore înainte ca primul să se întoarcă. Ne băteam cu toții joc de Cita, uşă turnantă şi alte glume de soiul ăsta, iar el se alătura ironiilor, râdea de maică-sa şi de cei doi tați, o făcea pe nebunul, se dădea în spectacol maimuțărindu-se, strâmbându-se şi scoțând strigăte de cimpanzeu, care aduceau mai degrabă a plânset.) Cita Reznik era un copil-sclav: alerga mereu să înapoieze câte o minge care zburase spre vale dindărătul vreunui gard. Căra mormanele de echipament când porneam în expediții prin Tibet, să-l vânăm pe Omul Zăpezilor. Scotea din buzunare chibrituri, arcuri, şireturi, desfăcătoare de dopuri, câte un briceag, orice îi cereai sau orice îi putea fi cuiva de folos. Iar după marile lupte cu tancuri de pe rogojină, Cita rămânea întotdeauna să strângă cuburile şi dominoul şi să le aşeze în cutie, apoi să pună la loc în valijoara lor piesele de la jocul de dame.

Aproape în fiecare dimineață, după ce părinții mei plecau la serviciu, la mine acasă aveau loc lupte cu blindate. Făceam manevre masive în aşteptarea zilei în care englezii vor părăsi țara, iar noi ne vom alătura diviziilor de blindate care vor ține piept invaziei tuturor armatelor arabe. Tata avea un raft special, plin cu cărți dedicate războiului mondial. Conform acestora şi cu ajutorul hărților mari care acopereau pereții coridorului, refăceam pe rogojină luptele grele de la Dunkerque, Stalingrad, El-Alamein, Kursk şi din Munții Ardeni, apoi trăgeam concluzii în favoarea viitorului război iminent care va izbucni în curând aici la noi.

La ora opt dimineața, când uşa se închidea în urma tatei şi a mamei, puneam repede bucătăria în ordine, închideam ferestrele şi trăgeam obloanele pentru a păstra atât răcoarea, cât şi taina conspirației şi pentru a ne feri de spioni, apoi dispuneam pe rogojină piesele necesare pentru deschiderea strategică a unei bătălii cruciale. Foloseam nasturi, chibrituri, piese de domino, de şah şi de la jocul de dame, ace cu gămălie în care

Copyrighted material

erau înfipte steguleţe, precum şi şnururi colorate care simbolizau graniţe şi linii de front. Concentram în punctul de pornire diferitele forţe combatante. Apoi aşteptam. Puţin înainte de ora nouă, Ben Hur şi Cita băteau la uşă, două bătăi puternice şi rapide, urmate de una distanţată şi uşoară. Îi identificam mai întâi prin vizorul uşii, apoi schimbam parole. Cita mă întreba de afară: „Libertate?“, iar eu răspundeam dinăuntru: „Sau moarte!“

Uneori, în toiul bătăliei, Ben Hur decidea sistarea operaţiunilor şi iniţia o incursiune în direcţia răcitorului din bucătărie. Îmi plăceau dimineţile acelea, şi mai ales rarele momente în care Ben Hur îmi arunca printre buzele strânse: „Eşti destul de OK, Profi!“

Încă nu ştiam că aceste cuvinte au valoare numai atunci când tu eşti cel care ţi le spui, şi numai atunci când o faci cu inima împăcată.

Când trecuse aproape un sfert din vacanţa de vară, înţeleseserăm deja unde greşiseră Rommel şi Jukov, Montgomery şi George Patton, şi ştiam cum vom evita noi să repetăm aceste erori, când va veni momentul. Coboram de pe peretele coridorului harta cea mare a Palestinei şi a împrejurimilor, o întindeam pe rogojină, apoi exersam fazele alungării britanicilor şi ale înfrângerii armatelor arabe. Ben Hur era comandantul, iar eu creierul întregii acţiuni. Întâmplător, şi acum când scriu această carte, în casa mea se află un perete plin cu hărţi. Uneori stau în picioare în faţa lor, îmi pun ochelarii (care nu seamănă cu ochelarii rotunzi ai tatei) şi, conform informaţiilor de la radio şi din ziare, urmăresc cu degetul pe hartă mişcările de trupe ale diferitelor armate, în războiul din Bosnia, spre exemplu, sau în războiul Armeniei contra Azerbaidjanului. Pentru că întotdeauna există pe undeva în lume câte un război sălbatic. Uneori, privind harta, mi se pare că una dintre părţi greşeşte: nu vede ocazia de a iniţia o manevră surprinzătoare.

Pe la mijlocul verii programasem să încep pregătirile pentru formarea Armadei Marine Evreieşti, alcătuite din crucişătoare, submarine, fregate şi portavioane. Intenţionam să verific posibilitatea unui atac preventiv concomitent asupra bazelor flotei britanice din Marea Mediterană – Port Said, Famagusta, Malta, Mersa Matruh, Gibraltar. Numai aici, în Haifa, nu. Pentru că fără îndoială, tocmai aici, în Haifa, sunt mult mai vigilenţi, şi se aşteaptă la un atac-surpriză. Oare mai sunt şi alte baze navale britanice în bazinul Mării Mediterane? Aveam de gând să-i pun această întrebare sergentului Dunlop, la Orient Palace Café. Ar putea părea o

Copyrighted material

curiozitate nevinovată. Venită din partea unui copil pasionat de geografie, o asemenea întrebare devine admisibilă. Dar, gândindu-mă mai bine, am decis să renunț, pentru că tocmai o asemenea întrebare ar putea naşte suspiciuni şi atrage atenția – ceea ce ar anihila efectul-surpriză.

Mai bine să-l întreb pe tata.

De fapt, nici nu e necesar să întreb. Aş putea afla singur, aş putea combina informația accesibilă din enciclopedie cu informația accesibilă din hărțile atlasului. Uneori, corelarea informației din surse deschise poate ascunde date secrete foarte importante. (Mai cred şi astăzi la fel. Uneori pun cuiva o întrebare simplă, spre exemplu, ce peisaje preferă. Apoi îl întreb sau o întreb, nu imediat, ci după un sfert sau o jumătate de oră, ce visa în copilărie să devină, când va fi mare. Compar în gând cele două răspunsuri, şi ştiu.) Aceste lupte navale nu vor mai avea loc. În schimb voi apărea în fața tribunalului militar, sub învinuirea de trădare josnică şi transmitere de secrete duşmanului.

Mă gândeam că, la urma urmei, şi Robin Hood putea fi numit trădător. Desigur, doar un suflet meschin l-ar fi putut privi în această lumină. Însă există totuşi şi o asemenea posibilitate. E lucru dovedit.

Dar ce este trădarea, în fond?

M-am aşezat pe scaunul tatei, am aprins lampa de pe birou, am scos din cutia cu fişe goale un carton pătrat. Pe fişă am scris cam aşa: De verificat dacă există vreo legătură între cuvântul *trădare*[11] şi cuvântul *haină*[12]. Pentru că cel care se îmbracă acoperă şi ascunde anumite lucruri, la fel ca trădătorul. Poate pentru că stă în firea hainelor să se rupă tocmai atunci când te aştepți mai puțin, atunci când nu eşti pregătit. Se întâmplă şi altfel, să îmbraci haine din lână, ca un pulovăr, şi să te pomeneşti cu o zi uscată şi fierbinte de hamsin, vântul acela arzător care vine din deşert şi aduce cu el valuri de praf şi nisip. Sau îți pui haine uşoare, şi dintr-odată se lasă un frig cumplit. (Dar în aceste situații nu hainele sunt trădătoare, ci condițiile de climă.) La lecția de Tanah a lui Zrubavel Ghihon am învățat un verset din Cartea lui Iov: „Frații mei m-au trădat ca un fluviu“. Nu ca râurile liniştite ale Ucrainei, despre care mama povesteşte parcă din vis, ci ca râurile de aici, din țară, râuri trădătoare: tocmai vara, când eşti topit de sete, ele te trădează şi în loc de apă îți dau pietriş fierbinte. Iarna în schimb, când umbli prin albia lor, poate veni pe neaşteptate un torent înşelător. Profetul Ieremia se lamenta

Copyrighted material

astfel: „Căci m-au trădat fiii casei lui Israel“ – Dar iată că şi el însuşi a fost numit trădător, a fost şi el judecat şi condamnat şi coborât într-o groapă.

La ora de gramatică am învățat despre expresia „trădător josnic“, am notat pe altă fişă. Când scriu „trădător“, îmi apare imediat în fața ochilor vinovatul, legat fedeleş, cu privirea în pământ, în aşteptarea pedepsei crunte care i se cuvine, fără nici o speranță de iertare.

Iar când spun „josnic“, am notat pe altă fişă, mă gândesc la ceva mic. Sau inferior. Prin extensie, la o stare de spirit proastă, proastă dispoziție sau depresie. Se leagă de modest, umil. Sau meschin. Deci josnic ar fi contrariul lui orgolios, sau arogant? Ben Hur Tykucinski este orgolios, dar în acelaşi timp este şi meschin. (Iar despre mine ce să mai spun – că n-am avut curajul să-i scriu Iardenei şi să-i cer iertare că am tras cu ochiul?) Trebuie să-l întreb pe sergentul Dunlop cum se spune „trădător josnic“ în engleză şi dacă şi în limba engleză există vreo asemănare între îmbrăcăminte şi trădare sau între josnicie şi umilință.

Dar oare am să-l mai văd?

În timp ce mă întrebam acest lucru, a început să-mi fie dor de el. Desigur, n-am uitat nici o clipă că face parte din armata duşmanului. Dar el nu era un inamic oarecare, era unul special. Al meu.

Simt că nu mai pot amâna. Am să povestesc despre sergentul Dunlop şi despre ceea ce a fost între noi. Chiar dacă am anumite rezerve.

Note

11. *Bghida*, în ebraică, în orig.
12. *Beghed*, în ebraică, în orig.

Copyrighted material

6

Ne întâlneam în taină de trei-patru ori pe săptămână, într-o cameră dosnică, la cafeneaua-restaurant Orient Palace, ceea ce se traducea prin Palatul Oriental. În ciuda numelui său, Palatul Oriental nu era decât o baracă şubredă din tablă, acoperită cu o junglă de ramuri cățărătoare de pasiflora, într-o fundătură mică din apropierea garnizoanei. În camera din față se afla o masă de biliard acoperită cu pâslă verde, veşnic înconjurată de un grup de soldați şi polițişti britanici transpirați, împreună cu câțiva tineri ierusalemiteni îmbrăcați în cămăşi călcate şi cu cravată, evrei, arabi, greci şi armeni, cu inele de aur şi breton uns cu briantină. Mai erau cu ei două-trei fete, care emanau vapori de parfum. Nu întârziam niciodată în camera aceea. Nu uitam niciodată că mă aflu acolo în misiune. Nici în direcția fetei de la bar n-am privit niciodată. Oricine îi vorbea încerca s-o facă să râdă, şi aproape toți reuşeau. Avea obiceiul să se aplece de parcă ar fi făcut o reverență şi să împingă paharul cu berea înspumată spre marginea tejghelei, iar în timp ce se apleca, în partea de sus a rochiei se ivea o despicătură adâncă, şi erau unii care nu rezistau să nu privească într-acolo, dar eu nu am aruncat niciodată nici măcar o privire.

Treceam repede prin camera din față, plină de râsete şi fum, şi-mi continuam drumul spre separeu, unde era mai multă linişte. Nu se aflau acolo decât patru sau cinci mese acoperite cu muşama imprimată cu flori şi imaginea ruinelor unui templu grecesc. La mese şedeau uneori domni tineri care jucau table, alteori câte un cuplu sau două, strânşi unul într-altul, dar, spre deosebire de camera din față, aici se vorbea în şoaptă. Nici spre perechile acelea nu priveam niciodată. Sergentul Dunlop şi cu mine stăteam câte o oră, o oră şi jumătate la masa din colț, având în fața noastră câteva cărți, o Biblie deschisă, un dicționar de buzunar şi o culegere de texte în engleză. Acum, după ce au trecut deja patruzeci şi cinci de ani, iar Anglia nu mai e duşmanul şi statul evreiesc a luat ființă,

Copyrighted material

acum când Ben Hur Tykucinski s-a transformat în domnul Benny Takin şi este proprietarul unei rețele de hoteluri, acum când Cita Reznik se întreține din repararea boilerelor solare, iar eu continui să alerg după cuvinte şi să le pun la locul cuvenit, acum pot să scriu: Nu i-am destăinuit nici un secret lui Stephen Dunlop. Nici măcar unul singur, nici pe cel mai mic dintre toate. Nici măcar numele meu nu i l-am spus. Nici măcar în ultima zi. Tot ce am făcut a fost să citesc cu el Biblia în ebraică şi să-l învăţ cuvinte noi, moderne, care nu apăreau în Cartea Sfântă, iar el îmi dădea în schimb noțiuni elementare de limba engleză. Era un om timid şi, după câte zicea, era un singuratic. („Stingher“, după cum spunea în ebraica lui biblică.) Era mare şi solid, rozaliu, spongios, un pic bârfitor, şi roşea foarte des. Până şi picioarele care se țeau din pantalonii scurți erau grăsulii şi fără nici un fir de păr, cu pliuri fine, ca ale bebeluşilor înainte de a începe să meargă.

Sergentul Dunlop adusese din oraşul său natal, Canterbury, un fel de ebraică învățată de la unchiul său, care era preot. (Fratele lui, Jeremy Dunlop, era şi el legat de biserică, fiind misionar în Malaya.) Ebraica lui era molatică, făcută parcă din cartilagii, ca şi cum nu ar fi avut oase. Prieteni, după spusele sale, nu avea. („Dar nici duşmani sau rivali“, a adăugat, fără să-l fi întrebat.) Lucra în cadrul poliției britanice din Ierusalim, fiind contabil şi responsabil cu plățile. Uneori, în perioade mai tensionate, îl trimiteau să păzească jumătate de noapte câte un birou guvernamental sau să verifice cărți de identitate la vreun punct de control instalat pe şosea. Îmi imprimam toate aceste informații în memorie chiar în clipa în care îi ieşeau din gură. Seara, acasă, le notam cu grijă într-un carnet, pentru a le pune la dispoziția comandamentului organizației IoM. Sergentului Dunlop îi plăcea să-şi bârfească un pic colegii şi pe ofițerii superiori, cine e zgârcit, cui îi place să epateze, care e linguşitor, care dintre şefii poliției secrete se parfumează şi cui i-ar fi imediat de mare folos un şampon bun contra mătreții. Toate astea îl făceau să chicotească, să se jeneze de propriile-i chicoteli, şi totuşi nu reuşea să se abțină. Maiorul Bently i-a cumpărat secretarei colonelului Parker o brățară din argint. Lady Sherwood părăsea camera cu dispreț ori de câte ori intra căpitanul Bolder.

Eu ascultam politicos şi notam totul în memorie, în timp ce inima mea alerga desculță, în vârful degetelor de la picioare, un cerşetor printre duci şi conți, cu ochi holbați, la un pas să iasă din orbite de uimire, prin odăile

Copyrighted material

cu candelabre coborând din tavane înalte, cu pereții acoperiți de lambriuri din lemn de mahon, în care căpitanul Bolder intra mândru, ca la el acasă, în timp ce frumoasa lady Shewood se răsucea imediat pe călcâie şi părăsea odaia cu ostentație, ascunzându-se de el prin alte săli.

În afara limbii profeților, sergentul Dunlop mai ştia latină şi puțină greacă, iar în timpul liber studia singur araba literară („pentru a-i aduna în inima mea pe toți cei trei fii ai lui Noe, Sem, Ham şi Iafet, aşa cum a fost înainte de a se fi separat limbile“). Nu pronunță numele Ham cu acel „h“ gutural specific limbilor semitice, drept care cuvântul sună ca „jambon“ în engleză. Nu mi-am putut stăpâni râsul, iar el se scuză spunând: „Pronunț cum pot“. Nu m-am putut abține şi i-am povestit că şi tatăl meu ştie latină şi greacă şi alte câteva limbi. Apoi mi-a părut rău şi mi-a fost ruşine, pentru că sub nici o formă ei nu trebuiau să primească despre noi nici cea mai neînsemnată informație. Niciodată nu poți să ştii ce concluzii ar putea să tragă. Întrucât chiar şi englezii ar putea combina informațiile între ele pentru a ajunge astfel la secrete care ne-ar putea plasa în dezavantaj.

Trebuie să povestesc cum ne-am cunoscut, eu şi sergentul Dunlop. Ne-am întâlnit ca doi duşmani. Urmărit şi urmăritor. Polițist şi luptător în ilegalitate.

Copyrighted material

7

Odată, pe înserat, la începutul vacanței mari, am ieşit de unul singur să caut şi să însemnez locuri potrivite pentru ascunzători în peşterile din spatele cartierului Sanhedria. Verificând atent, am găsit într-una din peşteri o nişă micuță, aproape complet astupată cu pământ şi pietre. Cercetând superficial, am găsit patru cămăşi de gloanțe, drept care am decis că e de datoria mea să caut mai departe. Când s-a lăsat întunericul, iar din adâncul peşterii a început să se ridice spre mine o răceală ca atingerea degetelor unui mort, am ieşit. Era noapte. Interdicția de liberă circulație golise deja străzile. Inima îmi bătea în piept ca şi cum ar fi încercat să găsească un locşor îndărătul ei, în care să se ascundă.

Am decis să mă strecor spre casă prin curțile din spate. Încă de la începutul verii, organizația IoM aranjase treceri dintr-o curte în alta. Conform directivelor pe care le primisem de la Ben Hur, şi după ce studiasem şi prelucrasem datele, îi ordonasem lui Cita Reznik să confecționeze poteci din scânduri, pietre, cutii şi sfori, pentru a face legătura între punctele importante. În felul acesta puteam sări garduri şi pregăti atacuri şi retrageri prin jungla de vegetație a grădinilor şi a curților din spate.

Pe neaşteptate, am auzit o împuşcătură de undeva din apropiere. Ascuțită. Înfricoşătoare. Sălbatică.

Transpirația rece a spaimei mi-a udat cămaşa până la piele. Sângele îmi zvâcnea în ceafă ca tam-tamurile unor sălbatici. Am început să alerg speriat şi gâfâind, aplecat ca o maimuță, traversând grădini şi hățişul de tufişuri, mi-am zgâriat genunchii, am intrat cu umărul într-un zid de piatră, tivul pantalonilor mi s-a prins în ivărul porții unui gard, dar nu m-am oprit să-l desprind. Am tras de el ca o şopârlă care îşi sacrifică de bunăvoie coada şi am lăsat între şipcile gardului o bucată din materialul pantalonilor şi o fâşie de piele julită.

Când am ajuns în dreptul scărilor din spatele poştei, ale cărei ferestre

Copyrighted material

întunecate erau apărate de gratii, aveam de gând să traversez strada Tzfania în fugă, pe diagonală, dar m-a orbit o lumină puternică şi, în aceeaşi clipă, ceva moale, umed şi rece, care aducea cu atingerea unei broaşte, mi-a atins spatele, mi-a pipăit partea de sus a cămăşii şi m-a apucat de păr. Am împietrit. Ca un iepure în frântura de secundă în care i se înfig în carne ghearele animalului de pradă. Mâna care îmi mângâiase părul nu era grea, dar lată, moale, ca o meduză. La fel era şi vocea din spatele fasciculului de lumină al lanternei care mă orbea. Nu lătrătura englezească obişnuită, ci alt accent, oarecum fluid, o singură silabă, moale ca o budincă:

— Halt! şi apoi, într-o ebraică şcolărească, marcată de un puternic accent britanic: Unde tu cauți drum?

Era un polițist englez greoi, destul de stângaci. Pe fiecare dintre umerii lui strălucea câte o tăbliță cu numărul său de identificare. Şapca îi alunecase într-o parte. Amândoi respiram greu după fugă, scoteam din piept icnete mici şi ascuțite. Chipul lui, la fel ca al meu, era acoperit de sudoare. Purta pantaloni de culoare kaki care îi ajungeau până la genunchi, iar ciorapii, tot kaki, erau ridicați până aproape de rotulă. Între kaki şi kaki genunchii luminau albicioşi, părând grăsulii şi moi.

— *Please, sir,* am spus în limba inamicului. *Please kindly, sir, let me go home*. (Adică: Vă rog mult, domnule, permiteți-mi să merg acasă.)

La care mi-a răspuns din nou în ebraică:

— Dar nu rătăcească băiatul în întuneric!

Apoi mi-a spus că mă va însoți până acasă, cu condiția să-i arăt drumul.

Adevărul este că îmi era interzis să fac asta, pentru că directiva ne îndemna în mod clar să nu ne supunem nici unui ordin şi, în felul acesta, să punem bețe în roate guvernământului britanic opresor. Dar ce altă soluție aveam? Mâna lui era pe umărul meu. Până în seara aceea, nu atinsesem niciodată un englez, şi nici un englez nu mă atinsese pe mine. Citisem în ziare multe referiri la mâna britanică, de exemplu: „Jos mâinile de pe supraviețuitori![13]“, „Vom reteza mâna care se ridică împotriva speranței noastre“. „Blestemată fie mâna care strânge mâna opresorului nostru.“ Mai era şi versul „Mâini de uriaşi sunt rele şi grele…“, din poezia Rachelei[14].

Dar mâna care se odihnea pe umărul meu nu era nici rea, nici grea, ci dimpotrivă, parcă era din vată. Mi se făcuse ruşine, ca şi cum m-ar fi

Copyrighted material

atins o fată. (Pe vremea aceea credeam că atingerea unei fete e umilitoare pentru un băiat. Atingerea unei fete de către un băiat, în schimb, mi se părea o faptă eroică, ce nu se putea petrece decât în vis. Sau poate la cinema. Iar dacă se întâmpla în vis, era mai bine să nu-ți aminteşti.) Am vrut să-i spun englezului să-şi ia mâna de pe mine, dar nu ştiam cum. Şi nici nu sunt chiar sigur că voiam s-o facă, pentru că strada era goală şi sinistră, casele erau întunecate, iar obloanele arătau ca nişte vapoare naufragiate. Poliţistul britanic cel gras lumina drumul cu lanterna şi aveam senzaţia că fasciculul de lumină din faţa mea mă apăra un pic de răul care invada oraşul gol. Mi-a spus:

— Eu sunt domnul Stephen Dunlop. Un englez care ar da toată averea casei sale pentru limba profeţilor şi a cărui inimă e dăruită poporului ales.

—*Thank you kindly, sir*, am spus, aşa cum învăţasem la ora de engleză, dar mi-a fost imediat ruşine că avusesem încredere într-un necunoscut şi că n-am pronunţat *thank you* cu vârful limbii printre dinţi, ca să obţin sunetul acela special, între „t“ şi „s“. Spre ruşinea mea, *thank* mi-a ieşit de parcă pronunţasem „tanc“.

— Casa mea se află în oraşul Canterbury, inima mea în oraşul sfânt Ierusalim, şi în curând zilele mele aici se vor sfârşi, iar atunci mă voi ridica şi voi pleca şi mă voi întoarce în ţara mea aşa cum am venit.

Împotriva conştiinţei mele, împotriva principiilor mele, împotriva a tot ceea ce ştiam, trebuie să recunosc că am început brusc să-l simpatizez. (Oare un poliţist britanic precum acesta, care e de partea noastră cu toate că astfel intră în contradicţie cu ordinele regelui său, trebuie considerat trădător?) În cele trei poeme pe care le-am scris în amintirea luptătorilor regelui David şi pe care nu i le arătasem decât Iardenei, folosisem şi eu un limbaj exaltat. De fapt, a avut noroc, sergentul acesta, că m-a prins pe mine şi nu pe Ben Hur sau pe Cita Reznik. Ei şi-ar fi bătut joc de ebraica lui amuzantă. Cu toate acestea, o voce interioară îmi şoptea: Tu mai bine fereşte-te de ei. Nu fi credul. Ştiam deja de la domnul Zrubavel Ghihon: „Sunt îngâmfaţi şi aruncă vorbe grele, pentru că au şapte urâciuni în inima lor“. Precum şi: „plini de prihană şi viclenie“, (dar ce înseamnă de fapt „prihană“?), „mâinile lor sunt pline de sânge“. Apoi mai era şi invariabila expresie a tatei, aceea care nu lipsea din lozincile pe care le compunea pentru mişcarea subterană, „perfidul albion“.

Mi-e ruşine să scriu asta, dar n-am să mă ascund: Aş fi putut foarte uşor să mă eliberez dintr-o mişcare şi să dispar într-o curte. Poliţistul era

Copyrighted material

greoi, împrăştiat, îmi amintea un pic de profesorul meu, Ghihon, timid şi plin de bune intenții. Până şi pe urcuşul lin al străzii Tzfania gâfâia, respirația îi era grea şi şuierătoare (am aflat mai târziu că suferea de astm). Aş fi putut nu numai să fug; dacă aş fi fost într-adevăr o panteră din subterane, aş fi putut cu uşurință să-i smulg arma care nu se afla la locul ei obişnuit, pe şold, ci îi alunecase pe centură, iar acum îi bălăngănea pe fund, aplicându-i câte o lovitură uşoară când pe o parte, când pe cealaltă, ca o uşă care nu a fost bine închisă. Datoria mea era, fără îndoială, să-i smulg arma şi să fug. Sau s-o smulg şi s-o îndrept spre el, să țintesc exact în punctul acela din mijloc, dintre ochi, (cred că era şi un pic miop), şi să strig în engleză: *Hands up!* sau, mai bine, *Don't move!* (Gary Cooper. Clark Gable. Humphrey Bogart. Fiecare din ei ar fi biruit singur, cu uşurință, cincizeci de asemenea inamici de puf, precum acest *Sergeant*.) Dar în loc să-l învinge şi să obțin pentru poporul nostru un pistol mai valoros decât aurul, mărturisesc că mi-a părut puțin rău că drumul spre casă nu era un pic mai lung. În acelaşi timp înțelegeam că era o dezonoare să simt astfel şi că trebuia să mă ruşinez de acest sentiment. Şi chiar îmi era ruşine.

Sergentul spuse cu accentul lui vătuit:

— În cartea profetului Samuel scrie: „Iar tânărul nu era decât un copil. Să nu-i faci rău". Eu nu sunt decât un străin care iubeşte poporul lui Israel.

M-am gândit la cuvintele sale. Am ajuns la concluzia că e de datoria mea să-i mărturisesc adevărul, simplul adevăr, în numele întregului popor.

I-am spus astfel:

— *Don't angry on me please, sir. We are enimies until you give back our land*[15].

Şi dacă mă va aresta pentru cuvintele acestea îndrăznețe? Nu-i nimic, am gândit. Nu mă vor înfricoşa cu închisorile lor, nici cu eşafoadele şi nici cu spânzurătorile lor. M-am gândit din nou la regulile pe care le-am învățat de la Ben Hur Tykucinski în timpul şedinței statului-major: patru metode de a rezista anchetei şi de a nu ceda.

Am simțit prin întuneric cum se întinde pe chipul meu zâmbetul sergentului Dunlop, ca şi cum m-ar linge limba unui câine greoi şi bun:

— Foarte curând, liniştea se va întoarce în toate colțurile Ierusalimului. Va fi pace printre zidurile lui şi prosperitate în palatele

Copyrighted material

sale. Şi nu va veni nici un duşman să înspăimânte porțile acestui oraş. În engleza corectă, tinere domn, pronunțăm *enemies*, nu *enimies*. Ți-ar plăcea să continuăm să ne vedem față către față şi să-l învățăm fiecare pe celălalt limba lui? Şi cum se numeşte tânărul domn?

Mi-am analizat situația sub toate aspectele, cu viteza fulgerului, cu mintea limpede şi clară. De la tata am învățat că, în momentele critice, omul trebuie să adune toate datele pe care le are la îndemână într-o singură imagine, să despartă logic ceea ce e posibil de ceea ce e obligatoriu, să analizeze întotdeauna cu sânge rece direcțiile care i se deschid, şi de-abia atunci poate alege răul cel mai mic. (Tata folosea adesea cuvintele „desigur“, „fără îndoială“, „logic“, dar şi „cinstit“). În clipa aceea mi-am amintit de aducerea în țară a imigranților ilegali: cum i-au cărat în spate eroii din ilegalitate pe supraviețuitori, de la vapoarele pe care le ancoraseră în apa puțin adâncă până la mal. Cum i-a înconjurat pe țărm o brigadă britanică întreagă. Cum le-au distrus eroii din ilegalitate actele de identitate şi s-au amestecat apoi printre imigranți, pentru ca englezii să nu ştie cine e cetățean al Palestinei şi pe cine ar putea alunga sub pretext că este imigrant ilegal. Cum i-au înconjurat pe toți cu sârmă ghimpată şi i-au anchetat, unul câte unul, care le e numele, adresa, profesia, şi iată că toți au răspuns la fel, imigranți şi luptători în mişcarea subterană, un singur răspuns, cinci cuvinte: „Sunt evreu din Eretz Israel“.

În clipa aceea am decis să nu-mi spun nici eu numele. Nici măcar dacă aş fi anchetat sub tortură. Totuşi, din rațiuni tactice, am preferat să mă prefac că nu i-am înțeles întrebarea. A repetat cu delicatețe:

— Ți-ar plăcea să ne vedem din când în când la cafeneaua Orient Palace, în orele mele libere, ca eu însumi să învăț din gura ta ebraică, şi să te răsplătesc, în schimb, cu lecții de engleză? Numele este domnul Stephen Dunlop. Şi tu, tinere domn?

— Eu sunt Profi, am spus, şi imediat am adăugat cu tărie, evreu din Eretz Israel.

Ce-mi pasă? Profi e doar o poreclă. În filmul *Lightning Bolt*, cu Olivia de Havilland şi Humphrey Bogart, acesta din urmă a căzut captiv în mâinile inamicului. Rănit, neras, cu hainele sfâşiate şi un fir subțire de sânge curgându-i din colțul buzelor, îşi înfrunta anchetatorii cu un zâmbet subtil, cuviincios şi ironic în acelaşi timp. Politețea lui rece exprima disprețul pe care ticăloşii de răpitori nu erau capabili să-l

Copyrighted material

înțeleagă.

Poate că nici sergentul nu înțelesese de ce am spus „evreu din Eretz Israel“, în loc să-mi spun numele. Dar nu a protestat. Palma lui moale se mută pentru o clipă de pe spatele meu pe ceafă, mă lovi uşor de două ori, apoi coborî din nou pe umăr. Tata îmi punea mâna pe umăr foarte rar. Intenția lui era să-mi transmită: Mai gândeşte-te o dată, logic, chiar aşa, şi vezi dacă nu cumva te răzgândeşti. Gestul sergentului încerca să-mi spună că în bezna aceasta e preferabil totuşi să fim doi, chiar dacă suntem inamici.

Tata spunea despre britanici: „Soldățoi aroganți, se comportă peste tot de parcă numai ei ar fi pe lume“. Mama a zis odată: „Nu sunt decât nişte băieți plini de bere şi de dor de casă. Flămânzi de femeie şi de libertate“. (Ştiam şi nu ştiam ce înseamnă „flămânzi de femeie“. Nu vedeam în asta nici un motiv de milă sau iertare. Şi, în special, nici un motiv de a ierta femeile. Dimpotrivă.)

Ne-am oprit sub felinarul care lumina strada Tzfania colț cu strada Amos, pentru că agentul trebuia să-şi tragă respirația. Stătea pe loc şi îşi ştergea fața, care lucea de sudoare, cu chipiul de polițist. Pe neaşteptate îmi aşează mie chipiul pe cap, chicoti, după care şi-l puse înapoi pe creştet. Pentru o clipă semănă cu o păpuşă din gumă, umflată peste măsură. Cuvântul „soldățoi“ nu i se potrivea, pentru că nu părea nici plin de sine, nici grosolan. Cu toate acestea, nu uitam că sub nici o formă nu aveam voie să nu-l privesc ca pe un soldat.

Spuse:

— Respir cam scurt.

Am profitat imediat de ocazia de a i-o plăti pentru faptul că mă corectase mai devreme, zicând:

— Respiri cam greu, domnule. Nu se spune „respir scurt“.

Şi-a retras mâna de pe umărul meu, apoi a scos din buzunar o batistă cadrilată, cu care şi-a şters fruntea acoperită de sudoare. Era exact momentul potrivit pentru fugă. Sau pentru a-i smulge arma. De ce am rămas acolo ca o marionetă, în noaptea goală şi pustie, la colțul străzilor Tzfania şi Amos, şi l-am aşteptat, ca pe un unchi zăpăcit care primise misiunea de a mă însoți, dar uitase încotro merge? De ce am simțit atunci, când sergentul „respira scurt“, dorința să alerg şi să-i aduc un pahar cu apă? Dacă un gust acru în gură sau dinții încleştați ca atunci când mesteci coajă de lămâie ori săpun, sau când auzi scârțâitul cretei pe

Copyrighted material

tablă sunt semne de trădare, atunci e posibil ca încă din clipa aceea să fi devenit un pic trădător. Nu pot să neg nici că simțeam în secret un fel de senzație dulce. Acum, când descriu întâmplarea aceea, după ce au trecut patruzeci şi cinci de ani, iar statul evreiesc există şi i-a învins deja de multe ori pe duşmanii săi, încă aş vrea să ignor momentul acela.

Şi, pe de altă parte, îl retrăiesc cu dor.

Am scris deja aici, şi în alte părți, că fiecare lucru are cel puțin două fețe (cu excepția umbrei). Îmi amintesc uluit: în momentul acela ciudat, în jurul nostru era un întuneric profund, doar lângă lanterna polițistului se formase o insulă mică de lumină, iar în jur erau un gol înfricoşător şi multe umbre agitate. Dar sergentul Dunlop şi cu mine nu eram umbre. Şi nici faptul că n-am fugit nu era o umbră, era faptul de a nu fi fugit. Şi faptul de a nu-i fi smuls revolverul nu era o umbră, era faptul de a nu-i fi smuls revolverul. În clipa aceea a venit decizia, de parcă sunase un clopot:

Ba din contră.

Categoric.

Şi cu mult curaj.

Am să-i accept oferta.

Am să-l întâlnesc la Orient Palace, sub pretextul lecțiilor particulare de ebraică şi engleză, şi am să storc de la el date importante despre forțele de ocupație şi despre uneltirile guvernului opresiv.

În felul acesta mă voi face de o mie de ori mai folositor mişcării subterane decât fugind sau chiar smulgându-i arma. De acum înainte sunt spion. Un agent secret deghizat într-un copil care vrea să învețe limba engleză. Din acest moment voi acționa ca într-un joc de şah.

Note

13. Referire la supraviețuitorii Holocaustului cărora le-a fost interzisă intrarea în Palestina, fiind internați în lagăre britanice, majoritatea în Cipru.

14. Rachel Bluwstein-Sela, (1890-1931), poetă de limbă ebraică născută în Rusia, una dintre cele mai importante figuri ale culturii ebraice moderne.

15. În engl., în orig., „rămânem duşmani până când vă veți căra din țara noastră“.

Copyrighted material

8

Din uşă, tata spuse în engleza lui lentă, cu *r*-ul său rusesc, ce suna ca scârţâitul patinelor cu rotile pe o stradă prost pavată:

— Mulţumesc, domnule poliţist, că ne-aţi adus acasă oaia rătăcită. Eram deja îngrijoraţi. În special doamna. Apreciem foarte mult gestul dumneavoastră.

— Tată, i-am şoptit, e în regulă. Ne simpatizează. Daţi-i un pahar cu apă şi fiţi atenţi, înţelege ebraică.

Tata n-a auzit. Sau a auzit şi a preferat să nu ia în considerare cuvintele mele. A spus:

— În privinţa micului derbedeu, nu vă faceţi griji, încheiem noi conturile cu el. Mulţumesc încă o dată. *Good bye*, sau *shalom*, cum obişnuim noi, evreii, să spunem deja de mii de ani, şi încă o zicem cu toată inima, în ciuda a tot ceea ce ni s-a făcut.

Sergentul Dunlop răspunse în engleză, dar în mijlocul propoziţiei trecu la ebraică:

— Băiatul şi cu mine am stat puţin de vorbă pe drum. Un copil inteligent şi drăguţ. Cu permisiunea dumneavoastră, am să folosesc şi eu cuvântul ebraic *shalom*. „*Shalom shalom* celui de aproape şi celui de departe.“

Brusc se aplecă spre mine şi îmi întinse mâna grăsuţă cu care umărul meu se obişnuise deja şi pe care parcă o dorea încă acolo. Îmi făcu apoi cu ochiul şi şopti:

— Orient Palace. Mâine la şase.

Am spus *shalom*. Mulţumesc. Inima îmi reproşă: ruşine, elenistule, sclav, fricos, linguşitor, josnic, pentru ce, pe toţi dracii, îi spui mulţumesc? Un val de mândrie m-a scăldat dintr-odată din cap până-n picioare, dându-mi o senzaţie asemănătoare cu ceea ce simţisem când tata mi-a dat voie să iau o înghiţitură de coniac, ca să mă lecuiască pentru toată viaţa. Tot ce mă învăţaseră despre generaţii întregi de evrei umiliţi,

Copyrighted material

dar şi Humphrey Bogart, prizonierul mândru, toate mi s-au pus ca un nod în gât, mi-am strâns degetele pumn şi le-am înfundat adânc în buzunare. Am lăsat brațul inamicului atârnând suspendat, până când a fost silit să renunțe la strângerea de mână şi să o transforme într-un fel de fâlfâit uşor al degetelor în aer. A înclinat capul şi a plecat, iar onoarea mea a fost salvată. Atunci, de ce am simțit din nou în gură gustul trădării, de parcă aş fi mestecat săpun?

Copyrighted material

9

Tata a încuiat uşa. Încă în picioare, pe coridor, îi spuse mamei:

— Tu să nu te amesteci, te rog.

Iar pe mine m-a întrebat încet:

— Ce ai de spus?

— Am întârziat. Îmi pare rău. Intrase deja în vigoare interdicția de liberă circulație. Poliţisul m-a prins când eram în drum spre casă.

— Ai întârziat. De ce ai întârziat?

— Am întârziat. Îmi pare rău.

— Şi mie, spuse tata cu tristeţe. Apoi a adăugat: Şi mie îmi pare rău.

Mama zise:

— La Haifa a fost un caz asemănător, un copil de vârsta ta se întorcea acasă după ce intrase în vigoare interdicția de liberă circulație, englezii l-au prins şi l-au acuzat că ar fi împărţit manifeste. L-au condamnat, aplicându-i o pedeapsă de cincisprezece lovituri. Cu biciul. Părinții săi l-au găsit după două zile, într-un spital arăbesc. Şi nu vreau să-ți spun în ce stare era spinarea lui.

Tata îi zise:

— Permite-mi să termin ce am de spus, te rog.

Apoi mie:

— Deci aşa. Fii bun, te rog, şi notează-ți: Până la sfârşitul acestei săptămâni nu ieşi din camera ta decât ca să te speli şi să mergi la toaletă. Şi vei mânca singur. Ca să ai suficient timp liber să te gândeşti la ceea ce s-a întâmplat şi la ce s-ar fi putut întâmpla. În afară de asta, Înălțimea Sa va trebui să facă față unei crize financiare, întrucât fondurile pentru banii de buzunar sunt înghețate până la 1 septembrie. În plus, acvariul şi excursia la Talpiot ies complet din program. N-am terminat încă, săptămâna aceasta stingerea se va da la ora nouă în loc de zece şi un sfert. Înălțimea Sa înțelege desigur motivul: ca să poți cugeta mai bine pe întuneric. A fost deja dovedit ştiințific faptul că pe întuneric omul

Copyrighted material

gândeşte cu mult mai multă acuitate decât pe lumină. Iar acum Înălțimea Sa va pleca imediat în camera lui. Fără cină în seara aceasta. Iar pe tine te rog – i se adresă mamei – să nu te amesteci. Este o problemă care ne priveşte doar pe noi.

Copyrighted material

10

După eliberarea din arestul la domiciliu, i-am propus lui Ben Hur să convoace o şedinţă a statului-major al organizaţiei IoM, în locul secret din pădurice de pe colina Arza. Fără să intru în amănunte, am raportat că am găsit o sursă de informaţii importante şi că solicit autorizarea de a începe misiunea de spionaj. Cita Reznik exclamă:

— Uaaau!

Ben Hur îi aruncă acestuia din urmă o privire tăioasă, vicleană, nu a spus nu, nu a spus da, nici măcar nu m-a privit. La urmă vorbi privindu-şi unghiile:

— Statul-major va fi tot timpul cu ochii-n patru.

Prin aceste cuvinte am înţeles că sunt autorizat să-mi încep misiunea.

Am replicat:

— Categoric. Dar numai când va fi nevoie. Şi i-am amintit că în *Pantera din subterane,* lui Tyrone Power i s-a dat mână liberă să dispară în ceaţă sau să apeleze la identităţi diferite ori să renunţe la ele după bunul său plac. Cita a spus:

— Ai dreptate. S-a dat drept contrabandist de diamante şi apoi a devenit patron de circ.

— Circ, replică Ben Hur, asta i se potriveşte lui Profi. Panteră în subterane, nu prea.

Nu mi-am imaginat că voi fi urmărit. Că un comando de securitate internă va intra în acţiune în aceeaşi zi. Lui Ben Hur nu-i plăcea să nu fie informat. Era în el un fel de sete pe care nu şi-o putea potoli. Chipul său, mişcările, vocea, toate emanau parcă o sete fără limite. În pauza dintre reprizele meciurilor de fotbal (el era extremă dreaptă, eu eram comentator) rămâneam uluiţi să-l vedem bând şase sau şapte pahare cu sirop unul după altul, apoi sugând apă de la robinet, pentru ca apoi să-şi reia figura de om însetat. Nu sunt în stare să-mi explic asta. Nu de mult l-am întâlnit în timp ce aşteptam un avion El-Al. Purta un costum de om de

Copyrighted material

afaceri închis la culoare, era încălțat în pantofi din piele de crocodil, avea o haină de ploaie elegantă împăturită pe braț, iar pe geanta de călătorie cu o mulțime de catarame era scris numele său cu litere argintii. Acum nu-l mai cheamă Ben Hur Tykucinski, ci Benny Takin, are o rețea de hoteluri şi încă pare însetat. În ebraică există o expresie care descrie mai mult sau mai puțin această stare: sete uscată.

Sete de ce? Nu se poate şti.

Poate că unor astfel de oameni le-a fost dat să se mişte toată viața printr-un fel de deşert interior, plin cu dune pârjolite şi nisipuri mişcătoare, sălbatice. Iar acolo nu poate fi destulă apă să-l stingă, nici râuri să-l înece. Ca şi în copilărie, sunt încă fascinat de asemenea oameni. Dar cu trecerea anilor am învățat să mă feresc de ei. Sau poate nu de ei, ci de fascinația pe care o exercită asupra mea.

Copyrighted material

11

Vineri după-amiaza m-am furişat în cafeneaua Orient Palace. Am scris deja că palatul nu era palat, ci o baracă amărâtă din tablă, ascunsă într-un tufăriş încâlcit de pasifloră. Şi nici nu se afla în partea de est, ci în cea de vest a Ierusalimului, pe una dintre străduțele acelea mici, închise, cu case nemțeşti vechi, încovoiate, din spatele garnizoanei care dădea spre cartierul Romema. Erau case oarecum tainice, cu ziduri groase din piatră, cu ferestre arcuite, cu acoperişuri din țiglă, subsoluri, mansarde, puțuri, grădini înconjurate de ziduri de piatră construite la umbra coroanelor bogate ce lăsau să cadă asupra lor o lumină delicată, care amintea de locuri străine, de parcă ai fi ajuns la hotarul unei țări promise, în care trăiesc în pace oameni ce duc o viață liniştită, calmă. Ție îți este permis doar să vezi din depărtare acea țară promisă, fără a putea intra în ea vreodată.

În drum spre cafenea am făcut nenumărate ocoluri, am trecut prin curțile din spatele caselor, am traversat maidane şi, pentru mai multă siguranță, am mai făcut un ocol, prin sud, înconjurând şcoala Tahkemoni. Din când în când aruncam câte o privire peste umăr, să mă asigur că nu mă urmăreşte nimeni. Voiam să prelungesc drumul şi pentru că niciodată nu acceptasem teoria cum că drumul cel mai scurt dintre două puncte ar fi cel în linie dreaptă. Îmi spuneam:

Linie dreaptă. Ei şi?

În timpul arestului, în cameră, pe întuneric, chiar mi-am folosit logica, aşa cum îmi ceruse tata: am regândit fiecare pas, corect sau greşit, dintre cei pe care îi făcusem în noaptea aceea, alături de polițistul englez. Am ajuns astfel la câteva concluzii: în primul rând, e limpede că mama şi tata au avut dreptate în privința întârzierii, îmi asumasem un risc inutil. Un luptător ilegalist inteligent nu trebuie să intre niciodată în conflict cu inamicul altfel decât din proprie inițiativă, pentru a se menține pe o poziție de superioritate. Orice contact între duşman şi mişcarea subterană

Copyrighted material

care nu porneşte din iniţiativa mişcării este în avantajul inamicului. M-am complicat fără rost întârziind în peşterile de la Sanhedria până după ora la care intră în vigoare interdicţia de liberă circulaţie, visând cu ochii deschişi. Un soldat al rezistenţei evreieşti trebuie să-şi mobilizeze până şi visele în scopul atingerii victoriei. Într-o perioadă în care se decide soarta poporului, a visa doar pentru a visa e permis, poate, numai fetelor. Luptătorii trebuie să se ferească mai ales de a visa la Iardena, care are aproape douăzeci de ani şi încă păstrează obiceiuri de fetiţă, precum acela de a-şi aranja tivul fustei după ce se aşază, de parcă genunchiul ar fi un bebeluş care trebuie acoperit cu atenţie, nici prea puţin, să nu-i fie frig, dar nici prea mult, să aibă suficient aer. Şi muzica ei – ca şi cum melodia ţâşneşte nu din clarinet, ci direct din ea, trece doar o clipă prin clarinet, unde absoarbe dulceaţă şi tristeţe, ducându-te apoi spre un loc al adevărului, liniştit, acolo unde nu există inamic şi nici luptă, acolo unde nu e loc pentru ruşine şi trădare, unde totul este purificat de gânduri despre trădare şi radiază lumină. Făceam tot felul de jocuri de cuvinte, combinaţii de litere, dar până la urmă ajungeam iar la genunchii ei, la fusta aceea portocalie…

Gata, tâmpitule, ajunge!

(„Copilul acesta“, spusese odată Iardena, „ar vinde-o şi pe maică-sa pentru jocuri de cuvinte“. Iar tata: „Anticul înţelept Cratylos a spus deja în vechime că un zid nu se construieşte din cuvinte“.)

Cu asemenea gânduri am ajuns la Orient Palace, în timp ce o voce interioară mă îndemna să mă răsucesc pe călcâie şi să mă întorc acasă, înainte să intru în necazuri şi aici, o altă voce făcea haz de mine, copil fricos, iar o a treia, care nu era de fapt o voce, ci mai degrabă semăna cu o ciupitură, mă îndemna să intru. Aşa că mă strecor înăuntru, fără să dau importanţă celor câţiva jucători de biliard din camera din faţă, sperând că nici ei n-au să-mi dea atenţie, rezist tentaţiei de a mângâia pâsla verde a mesei de biliard, (nici până în ziua de azi nu pot trece pe lângă pâslă fără să simt dorinţa de a o atinge şi de a-i simţi moliciunea). Doi soldaţi britanici cu chipie roşii, poreclite „maci“, cu pistoale semiautomate prinse pe umăr, şuşoteau cu fata de la bar, care izbucni în râs, se aplecă şi împinse spre ei paharele cu bere înspumată şi decolteul rochiei sale, dar nu am privit nici o clipă în direcţia lor. Am traversat norul de fum şi miros de bere şi intrigi şi am reuşit să ajung cu bine în camera din spate. L-am văzut pe omul meu în fundul odăii, în spatele unei mese mari,

Copyrighted material

rotunde, acoperite cu muşama înflorată. Arăta puțin diferit de cum mi-l aminteam. Mai străin. Serios. Mai britanic. Şedea aplecat peste o carte, cu picioarele groase încrucişate, în uniforma mototolită şi neglijent îmbrăcată: pantaloni kaki scurți şi boțiți (un kaki-verzui, altfel decât kakiul nisipos de la fabrica ATA, cum purta tatăl meu). Pe umeri îi strălucea numărul matricol de polițist, cu cifre argintii, pe care încercasem să-l memorez încă de atunci, din noaptea aceea: patru-patru-şapte-nouă. Un număr uşor şi simpatic. Şi de astă dată pistolul îi alunecase spre şezut, strivit parcă între spătarul scaunului şi spatele său. În fața lui, pe masă, se aflau o Biblie deschisă, un dicționar, un pahar cu sirop galben din care acidul se evaporase deja, două caiete, o batistă mototolită şi un pachet de bomboane început. Ridică spre mine capul, iar chipul său luminos părea rozaliu şi molatic, de parcă ar fi avut o piele de rezervă, dar aceasta avea o culoare nu prea proaspătă, ca înghețata de vanilie topită. Chipiul militar pe care îl aşezase în noaptea aceea pentru o clipă pe capul meu, unde arătase mult mai bine decât pe capul sergentului Dunlop, zăcea acum pe colțul mesei. Părul său era castaniu, subțire, pieptănat cu o cărare dreaptă ca o linie fix la mijlocul creştetului, amintindu-mi de cumpăna apelor despre care învățasem la geografie.

Zâmbetul lui încurcat mă făcu să înțeleg că uitase cine sunt.

— *Shalom*, sergent Dunlop, am spus în ebraică.

A continuat să zâmbească, dar a început să clipească din ochi.

— Eu sunt. Cel cu interdicția. M-ați arestat pe stradă şi m-ați condus acasă, apoi m-ați eliberat. Ați propus, domnule, să ne învățăm unul pe celălalt ebraică şi engleză. Aşa că am venit.

Sergentul Dunlop a roşit spunând:

— Aaaa. Ooo.

Încă nu-şi amintea nimic. Drept care l-am ajutat:

— Oare nu se va rătăci tânărul în întuneric? Nu vă amintiți, domnule? Cam cu o săptămână în urmă? Se spune *enemies*, nu *enimies*?

— Aaaa. Oooo. Deci tu erai. Stai jos. Care îți e dorința de data aceasta?

— Ați propus să învățăm împreună ebraică şi engleză. Eu sunt de acord.

— O. Deci ai promis şi ai venit. Binecuvântat cel aşteptat şi venit.

Aşa au început lecțiile noastre. La a doua întâlnire am acceptat totuşi să comande şi pentru mine un pahar cu sirop, deşi ne este strict interzis să

Copyrighted material

primim ceva de la ei, nici măcar un capăt de ață ori vreun şiret de pantofi. Dar am făcut o analiză profundă şi am ajuns la concluzia că e de datoria mea să-i câştig încrederea şi să-i îndepărtez orice suspiciune, pentru a stoarce de la el informațiile necesare. Acesta a fost singurul motiv pentru care m-am forțat să beau câteva înghițituri de sirop şi să înghit două napolitane.

Am citit împreună câteva capitole din cartea profetului Samuel şi din Regi. Am discutat despre ele în ebraică modernă, limbă de care sergentul aproape că habar n-avea. Cuvinte ca macara, creion sau cămaşă îl umpleau de uimire, pentru că ele crescuseră din cuvintele antice. Iar eu am aflat de la el că în limba engleză există un timp gramatical fără corespondent în ebraică, ce se numeşte prezent continuu şi care face ca finalul fiecărui verb să sune precum două bucăți de sticlă ciocnindu-se una de alta: *ing*. De fapt, imaginea sticlei atingând sticla a fost cea care m-a ajutat să înțeleg acest timp: îmi imaginam ciocnirea uşoară a unor pahare subțiri, le auzeam clinchetul ca de clopoței, care se îndepărtează din ce în ce mai mult, care se stinge încet, devine tot mai slab şi mai delicat, se topeşte într-un tempo continuu, plăcut auzului, nepermițând nici o altă activitate atâta timp cât încă persistă ca prin ceață, evaporându-se şi dispărând. Era foarte potrivit să numeşti această ascultare „prezent continuu“.

Când i-am povestit sergentului Dunlop despre sunetul sticlei, care m-a ajutat să înțeleg prezentul continuu, a încercat să mă laude, dar s-a încurcat şi a spus în engleză cuvinte pe care nu le-am înțeles, dar mi-a devenit dintr-odată clar că şi lui, la fel ca fiecăruia dintre noi, îi vine mult mai uşor să exprime idei şi păreri decât sentimente. În clipa aceea am simțit şi eu ceva față de el (un amestec de simpatie şi sfială), dar m-am abținut, pentru că inamicul rămâne inamic şi pentru că nu sunt fată. (Şi ele? Fetele? Ce au ele de ne fac să simțim astfel? Nu ca sticla ciocnindu-se de o altă sticlă, mai degrabă ca o rază de soare poposind pe o bucată de sticlă? Şi până când e interzis? Până vom creşte mari? Până când nu va mai exista nici un inamic?) După a treia sau a patra întâlnire ne-am strâns deja mâinile, atât pentru că spionilor le este permis, cât şi pentru că am reuşit să-l învăț pe sergentul Dunlop diferențele dintre simbolurile care înlocuiesc vocalele.[16] N-am fost niciodată profesor, dar sergentul Dunlop m-a numit „un profesor strălucit“. Mi-a făcut plăcere, însă am spus: „Exagerați, domnule“, şi a trebuit să-i explic cuvântul „exagerați“,

Copyrighted material

întrucât nu apărea în Cartea Sfântă. (Cu toate că există totuşi în Biblie ceva, un soi de lăcustă sau cosaş cu un nume aproape identic, şi poate ar trebui verificat dacă lăcusta are vreo legătură cu exagerarea.)

Sergentul Dunlop era un profesor răbdător, puțin zăpăcit, dar când am inversat rolurile a devenit un elev sârguincios şi atent. Când scria în ebraică, din cauza efortului limba îi ieşea un pic din colțul gurii, ca la un bebeluş. O dată sau de două ori murmură „Cristoase“, dar imediat se sperie şi se răzgândi, exclamând în ebraică „Dumnezeule Mare!“. La sfârşitul celei de-a patra lecții am avut un motiv special să-i strâng mâna, ba chiar cu căldură, pentru că reuşisem să scot de la el o informație mai scumpă decât aurul:

— Încă înainte să se încheie vara, a spus, mă voi ridica şi mă voi întoarce în țara naşterii mele, pentru că zilele *of our unit* în Ierusalim vor sfârşi curând. (*Unit*: unitate militară. Ştiam. Dar am tăcut.)

L-am întrebat cu o înflăcărare pe care învățasem să o ascund sub masca poliției:

— Şi care e această *unit* a dumneavoastră?

— Poliția Ierusalimului. Divizia de nord. Secția numărul nouă. Britanicii pleacă în curând de aici. Suntem deja obosiți. Ziua noastră se apropie de sfârşit.

— Când?

— Probabil pe vremea asta.

Mare noroc, am gândit, că m-am nimerit eu prin preajmă, şi nu Cita sau Ben Hur, care sub nici o formă n-ar fi ştiut că expresia „cam pe vremea asta“ înseamnă exact peste un an. Ar fi pierdut astfel ocazia să descopere un secret militar vital. Trebuia să-l transmit imediat statului-major al organizației IoM, precum şi mişcării subterane. (Dar cum? Prin tatăl meu? Prin intermediul Iardenei? Prin armată?) Inima îmi bătea în piept ca o panteră în subterane: niciodată în cursul vieții mele de până atunci nu-mi adusesem un aport de o asemenea strălucită utilitate, şi poate că nici nu voi mai avea ocazia s-o fac vreodată. Şi totuşi am simțit din nou gustul acela acru, grețos, gustul trădării josnice. Care-ți dă frisoane, ca scârțâitul cretei.

— Şi ce se va întâmpla, sergent Dunlop, după ce englezii vor pleca?

— Totul e scris în Cartea Bună. „Şi Domnul a spus: «Pentru că eu voi apăra acest oraş şi îl voi salva».“ „Duşmanul şi neprietenul nu vor intra între zidurile acestui oraş.“ „Bătrânii şi bătrânele Ierusalimului vor sta pe

Copyrighted material

străzile sale, iar băieţeii şi fetiţele se vor juca pe străzile lui.“

Cum aş fi putut bănui că în timpul acestor întâlniri eram deja suspectat? Că unitatea de securitate a statului-major al organizaţiei IoM îmi urmărea fiecare pas? Eram convins că Ben Hur şi Cita sunt mulţumiţi de nada pe care o aruncasem. Până când, într-o dimineaţă, Cita, la ordinul lui Ben Hur, a scris cu vopsea neagră, cu litere groase, pe peretele casei noastre, cuvintele pe care le-am reprodus la începutul acestei povestiri şi pe care îmi vine greu să le redau. Iar la prânz am găsit un bilețel sub uşă: eram convocat în liziera pădurii, să fiu anchetat şi judecat pentru trădare. Ei văd în mine un cuţit în spinare, nu o panteră în subterane.

Notă

16. În limba ebraică vocalele nu se scriu, deşi se pronunţă. Există însă anumite simboluri care marchează locul vocalelor în text şi care apar, spre exemplu, în Biblie (pentru că nimeni nu trebuie să citească sau să interpreteze greşit cuvântul lui Dumnezeu, astfel, pentru a exclude orice echivoc, textul este vocalizat), în cărţile teologice, cărţile pentru copii sau începători etc.

Copyrighted material

12

Noaptea, după stingere, stăteam culcat pe pat şi ascultam. Afară, în spatele zidului, începea o noapte goală, prevestitoare de rele. Nici curtea cunoscută, curtea noastră cu pomul plin de rodii şi satul pe care-l construisem lângă el din cutii de chibrituri nu erau ale noastre, ci ale ordinului de restricție a liberei circulații şi ale răului. Grupuri de luptători treceau prin întuneric din curte în curte, în drum spre misiunile lor temerare. Soldații britanici patrulau pe străzile pustii, cu lanterne în mâini, ținând în lesă câini de vânătoare. Spionii, detectivii şi trădătorii erau adânciți în războiul creierelor. Întindeau năvoade. Puneau la cale capcane viclene. Peste trotuarele goale cădea lumina fantomatică a felinarelor, pierdută în ceața nopții de vară. La capătul străzii noastre, la marginea cartierului, se întind alte şi alte străzi pustii, fundături, pasaje, scări, alei, toate întunecate şi pline de ochi iscoditori, liniştea lor fiind spartă doar de lătratul câinilor. Până şi rândul de case de peste drum mi se părea în nopțile în care era instituit ordinul de interdicție a liberei circulații despărțit parcă de noi printr-un fluviu adânc de întuneric. Era ca şi cum familia Dorzion, doamna Ostrovska, doctorița Gryphius, Ben Hur şi sora lui, Iardena, se aflau acum de partea cealaltă a munților de întuneric. Tot după muntele de întuneric se afla şi chioşcul de ziare Shibolet, precum şi băcănia fraților Sinopsky, protejată de obloane de fier încuiate cu două lacăte grele. Simțeam că pot pipăi cu vârful degetelor expresia „în spatele munților de întuneric“, acesta din urmă fiind parcă făcut din postav negru, gros. Deasupra capului nostru se afla acoperişul domnului Lazarus, scufundat în beznă, iar găinuşele se strângeau una-ntr-alta, speriate. Pentru că, în nopțile acelea, toți munții din jurul Ierusalimului erau munți ai întunericului. Dar în spatele munților, acolo ce era? Sate construite din piatră, înghesuite în jurul minaretelor moscheilor, văi goale prin care bântuiau vulpea şi şacalul şi, din când în când, câte o hienă. Bande însetate de sânge. Şi fantome furioase, toți

Copyrighted material

morții de la începutul tuturor timpurilor. Până şi astăzi mă scutură un fior de groază la auzul unor expresii provenite din aramaică: de la începutul tuturor timpurilor. De pe lumea cealaltă. De dincolo.

Rămâneam în pat aşa, treaz, ghemuit, până când liniştea devenea mai adâncă decât eram în stare să suport, iar apoi începeau să se audă împuşcături. Uneori câte o rafală îndepărtată, solitară, tăioasă, venind dinspre cartierul Sheikh Jarrah sau un staccato de mitralieră din Sanhedria. Să fi fost ai noştri? Sau poate adevăraţii luptători aflaţi în ilegalitate? Băieți dârzi ca un pumn strâns, care îşi făceau semne unul celuilalt de pe acoperişuri, cu lumina palidă a lanternelor de buzunar? Se întâmpla uneori să pornească un lanț de explozii puternice dinspre sudul oraşului, din direcția Coloniei Germane, a Văii Gheenei sau a cartierului Abu Tor, sau dinspre garnizoana Allenby ori dintre dealurile Mar Ilias, care se află în drum spre Betleem. O vibrație surdă se rostogolea prin pământ, pe sub asfaltul drumurilor şi pe sub temeliile clădirilor, făcând geamurile să tremure, ridicându-se de la podea până la patul meu şi dându-mi un fior rece.

Singurul telefon din cartier se afla în clădirea farmaciei. Mi se părea uneori că aud, de la trei străzi depărtare, sunete prelungi, rugătoare, implorând prezența unui suflet viu. Iar cel mai apropiat aparat de radio se găsea în locuința doctorului Buster, la o distanță de şase clădiri spre est. Nu aflam nimic până când nu se lumina de ziuă, nici măcar dacă britanicii şi-ar fi luat tălpăşița în vârful picioarelor din Ierusalim şi ne-ar fi lăsat în voia sorții în mijlocul mulțimilor de arabi. Nici dacă ar fi năvălit în oraş bande întregi de huligani înarmați. Nici chiar dacă mişcarea subterană ar fi cucerit palatul Înaltului Guvernator.

Din spatele peretelui, din camera părinților, nu auzeam decât tăcere. Poate că mama citea, înfăşurată în capot, sau pregătea o listă de cumpărături pentru căminul de copii la care lucra. Tata rămânea treaz până la unu, uneori până la două, cu spatele arcuit, cu capul luminat de aura lămpii de pe birou, adâncit în completarea fişelor de care avea nevoie pentru cartea sa de istorie a evreilor din Polonia. Uneori nota cu creionul direct pe marginea paginii de carte: Se poate interpreta aşa, dar şi diferit. Sau: Aici se poate da şi o altă interpretare. Ori: E clar că autorul greşeşte fundamental. Uneori îşi înclina capul înțelept, ostenit, şi şoptea:

— O să treacă şi vara asta. Va veni iarna, şi nu va fi uşor.

Mama îi răspundea:

Copyrighted material

— Te rog, nu-mi spune asta.

Iar tata:

— Vrei să-ți fac un ceai? Bea şi culcă-te, eşti atât de obosită.

Avea în voce un fel de ezitare, ceva ce semăna cu tandrețea miezului nopții. Dar la lumina zilei vorbea, în general, ca un judecător care dă sentințe.

Într-o zi s-a petrecut o mică minune: una dintre găinile domnului Lazarus a făcut ouă, pe care le-a clocit până când au ieşit din ele cinci puişori ciripitori. Cu toate că noi nu văzuserăm nici un cocoş. Mama a făcut o remarcă amuzantă, dar tata a certat-o:

— Termină. Te aude copilul.

Domnul Lazarus a refuzat să vândă puişorii. Fiecare dintre ei a primit câte un nume, iar el se învârtea toată ziua pe acoperişul scăldat în soare, îmbrăcat într-o jachetă strânsă pe corp şi fără mâneci, care la noi se numea vestă, cu o expresie plăcut surprinsă pe față, în timp ce de gât îi atârna un centimetru verde. Croia sau cosea foarte rar. Majoritatea timpului se certa în germană cu găinile sale, îi dojenea pe puişori şi apoi îi ierta, împrăştia boabe şi le cânta cântece de leagăn, schimba stratul de rumeguş, gângurea şi strângea la piept puiul preferat, pe care-l legăna ca pe un bebeluş.

Tata a spus:

— Dacă ne va rămâne din întâmplare o bucată de pâine sau o cană cu supă…

Iar mama:

— Am trimis deja. Copilul le-a dus sus, şi am pus şi hrişcă de ieri, iar ca să nu-l jignim, voi continua să-i spun că e pentru găini. Dar ce se va întâmpla mai departe?

La care tata răspunse:

— Trebuie să facem tot ce ne stă în puteri şi să continuăm să sperăm.

Mama spuse:

— Iar vorbeşti ca la radio. Încetează odată. Aude copilul.

Stăteam toți trei în bucătărie, după cină, când intra în vigoare ordinul de restricție a liberei circulații, şi jucam Monopoly. Mama avea obiceiul să țină între degete un pahar cu ceai şi să-i absoarbă căldura, chiar dacă era în toiul verii. Sau sortam şi clasam timbre în albume. Tatei îi plăcea să povestească despre fiecare țară la care ajungeam prin intermediul timbrelor. Mama înmuia plicurile în apă, pentru a dizolva lipiciul şi

Copyrighted material

pentru a separa timbrele. După douăzeci de minute le pescuiam din vasul cu apă şi le puneam la uscat pe hârtie absorbantă, cu faţa în jos. Rămâneau aşa, rânduri-rânduri, ca prizonierii de război italieni din fotografie, care căzuseră în mâna feldmareşalului Montgomery în timpul bătăliilor din deşertul vestic: şi ei stăteau aşa, aşezaţi pe nisipul fierbinte, cu mâinile legate la spate şi feţele ascunse între genunchi.

Apoi tata tria timbrele uscate conform unui catalog englezesc gros, pe coperta căruia apărea imaginea mărită a timbrului lebedei negre, cel mai scump timbru din lume, deşi valoarea înscrisă pe el era de numai un penny. Îi întindeam tatei etichete transparente, cu privirea aţintită asupra buzelor sale. Despre unele ţări, tata vorbea cu un dezgust politicos, despre altele, cu mult respect. Vorbea despre populaţie, despre economie, oraşele principale, bogăţiile naturale, vestigii istorice, regimul politic, valorile artistice. Menţiona întotdeauna marii pictori, muzicieni şi poeţi, care în opinia sa erau în majoritate evrei sau aveau descendenţă evreiască, ori erau pe jumătate evrei, cel puţin. Uneori îmi atingea capul sau spatele, încercând să-mi arate o fărâmă din dragostea lui neexprimată şi spunea pe neaşteptate:

— Mâine mergem împreună, tu şi cu mine, la librărie şi am să-ţi cumpăr un penar. Sau poate preferi altceva. Un cadou. Nu eşti destul de fericit.

Odată mi-a zis:

— Am să-ţi fac o destăinuire, e un secret pe care nu l-am spus nimănui până acum. Dar te rog să rămână numai între noi. Sunt puţin daltonist. Se mai întâmplă. E un defect din naştere. Se pare că sunt unele lucruri pe care tu va trebui să le vezi pentru noi amândoi. E în regulă, pentru că tu ai fost, fără îndoială, binecuvântat cu inteligenţă şi fantezie.

Mai erau şi cuvinte pe care tata le folosea fără a-şi da seama că ele o întristau pe mama: Munţii Carpaţi, de exemplu. Sau clopotniţă. La fel şi operă, trăsură, balet, cornişă, piaţetă cu ceas. (Ce înseamnă, de fapt, cornişă? Sau fronton? Sau giruetă? Verandă? Cum arată un rândaş? Un prim-ministru? Un jandarm? Şi clopotarul?)

Conform unui ritual fix, mama şi tata intrau în camera mea exact la zece şi un sfert, să verifice dacă am stins lampa de noapte. Uneori mama rămânea cinci sau zece minute, aşezată pe colţul patului, şi îmi povestea câte ceva din amintirile ei. Odată mi-a povestit cum stătea demult, pe când era doar o fetiţă, lângă o moară, pe malul unui râu, şi privea la

Copyrighted material

rățuştele care înotau. Descria locul unde pădurea înghițea râul: acolo dispăreau întotdeauna lucrurile pe care apa le căra cu sine, coaja de copac şi frunzele căzute. Odată a găsit în curtea din spatele morii o bucată dintr-un oblon, vopsită într-un albastru palid, şi a aruncat-o în mijlocul curentului. I se părea că râul acesta, care ieşea din pădure şi se întorcea în pădure, are în inima codrului albii care se adună în cercuri. Acesta era motivul pentru care rămase pe mal două sau trei ore, aşteptând ca bucata de oblon să-şi termine circuitul şi să se întoarcă la ea. Dar au revenit numai rățuştele.

La şcoală au învățat-o că apa curge întotdeauna la vale, pentru că astfel, şi doar astfel e în firea lucrurilor. Dar oare în timpurile străvechi, nu credeau oamenii că legile naturii sunt cu totul altele, că pământul, spre exemplu, e plat, că soarele se învârte în jurul pământului sau că stelele au fost puse pe bolta cerească pentru a avea grijă de noi? Poate că şi legile naturii din zilele noastre sunt temporare şi în curând vor fi înlocuite cu altele, complet noi.

A doua zi a coborât din nou la râu, dar bucata de oblon nu revenise. În fiecare din zilele următoare venea iar şi aştepta câte o jumătate de oră sau o oră pe mal. A considerat că nerevenirea oblonului nu demonstrează nimic, că râul e totuşi rotund şi că problema se trage poate de la oblon, care e posibil să fi eşuat pe unul dintre maluri. Sau poate s-a blocat acolo unde nivelul apei e scăzut. E posibil şi să fi revenit şi să fi trecut din nou prin fața morii, o dată, de două ori, sau poate de mai multe ori, dar asta să se fi întâmplat în timpul nopții. Sau când ea era la masă. Sau cine ştie, poate trecuse chiar când şedea acolo, dar tocmai în clipa aceea ridicase ochii şi privise din întâmplare în sus, la un stol de păsărele, şi din cauza asta i-a scăpat. Pentru că pe acolo treceau stoluri mari de păsări, toamna, primăvara, chiar şi vara, fără nici o legătură cu sezonul migrațiilor. De fapt, cum se poate calcula circumferința cercului pe care îl creează râul înainte de a se reîntoarce la moară? Cât timp poate să dureze? O săptămână? Un an? Poate mai mult? Poate chiar în clipa aceea, când stătea pe marginea patului meu şi povestea despre oblon, în noaptea în care libera circulație fusese restricționată în Ierusalim, în anul 1947, oblonul albastru din zilele copilăriei ei continua să plutească, dus de curentul apei, acolo, în Ucraina, sau printre văile munților Carpați, trecând pe lângă stațiuni balneare, fântâni arteziene, cornişe şi clopotnițe. Poate că încă pluteşte şi se îndepărtează de moara aceea şi cine ştie când

Copyrighted material

va ajunge la punctul cel mai îndepărtat al călătoriei sale şi va începe să refacă drumul înapoi? Poate de-abia peste zece ani? Sau două săptămâni? Sau o sută de ani? Unde să fi fost oare acel oblon albastru atunci când mama îmi povestea despre el, la mai mult de douăzeci de ani de când îi dăduse drumul pe apă? Unde să fi fost rămăşiţele lui atunci, în seara aceea? Sfărâmăturile? Firimiturile? Putreziciunea care a rămas din el? Pentru că ceva din el dăinuia încă atunci. Ceva din el a mai rămas până astăzi, în noaptea aceasta în care scriu despre el, după ce au trecut aproape şaptezeci de ani de la vara în care mama i-a dat drumul în apele râului.

În ziua în care oblonul se va întoarce la locul din care mama l-a aruncat în apă şi va trece dus de curent pe lângă moară, nu se va arăta ochilor noştri, care atunci nu vor mai fi, ci unor ochi străini. Ochii unui bărbat sau ai unei femei care cu nici un chip nu-şi vor putea măcar imagina că obiectul acesta pe care curentul apei l-a adus în faţa lor provine de aici, şi iată că s-a întors. Păcat, spuse mama, că cei care vor fi acolo şi vor vedea oblonul meu plutind pe lângă moară, chiar dacă îl vor observa, nu vor avea cum să înţeleagă că acesta e un semn. Cum vor putea oare descifra în el dovada faptului că totul se învârte? Dar poate că cel care va fi acolo din întâmplare în ziua când oblonul se va întoarce va prefera şi el să-l considere un semn, căutând să afle dacă cercul există sau nu. Dar până când cercul se va închide, nici omul cel nou nu va mai fi. Şi încă o dată va sta acolo un străin, şi nici el nu va avea habar. De aici se naşte dorinţa de a povesti.

Copyrighted material

13

Procesul meu în crângul din Tel Arza a durat numai patru ore, pentru că ne era teamă să nu intre în vigoare interdicția de liberă circulație. În timpul anchetei nu s-a folosit tortura, nici cuvinte jignitoare sau înjurături. A fost un proces rece şi relativ politicos. Cita Reznik a început în felul următor:

— Acuzatul să se ridice în picioare. (La cinematograful Edison văzusem filmul *Şeriful tâlhar din Montana,* cu Gary Cooper. Tribunalul nostru funcționa după exemplul procesului-fulger al şerifului tâlhar.)

Ben Hur Tykucinski, preşedintele tribunalului, procuror, anchetator, singurul martor precum şi legiuitor, strecură printre buzele nemişcate:

— Profi. Membru al statului-major. Comandant-adjunct şi şef al operațiunilor. O persoană de maximă importanță în organizația noastră. Talentat. Se bucură de o apreciere deosebită.

Am murmurat:

— Mulțumesc, Ben Hur. (De atâta mândrie, simțeam că îmi pierd vocea.)

Cita Reznik spuse:

— Acuzatul să vorbească numai când va fi întrebat. Acum acuzatul să tacă.

Iar Ben Hur îi răspunse:

— Taci şi tu, Cita.

După un scurt moment de linişte, Ben Hur rosti o propoziție dureroasă, compusă din numai două cuvinte:

— Ce păcat.

Apoi tăcu din nou.

După care, îngândurat, aproape cu compasiune:

— Avem numai trei întrebări. Tribunalul va decide asupra sentinței în funcție de sinceritatea răspunsurilor la acestea. Acuzatului îi va fi de mare folos să răspundă cu o cât mai mare exactitate: Care este motivul?

Copyrighted material

Ce i s-a transmis inamicului? Care a fost prețul trădării? Tribunalul va aprecia răspunsurile concise.

Am spus:

— În regulă. Lucrurile stau în felul următor: N-am trădat. Dimpotrivă. Am aflat de la inamic informații importante, sub pretextul lecțiilor de ebraică şi engleză. Asta e unu.

Cita Reznik zise:

— E un mincinos. Un trădător josnic şi mincinos.

Ben Hur:

— Cita. Ultimul avertisment. Acuzatul. Continuă. Mai scurt, te rog.

Am continuat.

— Bine. Doi: Nu am trădat. Nu i-am spus nici măcar numele meu. Şi bineînțeles că n-am făcut nici cea mai mică aluzie la existența mişcării subterane. Să continui?

— Dacă n-ai obosit.

Cita rânji cu un zâmbet slugarnic şi un chicotit înăbuşit, laş:

— Dă-mi-l mie pe Profi, să-l fierb puțin. Numai cinci minute. După aceea o să cânte ca o privighetoare.

Ben Hur spuse:

— E grețos, Cita. Ai vorbit acum ca un mic nazist. Micul nazist să ridice acum piatra asta – nu pe asta, pe aia – şi să şi-o bage în gură. Aşa. Şi să închidă gura. Pentru ca tribunalul să aibă liniştea necesară până la sfârşitul procesului. Trădătorul să termine ce are de spus, în cazul în care n-a terminat încă.

— Trei, am spus, încercând să nu privesc în direcția lui Cita, care aproape că se înecase cu piatra. Eram decis să înfrunt plin de curaj ochii galbeni ca de vulpe, care nu clipeau niciodată. Trei: nu am primit nimic de la duşman. Nici un capăt de ață şi nici un şiret de pantofi. Din principiu. Şi cu asta am terminat. Eu n-am trădat, eu am spionat, conform dispozițiilor primite.

— Un pic cam exagerat, cu şiretul de pantofi şi tot restul. Dar noi suntem deja obişnuiți cu asta. Ai vorbit foarte frumos, Profi.

— Achitat? Liber?

— Acuzatul a terminat. Acum acuzatul va tăcea.

S-a lăsat din nou liniştea. Ben Hur Tykucinski şi-a concentrat atenția asupra a trei rămurele subțiri. A încercat de patru sau cinci ori să le facă să stea drepte, în poziția unui trepied, dar ele cădeau mereu. Atunci a

Copyrighted material

scos din buzunar un briceag, a cojit-o puțin pe una dintre ele, a scurtat-o pe alta, până când a reuşit să le aşeze într-o formă geometrică perfectă. Apoi a pus briceagul pe un deget, l-a balansat puțin, după care i-a îndreptat lama spre mine şi a spus:

— Tribunalul acesta îl crede pe trădător când spune că a stors ceva informații de la inamic. Ba chiar îl crede pe trădător când spune că nu ne-a dat în vileag. Tribunalul respinge cu dezgust minciuna trădătorului cum că nu ar fi primit nimic în schimb: trădătorul a primit de la inamic napolitane, sirop cu sifon, o chiflă cu salam, lecții de engleză şi o Biblie care include şi Noul Testament, o carte îndreptată împotriva poporului nostru.

— Chiflă cu salam nu, am spus aproape în şoaptă.

— Trădătorul este şi meschin, după toate. Trădătorul iroseşte timpul tribunalului pe salam şi prostii irelevante.

— Ben Hur! izbucni deodată din mine o voce disperată, un strigăt de revoltă contra nedreptății. Ce v-am făcut? Nu i-am destăinuit nimic! Nici un cuvânt! Şi ține minte că eu am pus pentru tine bazele aceste organizații şi te-am făcut comandant, dar acum gata! Desființez IoM. Jocul s-a terminat. Ai auzit cumva vreodată de Dreyfus? De Émile Zola, scriitorul? Sigur că nu. Dar mie chiar nu-mi mai pasă de nimic. Organizația aceasta e desființată, iar eu plec acum acasă.

— Du-te, Profi.

— Şi nu numai că plec, plec şi vă disprețuiesc pe amândoi.

— Du-te.

— Nu am trădat. Nu am informat. Totul e o înscenare. Iar tu, Ben Hur, suferi de mania persecuției. De paranoia. Găseşti în enciclopedie destul material despre boala asta.

— Ei? De ce nu pleci? Tot timpul spune că pleacă, dar stă aici ca bătut în cuie. Cita, spune-mi, tu te-ai dilit de tot? Nu mai mânca pietre! Da. Ai voie s-o scuipi. Dar nu, nu o arunca. Păstrează-ți piatra, poate o să mai ai nevoie de ea.

— Ce-o să-mi faceți?

— Ai să vezi tu, Profi. Asta nu se află în enciclopedie.

Am zis în şoaptă:

— Dar nu i-am spus nimic.

— Ceea ce e adevărat.

— Şi nici n-am primit nimic de la el.

Copyrighted material

— Şi asta e destul de adevărat. Aproape.

— Atunci de ce?

— De ce?! Trădătorul a citit deja cinci enciclopedii şi încă nu înțelege ce a făcut. Să-ți explicăm noi? Cita? Ce zici de asta? Să-i deschidem un pic ochii? În regulă. Pentru că noi nu suntem nazişti. Tribunalul acesta este în favoarea unei sentințe motivate. Prin urmare: Păcatul tău e că-l iubeşti pe inamic. Iubirea inamicului, Profi, e mai rea decât a-i transmite informații secrete. Să-l iubeşti e mai rău decât a trăda luptătorii. Mai rău decât să trădezi. Mai rău decât să-i vinzi arme. Ba chiar mai rău decât să treci de partea lui şi să lupți alături de el. Să-l iubeşti pe duşman, asta înseamnă cu adevărat trădare. Haide, Cita. Plecăm. Imediat intră în vigoare ordinul de restricție a liberei circulații. Şi e cam nesănătos să respirăm acelaşi aer pe care-l respiră trădătorii. Din clipa aceasta, Cita, tu eşti adjunctul comandantului. Numai să taci din gură.

(Eu? Pe Stephen Dunlop? Mi s-a răsucit stomacul şi tot ce era în el s-a dus jos, jos, ca şi cum s-ar fi scufundat în adâncul unei fântâni, ca şi cum aş fi avut în burtă încă o burtă, o prăpastie în care s-ar fi amestecat totul. Îl iubesc? E o minciună. Iar aceasta e culmea trădării? Cum poate mama să spună că cine iubeşte nu e trădător?)

Ben Hur şi Cita se îndepărtaseră deja. Iar din mine s-a rupt un urlet:

— Nebuni! Smintiți! Păi eu îl urăsc pe Dunlop ăsta, cu mutra lui de meduză cu tot! Îl urăsc! Mi-e silă de el! Îl disprețuiesc!

(Trădător. Mincinos. Josnic.)

Între timp pădurea se golise. Statul-major s-a dizolvat. Încă un pic şi va intra în vigoare ordinul de restricție a liberei circulații. N-am să mă întorc acasă. Voi pleca în munți şi voi deveni un copil al munților. Voi rămâne acolo pentru totdeauna. Neaparținând nimănui şi deci nefiind un trădător. Pentru că oricine aparține cuiva, trădează la un moment dat.

Pinii şi chiparoşii şopteau: Taci, trădător josnic.

Copyrighted material

14

Conform sistemului raţional de clasificare în momente de cumpănă, pe care îl învăţasem de la tata, mi se deschideau acum în faţă mai multe drumuri. Am notat toate posibilităţile pe o fişă nouă, luată de pe colţul mesei sale de lucru: Unu, să-l atrag pe Cita de partea mea (Timbre? Monede? O poveste plină de suspans împărţită pe episoade?) şi să-l destituim cu majoritate de voturi pe Ben Hur din funcţia de şef de stat-major. Doi, să ne despărţim. Să fondez o nouă mişcare subterană şi să recrutez luptători noi. Trei, să mă ascund în peşterile din Sanhedria şi să rămân acolo până când adevărul va ieşi la iveală şi voi fi reabilitat. Sau să-i povestesc totul sergentului Dunlop, oricum nu mai am ce pierde, Ben Hur şi Cita vor merge la închisoare, iar pe mine britanicii mă vor scoate pe ascuns din ţară şi mă vor duce în Anglia, unde voi lua viaţa de la capăt, sub o identitate complet nouă. Iar acolo, în Regat, îmi voi crea legături, mă voi împrieteni cu miniştrii şi cu regele, până când voi găsi un moment prielnic să lovesc în inima puterii guvernamentale şi să salvez ţara din mâinile lor. Eu, de unul singur, fără ajutorul nimănui. Iar atunci le voi acorda lui Ben Hur şi lui Cita o graţiere plină de un dispreţ profund.

Sau nu.

Mai bine să aştept.

Îmi voi impune o răbdare de fier şi voi urmări totul cu ochi de vultur. (Până şi în ziua de astăzi îmi mai dau uneori asemenea sfaturi. Mi le dau, dar nu le accept.)

Voi aştepta calm. Dacă Ben Hur plănuieşte să-mi facă rău, voi rezista. Sub nici o formă nu voi acţiona într-un fel care ar putea aduce prejudicii mişcării subterane. După răzbunare ori sancţiune (ce altceva ar putea, în fond, să-mi facă?), mai mult ca sigur îmi vor cere să mă întorc. Pentru că ce valorează ei fără mine? Roboţi fără suflet şi fără minte. O adunătură. Găini zvârcolindu-se fără cap. Dar eu nu mă voi grăbi să accept. Îi voi

Copyrighted material

lăsa să mă roage. Să mă implore. Să-mi ceară iertare. Să admită că m-au nedreptățit.

— Tată, am întrebat seara, ce vom face dacă britanicii vor veni – Înaltul Comisar, de exemplu, sau chiar regele în persoană – şi vor recunoaşte că ne-au făcut o nedreptate? Şi dacă ne vor cere iertare?

Mama a răspuns:

— Fără îndoială că vom ierta, cum să nu? Frumos vis ai mai visat!

— Albionul, spuse tata. În primul rând, va trebui să verificăm cu şapte ochi ce intenții are. Cu el orice e posibil.

— Şi dacă vor veni germanii şi ne vor cere iertare?

— Asta e complicat, zise tata. Asta va mai trebui să aştepte. Poate peste foarte mulți ani. Poate că tu vei putea. Eu nu.

Tata se adânci în gânduri. În cele din urmă îmi atinse umărul şi spuse:

— Atâta timp cât aici suntem evrei puțini şi slabi, Albionul şi toți ceilalți vor continua să se gudure pe lângă arabi. Când vom deveni mulți şi foarte puternici, atunci da, atunci poate că vor începe să vină la noi cu zâmbete dulci. Englezii, germanii, ruşii, toată lumea va veni să ne cânte serenade. Noi îi vom primi pe toți cu politețe. Nu vom respinge mâna lor întinsă, dar nici nu ne vom repezi să-i îmbrățişăm ca pe un frate regăsit. Dimpotrivă. Respectă şi suspectează. Şi apropo, pentru noi ar fi de preferat să ne aliem nu cu popoarele Europei, ci tocmai cu vecinii noştri, arabii. La urma urmei, Ismail este singura noastră rudă de sânge. Dar ziua aceea e încă departe, poate chiar foarte departe. Ții minte războiul din Troia? Despre care am citit împreună astă-iarnă? Expresia celebră „mă tem de greci chiar şi când fac daruri“? În loc de greci, pune te rog britanici. Iar în ceea ce-i priveşte pe germani, dacă ei nu-şi vor putea ierta ceea ce au făcut, poate că vom reuşi noi într-o zi să-i iertăm. Dar dacă se va dovedi că ei şi-au iertat faptele, noi n-o să-i iertăm niciodată.

Însă eu n-am renunțat:

— Dar, la urma urmei, îi vom ierta pe duşmanii noştri, sau nu?

(În clipa aceea mi-a apărut în minte o imagine reală, concretă, aproape tangibilă, încărcată de detalii: mama şi tata şi sergentul Dunlop şezând aici, în camera asta, într-o dimineață de sâmbătă. Beau ceai şi discută în ebraică despre Biblie şi despre şantierele arheologice din Ierusalim, contrazicându-se în latină sau greacă veche despre grecii care fac daruri. Iardena şi cu mine suntem şi noi acolo, în colțul tabloului, ea cântând la clarinet, iar eu întins la picioarele ei, pe covor, o panteră din subterane

Copyrighted material

fericită.)

Mama a spus:

— Da. Vom ierta. A nu ierta e ca o otravă.

Trebuie să mă ridic şi să mă duc la Iardena, să-i cer iertare pentru ceea ce aproape că n-am văzut, oricum, fără intenție. Pentru ceea ce am gândit atunci. Dar cum s-o fac? Ca să-i cer iertare, va trebui să-i povestesc ce s-a întâmplat, iar povestea în sine e tot un fel de trădare. Adică a-i cere iertare Iardenei va fi de fapt trădarea trădării? Complicat. Oare prin trădarea trădării se anulează trădarea inițială? Sau dimpotrivă, se dublează?

Asta chiar că e o întrebare.

Copyrighted material

15

Un luptător rănit nu trebuie dus niciodată la spital, deoarece spitalul este primul loc în care caută poliția după o acțiune, pentru a găsi luptători răniți. Din acest motiv, mişcarea subterană avea anumite locații în care îşi transporta răniții pentru a fi tratați, iar una dintre ele era chiar apartamentul nostru, întrucât, atunci când venise în țară, mama urmase cursuri la spitalul Hadassa, pentru a deveni asistentă medicală. (De fapt, a apucat să studieze numai doi ani. În anul al doilea s-a căsătorit, iar în al treilea m-am născut eu şi i-am întrerupt studiile.)

În dulăpiorul din baie exista un sertar încuiat, iar mie îmi era interzis să întreb ce se afla acolo, îmi era interzis până şi să observ că era tot timpul încuiat. Dar odată, când părinții mei se aflau la lucru, am reuşit totuşi să-l deschid cu atenție (folosind o bucată de sârmă îndoită), şi am văzut că era plin cu tot felul de pansamente, bandaje, seringi, cutii cu tot soiul de pastile, borcane, sticluțe sigilate, unguente ale căror denumiri erau scrise cu litere latine. Ştiam că dacă în vreuna dintre nopțile în care fusese restricționată libera circulație voi auzi un fel de râcâit surd în uşă, după care voci înăbuşite, şoapte, capătul unui băț de chibrit frecându-se de catranul cutiei, şuieratul apei fierbinți în ceainic, misiunea mea era să nu ies din cameră. Să nu văd salteaua de rezervă întinsă pe podeaua holului sub fețele mari de masă, care dispărea ca prin minune dis-de-dimineață, ca şi cum nici n-ar fi fost vreodată acolo. De parcă visasem. Pentru că una din obligațiile esențiale ale unui ilegalist era apăsătoarea datorie de a nu şti.

Pe întuneric, tata era aproape orb, şi acesta era motivul pentru care nu participa niciodată la raidurile de noapte asupra baricadelor şi secțiilor de poliție fortificate. Avea în schimb o misiune specială: să compună în limba engleză manifeste tăioase, care să condamne cu asprime perfidul Albion, cel ce se obligase în fața întregii lumi să ne susțină în încercarea de a întemeia aici un stat evreiesc, iar acum ne trăda cu cinism şi îi ajuta

Copyrighted material

onoare al autorităților statului evreiesc. Mă voi ocupa personal de asta. Voi pregăti toate recomandările de care va avea nevoie.)

Noaptea, în timp ce lucra la cartea despre istoria evreilor din Polonia, tata compunea aceste manifeste, în care intercala citate din poezia britanică, pentru a le înduioşa inimile. Când pleca dimineața la lucru transmitea foaia, ascunsă printre paginile unui ziar, omului de legătură (un băiat care semăna cu un cocor şi care ajuta la distribuirea pâinii de la brutăria fraților Sinopsky). De acolo ajungea la tipografia secretă (în subsolul locuinței familiei Kolodny, iar două zile mai târziu manifestele apăreau pe zidurile caselor, pe stâlpii de înaltă tensiune, ba uneori chiar şi pe pereții secției de poliție unde lucra sergentul Dunlop.

În cazul în care DIC[17] va descoperi sertarul cu medicamente al mamei sau ciornele manifestelor tatei, vor fi amândoi arestați şi închişi într-o celulă a poliției de pe Domeniul Rusesc, iar eu voi rămâne singur. Atunci voi pleca în munți şi voi trăi viața unui copil al munților.

La cinematograful Edison rula un film despre o bandă de falsificatori de bani – o familie întreagă, frați, veri şi cuscri. Când m-am întors acasă, am întrebat-o pe mama dacă şi noi suntem o familie de delincvenți. Ea a răspuns:

— Dar ce am făcut? Am furat? Am înşelat? Am vărsat, Doamne fereşte, sângele cuiva?

Iar tata:

— Categoric nu. Dimpotrivă. Britanicii se află complet în afara legii. Însăşi prezența lor în țara noastră se bazează pe fals şi represiune, întrucât Națiunile Unite le-au dat Ierusalimul cu condiția angajamentului lor de a crea aici un cămin național pentru poporul evreu, iar acum ei îi întărâtă pe arabi să distrugă acest cămin, ba chiar îi ajută s-o facă. Ochii albaştri ai tatei străluceau de furie în timp ce vorbea, măriți de lentilele ochelarilor. Eu şi mama ne-am zâmbit scurt unul altuia, fiindcă furia tatei era blândă, o furie intelectuală, delicată, o furie a cărților. Pentru a-i alunga pe englezi şi pentru a respinge armatele arabe era nevoie de un alt fel de furie, sălbatică, nelegată de cuvinte, un fel de furie care nu e de găsit în casa noastră, în cartierul nostru. Poate numai în Galileea, prin văi, în kibbutzurile de la marginea deşertului Neghev, în creierii munților, unde se antrenează noapte de noapte adevărații luptători din ilegalitate, poate numai acolo se află şi se întețeşte adevărata furie. Despre care nu ştim cum este, dar ştim că fără ea vom rămâne cu toții

Copyrighted material

sclavi. Acolo, în deşert, în câmpie, la poalele Carmelului, în valea fierbinte a Beit Sheanului, acolo cresc noii evrei, nu palizi şi cu ochelari ca la noi, ci puternici şi bronzaţi, pionieri, iar ei au izvoare pline de furie autentică, distrugătoare. Furia indignată care izbucnea din ochii tatei ne făcea, pe mine şi pe mama, să surâdem imperceptibil. O miniconspiraţie, o ilegalitate în interiorul ilegalităţii, subteran în interiorul subteranului, ca şi cum, pentru o clipă, ea ar fi deschis un sertar interzis în prezenţa mea. Ca şi cum mi-ar fi dat de înţeles că în cameră eram doi adulţi şi un copil, dar privirea ei îmi spunea că nu eu eram copilul. În orice caz, nu întotdeauna. M-am apropiat de ea pe neaşteptate şi i-am îmbrăţişat umerii, în timp ce tata aprinse lampa de pe birou şi se aşeză să-şi continue munca de strângere a materialului pentru cartea sa, *Istoria evreilor din Polonia*. Atunci de ce oare, în dulceaţa acelei clipe, am simţit gustul amar al cretei scârţâind pe tablă, gustul fad al trădării?

În momentul acela am decis să le spun:

— Am terminat-o cu Ben Hur şi Cita, nu mai suntem prieteni.

Tata, cu spatele la noi şi cu faţa îndreptată spre mormanul de cărţi de pe birou, întrebă:

— Ce-ai mai făcut de data asta? Când vei învăţa să le fii loial prietenilor tăi?

Am răspuns:

— A intervenit o ruptură.

Tata răsuci scaunul şi întrebă pe un ton calm:

— Ruptură. Între fiii luminii şi fiii întunericului?

Şi mama:

— Iar se aud împuşcături în întuneric. Par a fi pe undeva prin apropiere.

Notă

17. CID / Direcţia de Investigaţii Criminale din cadrul Poliţiei britanice.

Copyrighted material

Se întâmpla uneori să-l găsesc pe sergentul Dunlop aşteptându-mă la masa lui obişnuită, cu poalele cămăşii uniformei ieşindu-i din pantaloni, cu pântecul gras şi moale revărsându-i-se peste curea şi acoperindu-i catarama strălucitoare. Până la sosirea mea, juca dame de unul singur. Când mă vedea, punea repede piesele înapoi în cutie. După care îmi spunea cam aşa: „Indiferent ce s-ar întâmpla voi fi învins curând“. Zâmbetul său părea să spună: „Vă rog frumos, fiți buni şi nu mă luați în seamă“, apoi se înroşea, îmbujorare care părea să-l ruşineze şi mai mult, dublându-i jena.

— Dimpotrivă,i-am spus odată, indiferent ce s-ar întâmpla tu câştigi.

Cugetă puțin la vorbele mele, înțelese şi zâmbi dulce, de parcă găsise în ele o înțelepciune care depăşea tot ce gândiseră înțelepții lumii din toate timpurile. După care îmi spuse:

— Nu-i chiar aşa. Deşi voi câştiga, tot voi pierde.

Cu toate acestea acceptă să joace şi cu mine o partidă, câştigă, ceea ce îl umplu de regret şi jenă, apoi începu să se justifice, de parcă prin victoria lui asupra mea ar fi adăugat cu propriile sale mâini încă un păcat la crimele guvernării britanice opresive.

La orele de engleză îmi cerea uneori iertare pentru cât erau de complicate timpurile verbale, precum şi pentru mulțimea de verbe neregulate. Părea să-şi asume întreaga vinovăție pentru faptul că în limba engleză nu există nici o diferență între pahar şi sticla din care e făcut[18], spre exemplu, sau între masă şi tabla din sala de clasă[19], între urs şi a duce, a îndura o suferință[20], între iute şi fierbinte[21], sau între o dată calendaristică şi o curmală[22]. Iar la lecțiile de ebraică, atunci când îmi întindea pentru verificare exercițiile pe care i le dădusem ca temă pentru acasă, întreba cu umilință:

— Ei? Un om primitiv nu ştie? Şi să priceapă nu poate?

Dacă îi lăudam exercițiile, ochii lui de copil începeau să strălucească, iar un zâmbet inocent îi tremura pe buze, pentru ca apoi să i se întindă pe obrajii bucălați, părând să se reverse pe sub uniformă, întinzându-se de-a lungul şi de-a latul trupului său. Murmura:

— Nu merit asemenea laude.

Dar uneori, chiar în toiul lecției, uitam de treburile noastre şi ne luam cu vorba. Se întâmpla să se lase dus de val şi să-mi povestească chicotind, amuzându-se parcă de propria-i ştrengărie, tot felul de bârfe

Copyrighted material

din garnizoană, cine pe cine săpa, cine îşi făcea provizii de dulciuri şi ţigări, cine nu se spăla niciodată, cine a fost văzut bând bere la bar în tovărăşia unei fete despre care pretindea că e sora lui, dar care e de presupus că nu-i era chiar soră.

Dacă discutam despre situaţia politică, mă transformam într-un profet furios, iar el mă aproba, dând energic din cap şi exclamând mereu „Aşa e!“ şi „Vai!“.

Odată a spus:

— Poporul profeţilor. Poporul Cărţii. Dacă i-ar putea fi dat să ajungă la liman fără vărsare de sânge nevinovat!

Se întâmpla ca discuţia să atingă subiecte biblice, şi atunci eu eram cel care asculta cu gura căscată, iar el mă uluia cu puncte de vedere care nici în cele mai îndrăzneţe vise nu i-ar fi trecut prin minte profesorului nostru de religie, Zrubavel Ghihon… Reieşi, spre exemplu, că sergentul Dunlop nu-l iubea pe regele David, cu toate că îi era milă de el. În ochii săi, David era un flăcău de la ţară, destinat să fie poet şi amant, dar iată că bunul Dumnezeu îi pusese în braţe un regat, lucru care nu i se potrivea defel, condamnându-l la o viaţă de intrigi şi războaie. De ce să te mire faptul că spre sfârşitul zilelor, David avea să fie chinuit de acelaşi spirit rău pe care el însuşi îl aruncase ca pe un blestem asupra predecesorului său, care fusese mai bun decât el, asupra lui Saul. În cele din urmă, atât cel care mâna asinii, cât şi cel care mâna oile au împărtăşit aceeaşi soartă.

Sergentul Dunlop vorbea despre ei, despre Saul şi David, despre Mihal şi Ionatan, despre Absalom şi Ioab pe un ton uşor mirat, de parcă ar fi fost nişte tineri din mişcarea subterană evreiască, de parcă ar fi stat şi cu ei în cafeneaua Orient Palace şi ar fi învăţat ebraică, în schimb predându-le puţină filistină. Pe Saul şi pe Ionatan îi simpatiza şi îi era milă de ei, dar mai mult decât pe toţi o iubea pe Mihal, fiica lui Saul, care nici până în ziua morţii sale nu a avut un copil, şi îl iubea şi pe soţul ei, Paltiel, fiul lui Laiş, care mergea după ea şi plângea, până când Avner l-a gonit, iar el a plecat şi totuşi n-a plecat şi plângea după soţia lui, care nu-i mai era soţie, aşa că a fost alungat de pe scenă şi a dispărut din cronici.

Dar în afară de Paltiel, gândeam eu, aproape toţi trădaseră acolo. Ionatan şi Mihal l-au trădat pe Saul, tatăl lor. Ioab şi ceilalţi fii ai Teruiei, frumosul Absalom, Amnon, Adonia, fiul Haghitei, toţi au trădat, dar cel mai mult a trădat David, acela despre care cântăm „David, regele Israelului“. Când sergentul Dunlop vorbeşte despre ei, toţi par puţin

Copyrighted material

ridicoli, nişte cusurgii amărâți, destul de asemănători ofițerilor de la garnizoană despre care îmi istorisise bârfe meschine, ăsta e invidios, ăla înşală, celălalt e suspicios. În poveştile lui, toți par prinşi în capcana unui fel de năvod supranatural, ca venit de pe altă lume, țesut din iubire, dorință şi gelozie, din intrigi şi sete de răzbunare. (Iată-i din nou aici pe oamenii aceia veşnic însetați, pe leoparzii cărora nici o apă de pe lumea asta nu le poate astâmpăra focul. Niciodată. Urmăritori şi urmăriți. Orbi care sapă o groapă şi cad în ea.)

Căutam în zadar în suflet un răspuns fără echivoc, menit să salveze onoarea regelui David şi pe aceea a profesorului, domnul Zrubavel Ghihon, onoarea poporului nostru, de fapt. Ştiam că era de datoria mea să-l apăr cumva de acuzațiile sergentului Dunlop. Dar ce trebuia să apăr? Asta nu ştiam atunci. (Adevărul este că nici azi nu mi-e totalmente clar.) Şi, cu toate acestea, mi se rupea sufletul pentru toți, pentru Saul cel părăsit şi înşelat, judecat de Samuel pentru trădare şi condamnat să plătească sacrificându-şi coroana şi viața, pentru că n-a avut o inimă de piatră. Pentru Ionatan şi Mihal, ale căror suflete se leagă de sufletul duşmanului familiei până într-atât încât nu ezită să-şi trădeze tatăl şi regatul acestuia şi să urmeze leopardul. Inima mi se strângea până şi pentru David, regele David, trădătorul care-i vânduse pe toți cei ce-l iubiseră, şi pe care aproape toți îl trădaseră.

De ce nu ne-am putea întâlni într-o zi cu toții în odaia din spate a cafenelei Orient Palace, sergentul Dunlop şi mama şi tata şi Ben Gurion şi Ben Hur şi Iardena şi muftiul Haj Amin şi profesorul Ghihon şi comandanții mişcării subterane şi domnul Lazarus şi Înaltul Comisar, cu toții, şi Cita, cu mama sa şi cei doi tați alternativi, să discutăm două-trei ore, să ne înțelegem în sfârşit unii pe alții, să lăsăm puțin de la noi, să ne împăcăm şi să iertăm? Să ieşim împreună pe malul râului şi să vedem dacă nu cumva curentul a adus deja înapoi oblonul albastru luat de apă?

— Deci ne e de ajuns pentru ziua aceasta, îmi întrerupea sergentul Dunlop visarea, ne despărțim aici şi ne vom întoarce mâine, cu sudoarea frunții vom adăuga cunoaştere, şi dea Domnul să nu adăugăm şi durere.

Ne despărțeam în felul acesta, fără a ne strânge mâinile, întrucât realizase fără alte explicații că îmi era interzis să strâng mâna duşmanului asupritor. Ne mulțumeam cu o uşoară înclinare a capului, atât atunci când ne întâlneam, cât şi la despărțire.

Care au fost informațiile secrete pe care am reuşit să le obțin

Copyrighted material

întreținând această relație?

Nu multe. O fărâmă aici, o fărâmă colo.

Câte ceva despre felul în care se dormea noaptea în sediul poliției militare, aflat în clădirea garnizoanei.

Ceva (destul de important, de fapt) despre programul paznicilor de noapte.

Relații personale între ofițeri. Unele date privind organigrama garnizoanei.

Şi încă un detaliu, care nu poate fi considerat un succes de spionaj, dar am să-l menționez totuşi aici. Sergentul Dunlop mi-a spus odată că, după părerea lui, atunci când ocupația britanică va lua sfârşit, se va înființa aici o țară a evreilor, iar previziunile profeților se vor împlini exact aşa cum sunt scrise în Biblie, şi cu toate acestea îi părea rău pentru popoarele Canaanului, adică pentru arabii din țară, şi în special pentru locuitorii satelor. După ce armata britanică va părăsi locul acesta, evreii se vor ridica şi îşi vor învinge duşmanii, satele din piatră vor fi distruse, câmpurile şi grădinile vor fi înghițite de sălbăticie, devenind casă pentru vulpi şi şacali, fântânile se vor usca, iar țăranii şi fermierii şi culegătorii de măsline şi curmale şi ciobanii vor fi cu toții alungați în deşert. Poate că voia Domnului i-a condamnat pe ei să devină un popor persecutat, în locul evreilor, care se întorc în cele din urmă la moştenirea lor.

— Minunate sunt căile Domnului, spuse sergentul Dunlop cu tristețe şi adăugă cu uşoară surprindere, de parcă ar fi ajuns pe neaşteptate la o concluzie pe care o intuia de mult: Pe cel pe care îl iubeşte, Domnul îl pedepseşte. Iar pe cel pe care îl va dezrădăcina îl va iubi.

Note

18. *Glass*, în engl., în orig.
19. *Table*, în engl., în orig.
20. *Bear*, în engl., în orig.
21. *Hot*, în engl., în orig.
22. *Date*, în engl., în orig.

Copyrighted material

17

Un zvon străbătea cartierul: englezii vor impune interdicție generală de circulație, zi şi noapte, şi vor face percheziții pretutindeni, din casă în casă, pentru a-i prinde pe luptătorii ilegalişti şi pentru a găsi ascunzătorile în care erau păstrate armele.

După-amiază, când s-a întors de la lucru, tata ne-a rugat să mergem toți trei în bucătărie pentru câteva minute: Există o problemă despre care trebuie să discutăm cu toții fără ocolişuri şi cu seriozitate. A închis uşa şi fereastra, s-a aşezat îmbrăcat în hainele sale bine călcate, de culoare kaki, cu buzunare mari şi a scos un pachețel învelit în hârtie maro, pe care l-a pus pe masă, în fața sa. În pachetul acesta, spuse, se află un obiect, sau mai bine zis obiecte, pe care trebuie să le ascundem la noi până trece furtuna. Putem, fără îndoială, presupune că perchezițiile nu ne vor ocoli nici pe noi, dar există oameni care cred că în apartamentul nostru se poate găsi cu uşurință o ascunzătoare pentru asemenea obiecte. Iar noi suntem, desigur, gata să facem față examenului.

Mă gândeam: Are dreptate să nu ne dezvăluie ce se află în pachet, să n-o sperie pe mama. (Dar dacă nici el nu ştie? Asta nu se poate; tata trebuie să ştie.) Cât despre mine, am presupus imediat că pachetul conținea TNT sau nitroglicerină sau ceva mult mai tare, un explozibil nou, revoluționar, pe care lumea încă nu-l cunoştea: o combinație letală, proiectată aici, la noi, în laboratoarele secrete ale mişcării subterane. E de ajuns o lingură din ea pentru a face să se prăbuşească jumătate din oraş.

Dar eu?

Mi-ar ajunge şi o jumătate de linguriță pentru racheta noastră îndreptată amenințător spre palatul regelui din Londra.

Iată, a sosit ora, a venit clipa pe care o aşteptam. Cu orice preț, trebuie să sustrag pe ascuns din pachet cantitatea de care am nevoie.

Dacă voi reuşi, organizația ilegală IoM va cădea în genunchi în fața mea, îmi va cere iertare şi mă va implora să mă întorc.

Copyrighted material

Iar eu chiar îi voi ierta. În bătaie de joc. Dar vor trebui să tragă concluziile care se impun: Să reorganizeze statul-major, să-l pună la punct pe Ben Hur, să anuleze unitatea de anchete şi securitate internă şi să dezvolte un sistem care să evite luarea unor decizii arbitrare şi să apere luptătorii de pericolul invidiei pornite din interior.

Tata spuse:

— Când şi dacă va avea loc la noi o percheziție, e absolut necesar ca voi doi să ştiți despre ce este vorba, şi asta din două motive: unu, pentru că nu e prea mult loc în casă, şi oricine ar putea să-l găsească şi să creeze un incident. În al doilea rând, dacă vor găsi obiectul tăinuit e de presupus că ne vor ancheta separat, motiv pentru care vreau să avem toți trei pregătită aceeaşi explicație. Fără nici un fel de contradicții. (Explicația pe care ne-a rugat tata s-o memorăm avea legătură cu profesorul Schlossberg, care trăise singur la etajul de deasupra noastră şi murise iarna trecută. Îi lăsase tatei moştenire cincizeci sau şaizeci de cărți. Dacă vom fi anchetați, răspunsul nostru identic urma să fie că pachetul ambalat în hârtie maro ajunsese în casa noastră împreună cu cărțile profesorului Schlossberg.)

— Asta va fi o minciună albă, spuse tata, şi în timp ce vorbea ochii săi albaştri miopi, din spatele lentilelor ochelarilor, se înfipseseră adânc în ochii mei. Pentru o clipă, în privirea lui apăru o lucire rară, ştrengărească, o scânteie zburdalnică, ce se aprindea acolo numai foarte rar – spre exemplu, când ne povestea despre răspunsul uimitor pe care i-l dăduse vreunui cercetător sau scriitor, rămas în fața sa „cu gura căscată, ca lovit de fulger“.

— Ne vom permite să folosim această minciună doar la nevoie, şi o vom face cu părere de rău, pentru că o minciună rămâne o minciună. Întotdeauna. Chiar şi o minciună albă tot o minciună rămâne. Fii bun şi reține lucrurile acestea.

Mama a spus:

— În loc să-i ții discursuri ca Moise pe muntele Sinai, ce-ar fi să-ți faci puțin timp să te mai şi joci cu el din când în când? Sau măcar să stați de vorbă? O conversație? Mai ții minte? Dicuție? Mai ții minte? Doi oameni stau împreună, fiecare din ei vorbeşte, dar şi ascultă? Şi încearcă să rețină?

Tata ridică pachetul, îl strânse la piept cu ambele brațe, legănându-l ca pe un prunc care plânge, apoi îl duse din bucătărie în încăperea care

Copyrighted material

servea drept dormitor şi cameră de zi. Pereții acesteia erau acoperiți de jur-împrejur cu rafturi pline de cărți, înalte de la podea şi până în tavan. Nu mai rămăsese loc nici măcar pentru un tablou sau pentru vreun obiect decorativ minuscul.

Armatele de cărți ale tatei erau aranjate milităreşte, conform unei logici de fier, ordonate evident pe departamente şi subdepartamente, după subiect, temă şi limbă, apoi după numele autorilor, în ordine alfabetică. Baza bibliotecii o formau mareşalii şi generalii, adică volumele care îmi provocau fiori de admirație şi respect: cărți scumpe, grele, legate în coperți minunate din piele. Pe stratul de piele zgrunțuroasă, degetele mele căutau şi descopereau plăcerea literelor aurii imprimate; semănau cu piepturile feldmareşalilor din jurnalele cinematografice transmise de Fox Movietone, împodobite cu rânduri, rânduri strălucitoare de ordine şi medalii care le răsplăteau curajul şi vitejia. Când poposea asupra lor câte o pală de lumină de la lampa tatei, în ochi îmi scânteia o rază aurie, invitându-mă parcă să mă alătur lor. Cărțile acelea erau prinții, ducii, conții şi baronii mei.

Sus, pe raftul de sub tavan, stăpânea cavaleria uşoară: jurnale în învelitori colorate, aranjate în funcție de subiect, dată şi țară de origine. În contrast izbitor cu armurile grele ale comandanților militari, aceşti cavalerişti purtau haine uşoare, în culori incitante.

În jurul grupei de feldmareşali şi generali se aflau mase de ofițeri de brigadă[23] şi regimente, cărți țepene, zgrunțuroase şi cu umeri lați, cartonate şi legate în pânză aspră, acoperite de praf, uşor decolorate, ca şi cum ar fi fost îmbrăcate în uniforme de camuflaj transpirate şi prăfuite, semănând cu o pânză de steag veche, trecută prin lupte şi greutăți.

Mai erau şi câteva volume care lăsau să se vadă câte puțin în spațiul dintre îmbrăcămintea din pânză şi trup, la fel ca decolteul rochiei barmaniței de la cafeaneaua Orient Palace. Dacă trăgeam cu ochiul, vedeam doar un întuneric aromat şi prindeam un fel de ecou vag al parfumului trupului cărții, fascinant şi interzis.

Sub cărțile-ofițeri, în îmbrăcămintea lor de pânză, se aflau sute şi sute de cărți simple, legate în carton aspru, emanând un miros de lipici grosolan, iar aceştia erau soldații cenuşii şi maronii ai bibliotecii. Iar mai prejos chiar decât aceşti soldați se afla gloata milițiilor: cărți necartonate, ale căror pagini fuseseră înghesuite laolaltă între două jumătăți ale unei coli de carton şi prinse cu gumă sau lipite cu benzi groase de hârtie

Copyrighted material

glutinată. Mai erau şi cărţile-gangsteri, în coperţi din hârtie care se îngălbeneau şi se fărâmiţau. Iar la urmă, sub ele, ultimii dintre ultimi, mizerabilii mizerabililor, ne-cărţile, grămezi de reviste, tipărituri, broşuri, facturi, pamflete, înghesuite la baza bibliotecii, pe rafturile de jos, aşteptându-l pe tata să vină să le selecteze şi să le ducă undeva, într-un cămin de tipărituri nedorite, ţinute deocamdată acolo din milă şi nu în baza vreunui drept, îngrămădite, până când azi sau mâine, vântul din răsărit şi păsările deşertului le vor mătura trupurile, până când azi sau mâine, sau cel mai târziu la iarnă, tata va găsi puţin timp liber şi va arunca fără milă cea mai mare parte dintre ele (broşuri, pamflete, gazete, reviste, jurnale) afară din apartament, pentru a face loc altor cerşetori, care nu vor întârzia să sosească. (Oricum tatei îi era milă de ele. Îşi promitea iar şi iar că le va sorta, că va face o selecţie, că va scăpa de unele dintre ele, dar eu am senzaţia că nici măcar o singură pagină nu a părăsit apartamentul nostru, deşi stătea să pocnească.)

Deasupra rafturilor cu cărţi plutea mereu un miros slab, un miros prăfuit-cenuşiu, un fel de sediment de aer de străinătate, tulburător dar totodată atrăgător şi surprinzător. Şi în ziua de azi pot fi dus într-o cameră plină cu cărţi, şi chiar cu ochii legaţi şi cu urechile astupate, voi şti imediat şi cu certitudine că mă aflu printre volume întregi de tipărituri. Simt mirosul cărţilor vechi nu cu nările, ci prin piele, orice bibliotecă e un loc oarecum melancolic, solemn, încărcat cu un praf de cărţi mai delicat decât orice alt fel de praf, amestecat cu savoarea hârtiei vechi şi a mirosului cleiurilor de demult, şi a aromelor moderne, puternice, stringente, de migdale, mirosuri amărui, dense, acrişoare ca transpiraţia, de cleiuri alcoolizate, ameţitoare, o adiere îndepărtată a unei lumi de iod şi alge de mare, cu atingerile mirosului de plumb trimise de tuşurile tipografice colorate şi dense, la care se adaugă un miros de hârtie putredă, mâncată de umezeală şi mucegai, dar şi cu hârtia ieftină, care se fărâmiţează, contrastând puternic cu aromele bogate, exotice, ameţitoare şi seducătoare care provin de la hârtia de calitate superioară a albumelor de artă, importată din străinătate. Iar peste toate pluteşte mirosul acelui strat permanent de aer cenuşiu, nemişcat de-a lungul anilor, prizonier în spaţiile misterioase dintre rândurile de cărţi şi peretele din spatele lor.

În biblioteca mare şi solidă din stânga biroului tatei sunt concentrate cărţile grele, care îi sunt de ajutor la lucru, ca o baterie de artilerie camuflată în spatele trupelor de asalt: rânduri, rânduri de volume de

Copyrighted material

Avraam, strămoşul nostru, îmi amintea de Avraam târguindu-se cu Dumnezeu pentru numărul drept-credincioşilor din Sodoma.)

De aici până aici greacă. Iar deasupra latină, limba Romei antice, care poate fi numită şi romană. Iar acolo, pe tot peretele dinspre nord, se întinde lumea slavă, al cărei alfabet îmi este complet necunoscut. Iar aici este domeniul Franței şi al Spaniei, în timp ce dincolo, pe raftul acela, reprezentanții lumii germanice, severi şi sumbri, parcă înveşmântați în uniforme oficiale, întunecate, şuşotesc în colțul lor. (Litere complicate, răsucite, „litere gotice“ spunea tata fără să explice, iar scrisul acela gotic mi se părea ca un labirint sinistru de cărări intercalate.) În timp ce acolo sus, în dulapul închis cu geamuri, se înghesuiau unele-n-altele textele străbunilor noştri (întotdeauna ale străbunilor, niciodată ale străbunelor[26]). Numai străbuni, părinții părinților, fantome din vechime – Mishnah, cele două Talmuduri, cel babilonian şi cel ierusalimitean, legislație şi înțelepciune, interpretări, cântece de slavă şi angelologie, Zoharul, pericope, întrebări şi răspunsuri, dicționare şi gramatici, *Învățătorul Cunoaşterii* şi *Piatra ajutătoare*, *Poteca vieții*, *Platoşa judecății*, fabule, viețile sfinților, toate acestea constituiau un fel de periferie întunecată, o privelişte sumbră şi ciudată, ca o grămadă de bordeie mizere luminate palid de o lanternă, rubedenii îndepărtate care nu-mi erau cu totul necunoscute, chiar dacă aveau titluri ciudate, ca *Tosefta*, *Masă întinsă*, *Yosippon* sau *Datoriile inimilor*. Acestea erau scrise cu litere ebraice, care îmi dădeau cel puțin posibilitatea de a încerca să fac speculații despre ceea ce se afla pe masa întinsă ori care erau *datoriile* ce apăsau acele *inimi*.

Veneau apoi la rând sectoarele de istorie: patru corpuri de bibliotecă înghesuite unul după altul. Primul era doldora de cărți-refugiați, dintre acelea care au întârziat să vină şi nu li s-a mai găsit un loc de odihnă, fiind nevoite să se mulțumească doar cu o poziție oarecum înclinată, pe umerii celor mai vechi, sosite înaintea lor. Două dintre cele patru corpuri erau dedicate istoriei universale, şi două istoriei poporului evreu. La secțiunea de istorie universală am găsit în raftul de jos material despre naşterea omenirii (cu ilustrații emoționante), iar pe rafturile de deasupra cărți despre istoria antică, după care urmau cele despre Evul Mediu (cu desene care-ți înghețau sângele în vene), doctori în robe negre, cu măşti satanice trebăluind deasupra bolnavilor de ciumă bubonică în agonie. Iar peste acestea, scăldate în soare, Renaşterea şi Revoluția Franceză, apoi

Copyrighted material

sus, aproape atingând tavanul, cărțile despre Revoluția din Octombrie şi despre cele două Războaie Mondiale, pe care mă străduiam să le înțeleg pentru a trage concluziile care se impuneau din analiza greşelilor comandanților militari precedenți. Răsfoiam pagină cu pagină chiar şi cărțile pe care nu le puteam citi, fiind scrise în limbi străine, căutând în ele ilustrații, fotografii sau hărți. Multe dintre ele mi-au rămas imprimate în memorie până în ziua de azi: Ieşirea din Egipt. Căderea zidurilor Ierihonului. Lupta de la Termopile: păduri dese de lănci şi sulițe şi săgeți şi căşti aurii în care se reflecta strălucitoare lumina soarelui. Hărți cu traseele lui Alexandru Macedon, cu săgeți groase, îndrăznețe, care duc de la granița Greciei până în Persia, ba chiar până în India. Poze cu oameni executați în piața publică, în care se vedeau siluetele ereticilor, cu flăcările lingându-le deja picioarele, dar cu ochii închişi într-o concentrare pioasă, spirituală, ca şi cum ar fi auzit o muzică celestă. Şi alungarea evreilor din Spania: mulțimi de refugiați ducând în spate ce apucaseră să mai ia cu ei, sprijiniți în bastoane, îngrămădiți la bordul unei corăbii destrămate de vechime, pe o mare furtunoasă, plină cu tot felul de monştri pe care pare să-i bucure soarta evreilor alungați. Sau o schiță detaliată a diasporei orientale, cu cercuri groase în jurul oraşelor Salonic, Izmir şi Alexandria. O pictură viu colorată a unei sinagogi vechi din Alep. La mare depărtare, la marginea hărții, mai apar câteva comunități evreieşti răsfirate, în Yemen, la Cochin, în Etiopia (pe care noi la vremea aceea o numeam Abisinia). O fotografie a lui Napoleon la Moscova, şi încă un Napoleon la Cairo, la poalele piramidelor. Un om scund, rotunjor, poartă pe cap o pălărie cu trei colțuri, care seamănă cu o ureche a lui Haman[27], o mână puternică, întinsă înainte arată spre linia orizontului şi îmbrățişează universul, iar cealaltă, sfioasă, stă ascunsă cu discreție între nasturii vestonului, ca şi cum i-ar fi fost ruşine să iasă la iveală. Şi războaiele dintre hasizi[28] şi oponenții lor. Rabini cu chipuri severe. O hartă detaliată a curților rabinice hasidice privite comparativ cu liniile de apărare în spatele cărora se baricadau oponenții aflați în retragere, fără a renunța la poziția lor. Şi poveşti despre exploratori şi descoperitori de continente, cu flote de corăbii ale căror prore rotunjite, sculptate în lemn străbat strâmtori printre arhipelaguri necunoscute, continente inaccesibile, împărății, Marele Zid Chinezesc, palate nipone în care nu poate pătrunde nici un muritor sau băştinaşi sălbatici înveşmântați în pene şi cu oase înfipte în nas. Hărți ale vânătorilor de

Copyrighted material

balene şi Marea Arctică, şi Marea Bering, cu Alaska şi Golful Murmansk. Iată că apare deja Herzel, rezemat de balustrada balconului de la hotelul din Basel, privind, visător şi mândru, spre lacul care i se întinde la picioare. Imediat după Herzel încep să apară pionierii sosiți pe țărmul Palestinei, puțini, sărăcăcioşi, strânşi unii într-alții ca nişte oi abandonate într-un peisaj dezolant, în care nu se vede nimic în afară de nisip şi câte un măslin răzleț, uşor aplecat într-o parte. Apoi prima hartă a aşezărilor evreieşti: un dunam ici, altul colea. Împrăştiați. Dar de la o hartă la alta se apropie tot mai mult, şi de la o listă la alta se înmulțesc şi devin mai puternice. Şi iată că îşi face apariția şi tovarăşul Lenin, cu şapca pe cap, ținând un discurs entuziast mulțimii înflăcărate, care-şi flutură pumnii strânşi. Mi se pare că acest Lenin seamănă puțin cu Dr. Weitzman[29] al nostru, care se milogeşte întruna de englezi, în loc să-i lovească. (Dar sergentul Dunlop? Şi el trebuie lovit?) Iată şi harta lagărelor de concentrare naziste şi fotografii ale supraviețuitorilor evrei, arătând ca nişte schelete. Iar aici planurile unor lupte faimoase, Tobruk, Stalingrad, Sicilia. Iată în sfârşit marşurile Brigăzii Evreieşti, soldați evrei cu steaua lui David pe mânecă, în Africa, în Italia, şi fotografii ale kibbutzurilor construite în cadrul acțiunii speciale „Zid şi turn“, în munți, în deşert, în văi, pionieri întreprinzători călare pe cai sau pe tractoare, cu puşca atârnată oblic pe piept şi chipuri calme şi curajoase.

Închideam cartea şi o puneam înapoi la locul ei, apoi luam alta şi o răsfoiam căutând în special ilustrații şi hărți. La capătul unei ore sau două, eram deja uşor amețit, o panteră în subterane clocotind de jurăminte şi promisiuni, îmi era limpede ce am de făcut şi cărui scop să-mi dedic viața, iar când momentul adevărului va sosi, şi dacă va fi necesar, pentru ce să mi-o sacrific.

La începutul marelui atlas german, încă înainte de harta Europei, se afla o hartă amețitoare a întregului univers, cu nebuloase atât de îndepărtate încât nici măcar nu puteau fi studiate, şi fotografiile unor stele ciudate. Biblioteca tatei îmi amintea de harta aceea. Se aflau acolo planete familiare, dar şi nebuloase misterioase, latine şi lituaniene, ucrainene şi slovace, precum şi o limbă străveche, numită sanscrită. Mai erau arameica şi limba idiş, care e un fel de satelit al ebraicei, o lună palidă, plină de cicatrice, plutind vag deasupra noastră, printre rupturile dintre nori. Şi undeva, la distanțe de ani şi ani-lumină de limba idiş, se aflau alte stele strălucitoare, ca *Epopeea lui Ghilgameş*, şi *Enuma Eliş*, şi

Copyrighted material

imnurile lui Homer şi *Siddhartha*, precum şi alte poeme minunate, ale căror nume sunt, spre exemplu, *Nibelungii*. *Hiawatha*. *Kalevala*. Nume muzicale, care provoacă o senzație de plăcere pe vârful limbii şi în cerul gurii, atunci când se rostogolesc pe dinăuntru, şi repeți în şoaptă, doar pentru tine, Dante Aligheri, Montesquieu, Chaucer, Shchedrin, Aristofan, Till Eulenspiegel. Iar eu le recunosc pe fiecare dintre ele după culoare şi copertă şi locul în care se află în propria sa galaxie, şi ştiu cine îi sunt vecinii.

Şi tu? Cine eşti tu în tot acest univers? O panteră oarbă. Un ignorant sălbatic. O haimana care îşi pierde timpul învârtindu-se toată ziua prin păduricea din Tel Arza. O jucărie nenorocită în mâna unui Ben Hur prăpădit. În loc să te închizi începând de acum, de azi, din dimineața aceasta şi să rămâi pentru totdeauna aici, între cărțile acestea.

Pentru zece ani?

Pentru treizeci?

Să respiri adânc, să te scufunzi în fântână şi să începi să dezlegi o enigmă după alta?

Ce lungă e calea, câte mistere nu sunt ascunse printre volumele acestea, ale căror nume de-abia le poți descifra. Nici măcar nu-ți poți imagina unde se găseşte prima za a lanțului brelocului ce leagă cheia casei în care este ascunsă cheia seifului în care poate că te aşteaptă cheia celei mai mari curți exterioare din cea mai întinsă galaxie.

În primul rând, trebuie să depăşesc handicapul necunoaşterii alfabetului latin. Mama spune că are nevoie de mai puțin de jumătate de oră pentru a mă învăța să folosesc literele romane. După care, dacă am să-i ajut seara la spălatul vaselor, a promis să mă învețe şi literele chirilice. După părerea ei, pentru asta e nevoie de o oră, o oră şi jumătate. Iar tata promite că alfabetul grecesc seamănă foarte mult cu cel chirilic.

După aceea am să învăț şi sanscrită.

Şi am să mai învăț un dialect, pe care tata îl numeşte Hochdeutsch, ceea ce s-ar traduce prin „germană înaltă“.

Numele „germană înaltă“ are o muzicalitate de vremuri demult apuse, de oraşe cu ziduri fortificate, în interiorul cărora se află poduri din lemn, care la apropierea duşmanului pot fi ridicate cu lanțuri şi trase înăuntru, în spațiul porții paznicilor, deasupra căreia se află două turnuri cu acoperişuri conice. Între zidurile acestor oraşe trăiesc cărturari austeri, îmbrăcați în rase negre, cu capul gol, care duc o viață monahală, stau zi şi

Copyrighted material

noapte şi citesc şi studiază şi scriu la lumina lumânării sau a unui fitil de lampă, într-o chilie al cărei singur geam a fost acoperit. Am să fiu ca ei: chilie, fereastră, lumânare noaptea, masă, grămezi de cărţi şi linişte.

Rafturile pline de cărți au micşorat cu mult spațiul camerei, care oricum nu era prea mare. În încăperea aceasta, sub rafturile cu cărți, se afla şi patul părinților mei. Noaptea îl deschideau, iar dimineața îl strângeau, ca pe o carte, care înghițea în burtă-i aşternutul, transformându-l într-o canapea verzuie. Pe canapea se aflau cinci perne brodate, pe care mi le imaginam ca fiind cele cinci coline ale Romei, atunci când conduceam armatele lui Bar Kochba spre poalele Capitolului şi supuneam Imperiul Roman. Alteori, pernele acestea erau colinele care țineau sub supraveghere drumul spre Neghev sau balene albe pe care le urmăream de-a lungul celor Şapte Mări, până la țărmurile Antarcticii.

Spațiile dintre patul-canapea şi biroul tatei, dintre birou şi măsuța de cafea cu cele două taburete din răchită împletită, dar şi cel dintre taburete şi balansoarul mamei erau despărțite de canale şi strâmtori, care se întâlneau toate în micul covoraş de la picioarele balansoarului. Modul în care fusese aranjată mobila îmi deschidea oportunități fascinante, permițându-mi să desfăşor flotile şi armate de uscat, să pornesc atacuri intempestive, mişcări surprinzătoare, asalturi, ambuscade şi rezistențe înverşunate în interiorul spațiilor în care clădirile sunt construite una lângă cealaltă.

Tata a ascuns pachetul secret într-un loc ales cu multă inteligență, în mijlocul unei serii lungi de ediții uniforme ale celor mai valoroase opere din literatura universală, traduse în limba poloneză. Culoarea coperților seriei era maro-deschis, astfel că pachetul s-a pierdut printre cărți, devenind aproape de neobservat. Ca un dragon adevărat într-o pădure tropicală deasă, plină de copaci gigantici care arată cu toții ca nişte dragoni. Ne avertiză din nou, pe mine şi pe mama: Nu atingeți. Nu vă apropiați. Din clipa aceasta întreaga bibliotecă e spațiu interzis. Dacă cineva are nevoie de o carte, să facă bine şi să mi-o ceară mie. (Am luat asta ca pe o jignire. Mama, da, ea ar putea într-adevăr să greşească sau să aibă o clipă de neatenție în timp ce şterge praful. Dar eu?! Care cunoşteam toată biblioteca pe dinafară? Care puteam localiza cu ochii închişi fiecare sector, locul fiecărei materii, al fiecărei specialități? Mă descurcam acolo la fel de bine ca tata! La fel de bine ca o panteră tânără în jungla în care s-a născut şi a crescut.) Am hotărât să nu intru în

Copyrighted material

discuții. Mâine-dimineață pleacă amândoi la serviciu înainte de opt, iar eu voi fi Înaltul Comisar al întregului regat. Inclusiv al palatului dragonului. Voi fi dragonul însuşi.

Note

23. Referire la Brigada Evreiască – detaşamente militare evreieşti din Palestina, care au luptat în timpul războiului alături de trupele aliate împotriva germanilor.

24. Conform calendarului ebraic.

25. Moses Hayim Luzzatto (1707-1746), cunoscut sub acronimul RAMHAL, a fost un renumit rabin născut în Italia, la Padova, pasionat de Cabala şi studiul filozofiei.

26. Conform tradiției iudaice, poporul evreu are trei tați (patriarhii Avraam, Isaac şi Iacov) şi patru mame (Sara, Rahela, Rebeca şi Lea). Sara a fost soția lui Avraam, Rebeca, soția lui Isaac, Rahela şi Lea, surori, soțiile lui Iacov.

27. Prăjitură tradițională care se mănâncă de Purim, sărbătoare veselă şi pitorească celebrată în memoria salvării evreilor din Persia de la distrugerea pregătită de Haman, în timpul domniei împăratului Ahaşveroş (vezi Cartea Esterei).

28. Hasid – membru al unei mişcări de reînnoire apărute în interiorul iudaismului, fondate în secolul al XVIII-lea de către rabinul Baal Şem Tov.

29. Dr. Haim Weitzman (27 nov. 1874-9 nov. 1952), chimist, unul dintre cei mai de seamă conducători ai mişcării sioniste, om politic de centru, primul preşedinte al statului Israel şi întemeietorul Institutului de Ştiințe din Rehovot, care îi poartă numele.

Copyrighted material

18

În dimineața următoare, chiar în clipa în care uşa s-a închis în urma lor, m-am apropiat de raft şi am rămas acolo pe loc, atât de aproape încât respirația mea ajungea până la el, fără să-l ating. Am încercat să-mi dau seama dacă pachetul emana vreun miros vag de chimicale, sau cel puțin urma vreunui miros? Dar nu se simțeau decât parfumurile obişnuite ale bibliotecii, mirosuri civile de clei şi de timpuri trecute şi de praf, care mă învăluiau din toate părțile. M-am întors în bucătărie, să pun resturile micului dejun în răcitor şi în chiuvetă. Am spălat vasele şi le-am aşezat cu fața în jos, la uscat. Am trecut din cameră în cameră, am tras obloanele şi am închis ferestrele să nu pătrundă dogoarea verii. Apoi am început să patrulez, încoace şi încolo, panteră în subterane, pe traseul dintre ascunzătoare şi uşa de la intrare. Sub nici o formă nu mai eram în stare să mă întorc la planul de atac asupra palatului guvernatorului, de care mă ocupasem până ieri. Pachetul acesta, deghizat la noi într-o capodoperă literară în limba poloneză, care se odihnea pe raft, mă fascina ca un fel de cutie a Pandorei.

La început au fost doar tentații slabe, timide, ținând ochii plecați cu modestie, aproape neîndrăznind să facă vreo aluzie la ceea ce aveam cu adevărat chef să fac. Dar treptat au prins curaj, devenind tentații din ce în ce mai clare, lingându-mi bombeul sandalelor, gâdilându-mi căuşul palmelor, obrăznicindu-se, făcându-mi cu ochiul, trăgându-mă fără ruşine de mânecă.

Tentațiile sunt nişte creaturi asemănătoare unei serii de strănuturi, care începe din nimic, o uşoară ciupitură, o mâncărime la baza nasului, dar care prinde putere şi devine de nestăpânit. În marea lor majoritate, tentațiile încep printr-o mică verificare, o trupă care patrulează pentru a cerceta terenul, un fel de emoție indefinită, începețoşată, şi încă înainte de a şti ce vrea de fapt această stare de agitație, înăuntrul tău începe să se închege treptat un fel de luminozitate interioară, ca atunci când,

Copyrighted material

aprinzând un radiator electric, spirala este încă cenuşie, dar începe deja să producă tot felul de scântei mici, apoi capătă o nuanță vagă de roz, după care se înroşeşte şi apoi începe să se înflăcăreze, şi iat-o arzând cu furie, iar tu îți simți capul uşor, eşti cuprins de un fel de iresponsabilitate, ei şi, ce-mi pasă, ce se poate întâmpla, de parcă dinăuntrul tău ți se transmite un semnal foarte neclar, dar sălbatic, nestăpânit, al cărui sens ar fi: Hei, tu. Şi ce dacă? Ce-ți pasă? În fond, tot ce faci e să-ți apropii vârful degetului de pachetul acela misterios. Doar să-l simți, fără să-l atingi. Cât să simți prin porii pielii de lângă unghie ce energii necunoscute se rotesc acolo, înăuntru. Să fie oare cald? Să fie rece? Să vibreze oare uşor, ca electricitatea? Şi în fond, ce-are a face, de ce nu, ce se poate întâmpla dintr-o singură atingere, una singură? Uşoară? Iute? Nu-i decât un înveliş exterior, indiferent, un înveliş ca orice alt înveliş, dur (sau moale), neted (sau puțin aspru, ca pâsla verde care acoperă masa de biliard) şi plan (sau poate nu e chiar plan, poate că are protuberanțe invizibile, din care degetul va primi nişte indicații inimaginabile? Ce rău poate face o simplă atingere? Foarte delicată, aproape inexistentă? Aproape la fel ca acelea cu care ne apropiem de o bancă sau de un gard pe care scrie „proaspăt vopsit“?

De fapt, poate un pic mai mult decât o atingere: o mică apăsare. Cu delicatețe. Ca un medic a cărui mână îți pipăie cu atenție abdomenul, să afle unde e locul dureros şi dacă e suplu sau meteorizat. Sau aşa cum apeşi cu degetul o pară, cu atenție: E deja coaptă? Nu e coaptă încă? Doar puțin? Şi în fond, ce e toată frica asta de a extrage pachetul pentru o clipă din raft? Numai pentru zece secunde, sau chiar mai puțin, doar cât să-l cântăreşti în palme? Să verifici dacă e greu sau uşor? Dacă e îndesat? Dacă e țeapăn? Să fie ca un lexicon? Sau ca o revistă cu coperți din hârtie? Sau poate că seamănă cu un obiect fragil din sticlă, pe care îl ambalezi cu grijă şi pui în jurul lui tot felul de lucruri moi, care să-l apere, paie, vată sau rumeguş, dar poate că atunci se vor putea simți la pipăit atât moliciunea hârtiei în care este ambalat, cât şi duritatea obiectului dinăuntrul ei? Sau poate că e foarte greu, ca o cutie din plumb? Ori poate se va dovedi că e un obiect făcut din ceva asemănător cu blana, răspunzând atingerii şi oferindu-se degetelor tale prin hârtia de ambalaj maronie, pliindu-se între palmele tale, ca o perniță? Un ursuleț de pluş? Un pisoi? Ce se poate întâmpla, în fond? Doar o urmă de atingere, uite, aşa, doar ca o sărutare din vârful degetului, o atingere ca un abur, ca

Copyrighted material

buzele, şi încă o mângâiere – nu mângâiere, aşa, da, apoi o mică împunsătură cu acelaşi deget, apăsând delicat, şi extragi atent pachetul dintre cărți, uite aşa, ca să-i poți simți amândoi obrajii şi să pipăi marginile hârtiei lipicioase care-l ascunde, de ce nu, ce-ți pasă, trage-l afară pentru o clipă şi du-l pe brațe, ca un luptător ce cară un camarad rănit pe câmpul de luptă, numai s-o faci cu grijă, pentru Dumnezeu, să nu te loveşti acum de vreo mobilă, să nu ia vreo lovitură, să nu-ți scape din mâini. Iar când îl pui la loc, nu uita, Doamne fereşte, care față trebuie orientată în sus. Şi ține minte să foloseşti o batistă, ca să nu laşi amprente inutile, iar apoi schimbă batista, că poate a fost iradiată.

S-a dovedit că pachetul era rece şi destul de compact, dreptunghiular, exact ca o carte împachetată în hârtie de ambalaj, dar o latură nu era chiar netedă. Apreciam greutatea pe care o simțeam în palme ca fiind aproape de aceea a unei cărți: mai uşoară decât un index, dar ceva mai grea decât lexiconul geografic.

Şi cu asta, speram, se terminase. Eram liber. Tentațiile şi-au înfulecat prada şi acum se vor căra, sătule, iar eu am să mă pot întoarce, în sfârşit, la treburile mele.

Eroare.

Exact dimpotrivă.

Ca o haită de câini sălbatici, care au mirosit sânge proaspăt. De-abia după ce le-am permis să guste un pic, câinii s-au tranformat în lupi, iar tentațiile m-au atacat dintr-un flanc descoperit, neaşteptat.

Să-l chem pe Ben Hur. Să vină încoace.

Să-i povestesc în mare taină despre ce se află în casa noastră. Iar dacă nu va crede – să-i arăt pachetul şi să-l încing într-atât, încât o dată, măcar o dată, să văd cu ochii mei cum indiferența leopardului se transformă într-o clipă în uimire buimacă. Cum buzele acelea subțiri şi despotice, prea leneşe de obicei să se mişte, se vor deschide larg, din cauza şocului. Imediat după aceea afacerea Orient Palace va dispărea, la fel cum dispar aburii dimineții imediat după ce răsare soarele. Am să-l oblig să jure că nu va povesti nimănui niciodată ce i s-a destăinuit, nici măcar lui Cita. Oricum, nu-i va fi permis decât să arunce o singură privire asupra pachetului, după care va trebui să uite imediat ce a văzut.

Dar el n-o să uite. Niciodată. Şi din acest motiv, în umbra pericolului care ne înconjoară acum pe amândoi, prietenia noastră va renaşte, curajoasă şi sinceră, ca între Ionatan şi David, vom spiona împreună şi

Copyrighted material

vom descoperi secrete. Şi vom învăța împreună engleză de la sergentul Dunlop, pentru că un om care stăpâneşte limba duşmanului stăpâneşte şi felul său de a gândi.

Am avut dintr-odată senzația ciudată, aproape insuportabilă, că aici, în casa aceasta în care sunt singur în fiecare dimineață şi în fiecare după-amiază, devin unicul stăpân al unei furtuni distrugătoare, ațipite încă într-un pachet aparent nevinovat, un pachet care se pierde destul de bine printre capodoperele literaturii aşezate pe acelaşi raft.

Nu. Ben Hur nu are ce căuta în povestea asta. Eu singur. Fără el.

Spre prânz m-au năpădit dintr-odată noile tentații, nebuneşti, ca o furtună cu fulgere şi tunete alergându-mi prin piept şi prin burtă: Acum totul e în mâinile tale. De-acum înainte, dacă vrei cu adevărat, totul e posibil. Totul depinde de dorința ta. Ia pachetul. Poți pune în locul lui, printre capodoperele de pe raft, un alt pachet, o carte banală împachetată în hârtie identică, şi nimeni nu va observa diferența. Nici măcar tata.

Iar tu, omule, ridică-te şi pune-ți dispozitivul acesta nimicitor în ghiozdanul de şcoală şi transportă-l direct la palatul Înaltului Comisar. Leagă-l cu sârmă de caroseria maşinii comisarului, aflată în parcare. Sau stai la poartă şi aşteaptă-l, iar când va ieşi aruncă-i pachetul la picioare.

Sau altfel: Un tânăr evreu din Ierusalim s-a aruncat în aer pentru a trezi atenția lumii şi a protesta împotriva faptului că i-a fost răpită patria.

Sau poate să-l rog în treacăt pe sergentul Dunlop să pună un cadou în camera comandantului poliției? Dar mai bine nu: e posibil ca el însuşi să sară în aer sau să pățească ceva.

Aş putea să pregătesc o încărcătură explozivă pentru racheta noastră şi să amenințcă voi rade Londra de pe fața pământului dacă Ierusalimul nu va fi eliberat.

Sau să mă ridic şi să-i nimicesc pe Ben Hur şi pe Cita. Să le arăt eu lor.

Şi aşa mai departe, până după-amiază, când a început să erupă în mine o tentație nouă, înfricoşătoare. A început să mă roadă, să sape în mine, orbeşte, un soi de tentație-cârtiță (am găsit în dicționar cuvântul potrivit pentru o tentație de felul acesta, care se insinuează înăuntrul tău şi te stoarce din interior: seducție. Un fel de conexiune între a seda şi a duce).

Nevoia aceasta seducătoare se strecoară în mine necruțătoare, nu renunță, îmi apasă inima şi diafragma între coaste, coboară în cele mai adânci firide, insistă într-un mod înfiorător, o seducție slută, îndărătnică,

Copyrighted material

care linguşeşte şi imploră şi îmi face cu ochiul, promite în şoaptă febrilă dulceața deliciilor corupte, plăcerea tainică pe care n-am gustat-o niciodată sau pe care am gustat-o numai în vis, o dulceață teribilă, care eliberează de orice tensiune.

Sau dimpotrivă, să las pachetul la locul lui, între capodoperele literaturii. Să nu-l ating nici măcar cu un deget.

Să ies. Să încui uşa. Să mă duc direct la Orient Palace.

Dacă el nu va fi acolo, atunci o las baltă. Va fi un semn. Dar dacă e acolo, acesta va fi semnul că trebuie să acționez. Semnul că indiferent ce s-ar întâmpla, dulceața aceasta trebuie să se reverse şi să capete o formă concretă.

Să-i povestesc despre ce e ascuns în casa noastră.

Să-l întreb ce să fac în privința asta.

Să fac ce o să-mi spună.

Seducție.

Puțin înainte de ora patru a fost momentul în care aproape că…

Dar am reuşit să mă înfrânez. Cu o mână de fier. În loc să mă duc la Orient Palace, am mâncat mazăre o chiftea şi doi cartofi, totul rece, n-am avut răbdare să le încălzesc. După aceea am încuiat pe din afară camera părinților şi am încuiat pe dinăuntru uşa camerei mele, m-am întins nu pe pat, ci pe podeaua răcoroasă, în spațiul cât o nişă dintre dulap şi pat, iar acolo, în bătaia razelor de lumină care se filtrau ca scara unui submarin printre crăpăturile oblonului, am citit o oră şi jumătate dintr-o carte pe care o cunoşteam deja, despre călătoriile lui Magellan şi Vasco da Gama. Despre insule şi despre golfuri, despre vulcani şi despre munții acoperiți cu păduri dese.

Copyrighted material

pun masa, cineva a bătut la uşă. O voce a întrebat politicos dacă suntem înăuntru. Tata a răspuns imediat, tot în engleză, la fel de curtenitor:

— Imediat, vă rog. Numai o clipă.

Şi le-a deschis.

Spre surprinderea mea erau doar trei: doi simpli soldaţi (unul dintre ei avea pe chip cicatricea unei arsuri, care îi înroşea jumătate din faţă, făcând-o să semene cu carnea proaspătă de la măcelărie), însoţiţi de un ofiţer tânăr, cu piept îngust şi obraz prelung. Toţi trei purtau pantaloni scurţi, dar ai căror craci erau destul de lungi, şi şosete kaki, care aproape că întâlneau pantalonii în zona genunchilor. Cei doi soldaţi erau înarmaţi cu pistoale automate cărora le îndreptară ţevile spre podea, ca şi cum şi-ar fi plecat ochii cu umilinţă, şi pe bună dreptate, de ruşine şi dezonoare. Ofiţerul avea în mână un pistol la fel ca cel al sergentului Dunlop. (Poate îl cunoaşte? Poate sunt prieteni? Ce-ar fi să-i spun de pe acum că sunt prieten cu sergentul? Poate vor renunţa la percheziţie şi vor accepta să ni se alăture la micul dejun şi la o discuţie prin care să le putem, în sfârşit, deschide ochii, să înţeleagă ce nedreptate ne fac?)

Tata spuse „Intraţi, vă rog“, cu o politeţe şi o amabilitate ieşite din comun. Ofiţerul păru pentru o clipă stingherit, ca şi cum purtarea tatei transformase însăşi percheziţia apartamentului nostru într-o grosolănie nemaipomenită. Îşi ceru scuze pentru deranjul la o oră atât de matinală, spuse că din nefericire este de datoria lui să facă o scurtă verificare, să se asigure că aici totul este conform legii, şi puse fără întârziere pistolul înapoi în teacă.

Urmă un scurt moment de ezitare, atât din partea lor, cât şi din partea noastră. Nu era limpede ce trebuia făcut în continuare. Poate mai era ceva ce trebuia neapărat spus, din partea noastră sau din partea lor, înainte să putem merge mai departe?

Tânăra doctoriţă Gryphius, de la policlinica din strada Ovadia, avea mereu o mare problemă în a-şi alege cuvintele înainte de a mă consulta, când voia să-mi spună să mă dezbrac până la chiloţi. Stăteam acolo, aşteptând răbdător împreună cu mama, până când doctoriţa Gryphius îşi lua inima-n dinţi şi spunea într-o ebraică-germană bolovănoasă:

— Rog despracă toate haine, dar nu trebue desprăcat chiloţi.

Când pronunţa cuvântul chiloţi se simţea că îi venea foarte, foarte greu s-o facă. Ca şi cum ar fi considerat că în ebraică trebuie folosit un alt cuvânt[31], mai puţin urât, mult mai discret (şi aici cred că avea

Copyrighted material

dreptate). La scurt timp după declararea independenței statului, doctorița Gryphius s-a măritat cu un poet armean orb şi l-a urmat în Cipru, de unde s-a întors după trei ani singură, făcându-şi din nou apariția la policlinica noastră. Singura schimbare era un fel de linie subțire, rece şi amară care-i brăzda acum obrazul. Cu toate că nu slăbise, dădea impresia că se împuținase. Se stafidise. După cum am mai scris, nu pot trăi în dezordine, şi mi-e greu până şi să adorm. Din acest motiv, doctorița Magda Gryphius, cu poetul ei orb şi flautul pe care l-a adus din Famagusta şi melodiile ciudate pe care le cânta uneori la două sau la trei noaptea, precum şi cel de-al doilea soț al ei, care era importator de dulciuri şi inventase o licoare pentru stimularea memoriei, dar şi problema cuvintelor potrivite şi nepotrivite pentru definirea obiectelor intime de îmbrăcăminte, toate acestea vor trebui să aştepte o altă povestire.

Ofițerul i se adresă tatei pe un ton respectuos, ca un elev bine educat profesorului său:

— Cu permisiunea dumneavoastră. Vom face un efort special să scurtăm procedura, dar sunt nevoit să vă rog să nu părăsiți colțul acesta.

Mama a întrebat:

— Îmi permiteți să vă ofer o ceaşcă de ceai?

Ofițerul a răspuns:

— Mulțumim, nu. Spre regretul meu, suntem aici în misiune.

Iar tata, în ebraică, pe tonul său calm şi corect:

— Acum ai exagerat. Asta chiar că nu-şi avea locul.

Percheziția propriu-zisă nu mi-a trezit prea multă apreciere, vorbind din punct de vedere profesional. (Am avansat pe furiş aproximativ un metru şi jumătate, până la intersecția cu coridorul, astfel încât aveam posibilitatea să observ aproape întreg spațiul apartamentului.)

Soldații au privit sub patul meu, au deschis uşile dulapului, au mişcat încoace şi încolo umeraşele cu haine, au scotocit puțin prin rafturile cu cămăşi şi lenjerie, au aruncat o privire în bucătărie şi una fugitivă la toaletă, s-au concentrat nu ştiu de ce asupra răcitorului, au verificat spațiul de deasupra acestuia, de dedesubt, din spate, au ciocănit în două locuri pereții apartamentului, iar ofițerul studia între timp peretele cu hărți al tatei. Soldatul ars la față a descoperit pe hol că una dintre agățătorile cuierului se mişca, şi a început să verifice cât de tare, până când ofițerul l-a atenționat că dacă nu încetează o să-l rupă de tot. Soldatul s-a supus. Au intrat cu toții în camera părinților, iar noi am intrat

Copyrighted material

după ei. Ofițerul a uitat, se pare, că noi ar fi trebuit să rămânem într-un colț al coridorului. În primul moment, biblioteca l-a lăsat mut de uimire, după care, cu o voce ezitantă, l-a întrebat pe tata:

— Iertați-mă, aici e cumva vreo şcoală? Sau poate vreun aşezământ religios?

Tata s-a grăbit să-i ofere o explicație detaliată. Mama a apucat să-i sufle cuvintele: Nu te lăsa dus de val, dar în zadar. El era deja în plină furtună, plutea pe apele învolburate, şi începu să explice în engleză:

— Aceasta este o bibliotecă absolut particulară. Folosită în scop de cercetare, sir.

Părea că ofițerul n-a înțeles. Rugă frumos să i se explice dacă tata era negustor de cărți. Sau poate legător?

— Cercetător, domnule, spuse tata în engleza lui cu accent slav. Şi imediat adăugă: istoric.

— Interesant, zise ofițerul şi se înroşi la față, de parcă ar fi primit o mustrare.

După o clipă, când îşi recăpătă siguranța de sine, şi amintindu-şi, poate, gradul şi misiunea sa, repetă ferm:

— Foarte interesant.

Apoi întrebă dacă are şi cărți în limba engleză. Întrebarea aceasta îl jigni pe tata, dar în acelaşi timp îl aprinse, ca şi cum ai fi aruncat un cartuş în mijlocul flăcărilor. Dintr-o singură mişcare, arogantul ofițer reuşise să lovească atât în mândria lui de colecționar de cărți erudit, cât şi în poziția noastră istorică, deoarece suntem unul dintre cele mai cultivate popoare ale lumii. Oare i se pare lui, acestui *goy* infatuat, că se află în bordeiul vreunor băştinaşi dintr-un sat din Mali? Într-o colibă a vreunui trib din Uganda?

În aceeaşi clipă, pasionat şi debordând de entuziasm, de parcă ar fi apărat însăşi justețea principiilor sioniste, tata începu să tragă de pe rafturi carte după carte, rostindu-i cu voce puternică titlul, anul şi seria ediției, aruncându-le apoi una după alta în brațele ofițerului. Ca un ritual formal prin care ar face cunoştință între oaspeții obişnuiți ai casei şi un oaspete nou venit, care li s-a alăturat de curând.

— Lord Byron, ediție Edinburgh. Milton. Shelley şi Keats. Iar aici avem o ediție Chaucer comentată. Robert Browning, prima ediție, limitată. Shakespeare, opere complete, ediția Johnson, Steevens şi Reed. Iar aici, pe acest raft, trăiesc filozofii: îi avem aici pe Bacon, Mill, Adam

Copyrighted material

Smith, John Locke, Bishop Berkeley şi pe incomparabilul David Hume. Iar aici este o ediție de lux a lui…

Ofițerul îşi reveni, se dezmorți un pic, îndrăzni să atingă ici şi colo cu un deget atent şi să pipăie delicat coperțile conaționalilor săi. Iar tata, clocotind şi îmbătat de aburii victoriei, se agita între rafturi şi musafir, trăgea de aici şi de dincolo, oferea iar şi iar, lovindu-l pe duşman fără oprire. În zadar încerca mama, prin gesturi disperate şi expresii îngrozite ale feței, din locul ei de lângă canapea, să-l facă să se oprească, să înțeleagă că se apropie din ce în ce mai mult de punctul critic şi că va aduce cu propriile sale mâini nenorocirea asupra noastră.

În zadar.

Pentru că tata uitase totul, uitase de pachet şi de mişcarea subterană, uitase de suferința poporului nostru şi îi uitase pe cei care se ridicau împotriva noastră odată cu fiecare generație, gata să ne distrugă, ne uitase pe mama şi pe mine, şi plutea la înălțimi de neimaginat, purtat de bucurie şi extaz misionar: dacă i s-ar oferi posibilitatea de a-i convinge, în sfârşit, pe britanici, un popor în fond cult şi moral, de a-i face să ne înțeleagă, să priceapă că noi, cei care suferim din cauza lor aici, într-un colț de la marginea Imperiului, suntem de fapt oameni minunați, civilizați, culți, care citim cărți, suntem pasionați de poezie şi filozofie, fără îndoială că în inima lor s-ar produce imediat o schimbare, după care ar dispărea toate neînțelegerile. Atunci ne vom putea elibera, atât noi, cât şi ei, şi vom putea sta de vorbă față în față despre lucruri care, atunci când totul va fi fost spus şi făcut, vor reprezenta esența vieții.

O dată sau de două ori ofițerul a încercat să spună câteva vorbe, să întrebe ceva, poate doar să-şi ia rămas-bun şi să plece, să-şi continue misiunea, dar nici o putere din lumea asta nu-l putea opri pe tata, aflat în culmea euforiei: orb şi surd şi pasionat, continua să descopere comorile templului său în fața ochilor străinului uluit.

Ofițerului cel slab nu i-a mai rămas decât să murmure din când în când *Indeed*, sau *How very interesting*, de parcă ar fi căzut prizonier şi ar fi fost ținut aici cu forța. Cei doi soldați de pe coridor începură să şuşotească între ei. Cel cu obrazul ars o fixa pe mama cu o privire ciudată. Celălalt chicoti şi se scărpină. Mama apucase marginea de jos a perdelei, iar degetele ei se mişcau disperate de la un fald la altul, unindu-le, strângându-le şi netezind apoi fiecare pliu în parte.

Iar eu?

Copyrighted material

Datoria mea era să găsesc o modalitate tainică de a-l avertiza pe tata că se îndreaptă exact în direcția raftului periculos, atrăgându-l şi pe ofițerul britanic. Dar cum puteam s-o fac? Tot ce-mi stătea în puteri era să nu privesc în direcția aceea. Şi iată că însuşi pachetul maroniu prinse dintr-odată forțe trădătoare şi începu să se arate, ca un dinte definitiv care apare pe neaşteptate printre dinții de lapte, devenind vizibil de la distanță prin culoare, mărime şi grosime.

În clipa aceea m-a învăluit din nou seducția. Mi se întâmpla uneori, la lecțiile tunătoare de religie ale domnului Zrubavel Ghihon, când începeam să simt ceva ca o mâncărime în capul pieptului, o gâdilătură uşoară în gât, aproape imperceptibilă, pătrunzând şi dispărând şi pătrunzând din nou şi începând să urce şi să forțeze porțile ecluzei, şi încerc în zadar să câştig încă un minut, încă două, îmi muşc buzele şi strâng din dinți, îmi simt toți muşchii contractându-se, dar râsul se adună ca un izvor de munte şi izbucneşte în cascade, şi zbor imediat din clasă. Exact la fel mi s-a întâmplat şi în dimineața percheziției, dar în dimineața aceea n-a fost gâdilatul râsului, ci al trădării. Seducția.

La fel ca strănutul, începe să picure din creier şi ajunge la baza nasului, îți aduce lacrimi în ochi şi ți-e clar că totul e pierdut, chiar dacă ai încerca să-l înăbuşi. Astfel am început să-l îndrept pe duşman spre pachetul pe care mişcarea subterană ne rugase să-l ascundem. Pachetul care probabil conținea sistemul de detonare a bombei atomice evreieşti, care prin forța sa ne va elibera pe toți, începând de acum şi până la sfârşitul tuturor timpurilor, de soarta exilului, turmă dusă la tăiere, miel rămas la mila lupilor.[32]

— Călduț, am spus (ca în jocul acela de copii).

Apoi:

— Fierbinte. Se răcoreşte. Călâi. Se răceşte iar. Înghețat.

După care:

— Se încălzeşte. Cald. Cald. Minunat, aproape că dă în clocot.

N-am nici o explicație. Nici până în ziua de azi. Poate că era un fel de dorință ascunsă de a se întâmpla odată ceea ce trebuia să se întâmple. Să nu mai atârn acolo amenințătoare, ca o stâncă deasupra capetelor noastre. Teribilă precum extracția unei măsele de minte: s-o scoată odată. S-o scoată şi gata.

Pentru că e insuportabil.

Pentru că lucrurile nu mai pot continua aşa.

Copyrighted material

Şi am încercat, dar n-am mai reuşit să-l împăturesc mai departe.

Întrebarea pe care mi-o puneam era dacă ştiința a reuşit deja, sau, în cazul în care ea nu a reuşit încă, dacă voi reuşi eu, în decurs de o oră sau două, să găsesc o metodă care să-mi permită să dispar complet, fără a lăsa nici o urmă, pentru aproximativ douăzeci şi patru de ore. Să nu mai exist. Să devin nimic. Dar nu să mă golesc precum, să zicem, spațiile dintre stele, ci să dispar şi să continui totuşi să fiu aici, să văd şi să aud totul, să fiu eu, dar şi o umbră. Prezent fără a fi prezent.

Ce voi face când voi fi față în față cu Iardena, singuri? Unde să-mi ascund dezonoarea? Şi încă aici, în casa noastră? Să-i cer scuze? Înainte sau după ce am să verific (şi cum ai să verifici, tâmpitule?) dacă s-a uitat afară şi a observat, sau nu, că cineva trage cu ochiul la ea de pe acoperişul de peste drum; iar dacă a observat, ştie oare cine era cel care o urmărea? O fi cazul să mă spovedesc? Dacă da, cum voi putea s-o conving că totul s-a întâmplat din greşeală? Că nu i-am văzut nimic, chiar nimic? Că sub nici o formă nu sunt eu „urmăritorul de pe acoperişuri“, despre care se ştie că acționează de câteva luni în cartierul nostru şi despre care se vorbeşte în şoaptă, iar vecinii încearcă de multă vreme să-l prindă, dar în zadar. Că până şi atunci când am tras cu ochiul (doar o singură dată, şi numai pentru zece secunde!) nu mă gândeam la trupul ei, ci la maşinațiunile ocupantului britanic. Că a ieşit aşa numai din întâmplare. (Ce-a ieşit? Ce-am văzut? Nimic de fapt. O dungă întunecată, o dungă deschisă la culoare, o dungă întunecată.) Sau poate să-i spun vreo minciună? Cum? Şi ce e cu gândurile mele, care de atunci erau numai la ea?

Cel mai bine pentru mine ar fi să-mi țin gura.

Cel mai bine ar fi ca atât eu, cât şi ea să ne prefacem că n-a fost nimic. Aşa cum mama şi tata nu vorbesc nimic despre pachetul care a stat ascuns la noi în timpul percheziționilor, şi aşa cum tac în multe alte privințe: tăceri care par muşcături.

Părinții au plecat la trei, nu înainte de a-mi cere şi de a primi o grămadă de promisiuni: să țin minte, să am grijă, să nu uit, să fiu atent, în nici un caz, în special, şi mai ales. În timp ce ieşeau, mi-au spus:

— Ai în răcitor toate bunătățile, şi nu uita să-i arăți unde se află fiecare lucru şi să fii drăguț şi s-o ajuți şi să nu fii pisălog. Şi mai ales nu uita să-i spui că în camera noastră canapeaua e deja întinsă, pregătită pentru noapte, mai spune-i că în bucătărie este un bilet şi că răcitorul e

Copyrighted material

plin cu tot felul de mâncăruri bune, iar tu să fii în pat înainte de zece, şi ține minte să încui uşa cu amândouă cheile, şi atrage-i atenția să stingă luminile.

Eram singur. Aşteptam. Am trecut de o sută de ori dintr-o cameră într-alta, să verific dacă totul e aranjat cum trebuie sau dacă ceva nu e chiar la locul lui. Mi-era teamă, dar speram şi să fi uitat că promisese să vină la noi. Sau că nu va reuşi să ajungă înainte de intrarea în vigoare a ordinului de restricție a circulației şi că voi rămâne singur toată noaptea. După aceea am scos din dulap trusa de croitorie a mamei şi mi-am cusut un nasture de la cămaşă, nu pentru că mi-ar fi căzut, ci pentru că se cam legăna şi n-aş fi vrut să cadă tocmai când Iardena era aici. După aceea am luat chibriturile arse, pe care le țineam într-o cutie separată, alături de cele noi, din motive de economie, pentru a aprinde lampa de gătit cu gaz folosind flacăra de la primus sau invers. Le-am îndesat în spatele condimentelor, deoarece mă temeam ca Iardena să nu creadă că suntem foarte săraci sau zgârciți sau că suntem o familie dezordonată. Apoi am stat puțin în fața oglinzii lipite pe interiorul uşii dulapului de haine, inspirând aerul cu un vag miros de naftalină care venea dinăuntru şi care îmi amintea mereu de iarnă, m-am uitat în oglindă şi am încercat să-mi dau seama, odată pentru totdeauna, în mod absolut obiectiv, aşa cum cerea tata, ce vede cineva când se uită la mine: un copil palid, uscățiv şi ascuțit, cu o figură a cărei expresie se schimbă fără încetare şi o privire ageră.

Oare aşa arată un trădător?

Sau o panteră din subterane?

Mă durea gândul că Iardena era deja aproape o femeie în toată firea.

Dacă ar fi avut cel puțin posibilitatea să mă cunoască aşa cum sunt cu adevărat, poate ar fi înțeles că eu sunt doar un prizonier în trupul unui copil palavragiu, dar că dedesubt se zăreşte…

Nu. Mai bine să pun punct aici, cuvântul zăreşte mă ustură ca o palmă peste obraz. Care oricum mi se cuvine de mult. Dacă i s-ar oferi Iardenei ocazia în seara aceasta să-mi tragă palma cuvenită, poate că m-aş simți mai bine. Măcar să fi uitat şi să nu mai vină niciodată, şi am fugit să trag cu ochiul, nu să trag cu ochiul, ci să privesc din colțul geamului de la baie, pentru că de acolo se vede până aproape de băcănia fraților Sinopsky. Şi întrucât ajunsesem deja la baie, am decis ca de data asta să mă spăl pe față şi pe gât nu cu săpunul obişnuit, pe care îl foloseam tata

Copyrighted material

şi cu mine, ci cu săpunul parfumat al mamei. Mi-am udat puțin şi părul şi l-am pieptănat, mi-am îndreptat cărarea pe-o parte, după care am agitat un ziar deasupra capului pentru a-mi usca părul mai repede, pentru că ce-ar fi dacă Iardena ar ajunge tocmai acum şi şi-ar da seama că mi-am udat părul pentru ea? Mi-am tăiat puțin şi unghiile, aşa, pentru orice eventualitate, deşi le tăiasem vineri, dar după aceea mi-a părut rău, pentru că arătau ca şi cum le-aş fi ros.

Aşa am aşteptat până la şapte fără nouă minute, când aproape intra în vigoare ordinul de interzicere a liberei circulații. Începând din ziua aceea mi s-a întâmplat de multe ori în viață să aştept câte o femeie, întrebându-mă dacă va veni sau nu, iar dacă va veni – ce voi face, şi cum voi arăta, şi ce ar fi corect să-i spun, dar nici o aşteptare nu a fost atât de crudă şi nu mi-a strâns atât de rău inima ca atunci, când Iardena aproape că n-a venit.

Am scris aici cuvintele „să aştept o femeie“, întrucât Iardena avea atunci aproape douăzeci de ani, iar eu doisprezece şi trei luni, ceea ce înseamnă şaizeci şi doi la sută din vârsta ei, deci între mine şi ea era o diferență de treizeci şi opt de procente, aşa am calculat cu creionul pe una dintre fişele goale din cartoteca tatei, aproape de ora şapte, când ordinul intra deja în vigoare, iar eu mă autoconvingeam că gata, totul e pierdut, Iardena a uitat de mine, şi pe bună dreptate.

Am socotit astfel: peste zece ani, când voi ajunge la vârsta de douăzeci şi doi de ani şi trei luni, Iardena va avea treizeci de ani, însă, deşi diferența va fi încă mare, voi fi şaptezeci şi patru la sută din ea, ceea ce e totuşi mult mai bine decât cele şaizeci şi două de procente de acum, dar e încă ridicol. De-a lungul anilor diferența dintre ea şi mine (în procente) se va reduce, dar partea tristă era că diferența aceasta care se micşora scădea din ce în ce mai încet. Ca un alergător de maraton epuizat. Am revăzut calculele de trei ori, şi de trei ori diferența se micşora mereu mai încet. Mi se părea nedrept şi ilogic faptul că în anii imediat următori eu voi avansa în vârstă, mă voi apropia de ea scăzând zeci de procente, dar că după aceea – aşa reieşea din calcule – în anii maturității şi bătrâneții noastre, diferența în procente dintre ea şi mine se va restrânge şi va scădea în ritmul paşilor unei broaşte țestoase. De ce oare? Nu ar fi cu putință ca diferența care scade cu timpul să dispară până la urmă de tot? (Legile firii. OK. Ştiu, dar când mama mi-a povestit depre oblonul albastru, a spus că la începutul timpurilor legile firii erau cu totul altele, doar a existat o perioadă în care pământul era plat, iar soarele şi

Copyrighted material

stelele se învârteau încă în jurul lui. Acum nu ne-a mai rămas decât luna, care continuă să se rotească în jurul nostru, şi cine ştie dacă nu vor anula şi legea aceasta într-o bună zi. Reiese că schimbările sunt întotdeauna în rău, nu în bine.)

Când Iardena va avea o sută de ani, mi-a reieşit din socoteli, eu voi avea nouăzeci şi doi şi trei luni, iar diferența dintre noi în procente se va restrânge la mai puțin de opt (ceea ce nu e rău, față de cele treizeci şi opt din seara aceasta). Dar la ce-i va mai folosi unei perechi de bătrâni ramoliți restrângerea diferenței procentuale care îi desparte?

Am stins acest gând şi lampa de pe biroul tatei, am rupt cartonaşele, pe care le-am aruncat în toaletă, şi am tras apa după ele, şi, pentru că tot ajunsesem din nou acolo, am decis să mă spăl pe dinți. În timp ce mă spălam, am hotărât să mă schimb. Să devin pentru totdeauna, începând din clipa aceea, un om calm, corect, logic şi mai ales curajos. Adică: dacă se va întâmpla o minune de ultim moment şi Iardena va sosi totuşi, deşi aproape că a intrat în vigoare ordinul, am să-i spun imediat, simplu şi direct, că îmi pare rău pentru ceea ce s-a întâmplat pe acoperiş şi că nu se va repeta. Niciodată.

Dar cum am fost în stare?

Ea a sosit la şapte fără cinci. A adus chifle calde direct de la brutăria Angel[33], unde lucra ca funcționară, ca să avem la cină. Era îmbrăcată într-o rochie de vară cu bretele, de culoare deschisă, uşoară, dintr-un material imprimat cu ciclam, închisă în față cu un rând de nasturi mari, pe toată lungimea. Semănau cu nişte pietre de râu lustruite şi aranjate într-un şir drept de mâna unui copil.

A spus:

— Ben Hur n-a vrut să vină. N-a vrut să-mi spună ce s-a întâmplat. Ce s-a petrecut între voi, Profi? Iar v-ați certat?

Tot sângele care se scursese din mine pe fundul fântânii din burtă s-a întors într-un val fierbinte şi mi-a aprins obrajii şi urechile. Până şi propriul meu sânge s-a ridicat contra mea, pentru a mă face de ruşine în fața Iardenei. Ce e mai aproape de un om decât propriul lui sânge? Iată că şi sângele e trădător.

— N-a fost o ceartă, ci o ruptură.

Iardena zise:

— Aha. O ruptură. Profi, vorbeşti mereu ca la radio, parcă ai fi de la Vocea Sionului Luptător. Unde sunt cuvintele tale? N-ai? N-ai avut

Copyrighted material

amândoi, ca pentru mama şi tata, faţă în faţă. Am decis să las liber scaunul pe care şedeam eu de obicei. În timp ce aşezam cuţitele şi furculiţele, o urmăream cu coada ochiului pe Iardena făcând bucăţile de pasăre să danseze în tigaie, folosind lingura de prăjit pe care o ţinea în mână, aşa, ca să nu uite cine sunt, şi gustă din nou, şi amestecă din nou, turnând sosul peste carnea care avea acum o nuanţă minunată de bronz, sau de aur vechi, iar braţele, umerii şi şoldurile ei păreau că se mişcă în ritm de dans, în rochia apărată de şorţul mamei, ca şi cum bucăţile de găină o mişcau pe ea, în loc ca ea să le mişte pe ele.

După ce am mâncat pe săturate, stăteam faţă în faţă, ciugulind dintr-un ciorchine de struguri. Apoi am devorat jumătate de pepene şi am băut cafea împreună, deşi i-am spus Iardenei cinstit că nu mi se permitea să beau cafea, mai ales înainte de culcare. Iardena a zis:

— Ei nu sunt aici.

Apoi a adăugat:

— Acum e timpul pentru o ţigară – numai eu. Tu nu. Găseşte-mi o scrumieră.

Dar nu exista nici o scrumieră, şi nici n-avea cum să fie, pentru că în apartamentul nostru fumatul era strict interzis. Întotdeauna. Fără excepţie. Până şi vizitatorilor le era interzis să fumeze. Tata era din principiu contra ideii de fumat. Susţinea sus şi tare că vizitatorii trebuie să respecte regulile casei, la fel ca un călător într-o ţară străină. Avea un proverb în favoarea acestei idei, pe care îl cita cu mândrie, despre cum trebuie să te comporţi când eşti la Roma. (Mulţi ani mai târziu, când am vizitat Roma pentru prima oară, am fost uimit să observ că era plină de fum. Dar, când tata spunea „Roma“, se referea în general la Roma antică, nu la Roma de azi.)

Iardena a fumat două ţigări şi a băut două ceşti de cafea (mie mi-a turnat numai una). În timp ce fuma şi-a întins picioarele pe scaunul meu, care în seara aceasta era gol. Am considerat de datoria mea să mă ridic imediat, să pun lucrurile înapoi în răcitor, să strâng şi să spăl vasele. Doar gunoiul n-am putut să-l scot, pentru că ne era interzis să ieşim din casă.

Cine a fost vreodată singur cu o fată o noapte întreagă, într-o casă în care nu se mai afla nimeni altcineva, când afară era interzisă libera circulaţie, când toate străzile erau pustii, iar oraşul era îngrădit şi închis? Ştiind că nimeni pe lumea asta nu poate veni să deranjeze? Când o linişte adâncă plutea deasupra oraşului precum aburii ceţii?

Copyrighted material

Stăteam aplecat deasupra chiuvetei, frecam tigaia cu buretele de sârmă, cu spatele întors spre Iardena şi sufletul în cealaltă direcție (spatele spre chiuvetă şi tigaie, şi întreaga mea ființă privind spre Iardena). Şi brusc am spus repede, clipind din ochi, aşa cum faci când înghiți o pastilă:

— În afară de asta, îmi pare rău pentru ce s-a întâmplat atunci. Pe acoperiş. N-o să se mai întâmple niciodată.

Iardena se adresă spinării mele:

— Bineînțeles că o să se mai întâmple. Şi încă cum! Numai că te vei strădui să te comporți mai puțin prosteşte decât atunci.

Pe marginea ceştii stătea o muscă. Aş fi vrut să fiu în locul ei.

Mai târziu, încă în bucătărie (Iardena folosea ceaşca de cafea pe post de scrumieră), mă rugă să-i explic, dar pe scurt, de la ce s-a tras în fond cearta dintre mine şi fratele ei. Ruptura.

Datoria mea era să tac. Să păstrez secretul, chiar şi în cazul unei anchete însoțite de tortură. Văzusem deja în multe filme cum scoteau femeile secrete de la bărbați foarte puternici, ca Gary Cooper sau chiar Douglas Fairbanks. Iar la ora de religie, domnul Ghihon a spus, făcând referire la soția lui: „Samson a fost distrus pentru că a căzut în ghearele unei femei rele“. Era de presupus că după toate filmele care m-au făcut să clocotesc de furie din pricina bărbaților care se topesc şi încep să pălăvrăgească în fața femeilor, provocând întotdeauna nenorociri, mie nu mi se putea întâmpla aşa ceva. Dar iată că în noaptea aceea n-am fost nici eu în stare să mă opresc: parcă răsărise în mine încă un Profi, care erupea delirant şi dădea pe dinafară, ca în Biblie, acolo unde scrie că s-au deschis toate fântânile cerului şi s-a făcut o prăpastie uriaşă. Acest alt Profi începu să-i mărturisească totul, şi nu-l puteam face să tacă, deşi încercasem din toate puterile, deşi îl implorasem să înceteze, dar el a ridicat doar din umeri şi şi-a bătut joc de mine; oricum Iardena ştie deja, spusese limpede „mişcarea voastră subterană“, Ben Hur e trădătorul, iar tu şi cu mine suntem curați.

Acel Profi interior nu-i ascunse nimic Iardenei. Subterana. Ruptura. Racheta. Sertarul încuiat al mamei şi manifestele tatei contra perfidului Albion. Pachetul. Tentația. Seducția. Nici măcar pe sergentul Dunlop. Să fi fost oare beat de la vreun praf sau drog cu care condimentase Iardena găina prăjită? De la sosul ei vrăjit? Sau ameți de la cafea, al cărei gust fusese tare şi înțepător? În filmul *Pantera din subterane* l-au drogat pe

Copyrighted material

detectivul şchiop (însă el era un personaj secundar. Au încercat şi cu eroul, dar bineînțeles că pe el n-au reuşit să-l drogheze).

Dar dacă era agentă dublă? Sau a fost trimisă la mine de unitatea specială de anchete şi securitate internă a lui Ben Hur? (La asta, al doilea Profi, cel interior, îmi răspunse ironic: Ei şi? Ce secret a mai rămas de păstrat între un trădător şi o trădătoare?)

Iardena spuse:

— Drăguț.

Apoi:

— Ce e special la tine, Profi, e faptul că omul poate vedea în fața ochilor tot ceea ce povesteşti.

Îmi atinse umărul stâng, foarte aproape de locul unde începe brațul, şi continuă:

— Nu fi trist. Tu doar aşteaptă în linişte şi nu îl linguşi, pentru că se va întoarce la tine. Ben Hur va trebui să se întoarcă la tine foarte curând, fiindcă fără tine, gândeşte-te puțin, pe cine mai poate să domine? Cine i-a mai rămas? Or, pentru el e esențial să domine. Nu poate dormi noaptea dacă n-a dominat pe cineva în timpul zilei. Iar cu dominația e o mare problemă: Cine porneşte pe drumul acesta, de regulă nu se mai poate opri. Nu te necăji, Profi, cred că ție n-o să ți se întâmple aşa ceva. Deşi este foarte molipsitoare. Şi în afară de asta…

Aici se opri. Îşi aprinse încă o țigară şi zâmbi, nu mie, ci ei înseşi, un fel de surâs, ca şi cum se amuza de una singură, un fel de zâmbet inconştient de propria-i existență.

— Şi în afară de asta ce? am îndrăznit.

— Nimic. Mişcarea subterană şi tot restul. Aminteşte-mi despre ce vorbeam? Nu vorbeam despre subterane?

Răspunsul corect ar fi fost: Nu. Pentru că înainte de a-şi aprinde țigara vorbeam despre spiritul dominator. Am spus totuşi:

— Da. Mişcarea subterană.

Iardena a zis:

— Subterana. Lasă subterana. De-acum e de preferat să tragi cu ochiul, dar cu mai multă inteligență decât atunci. Ba chiar mai bine decât să tragi cu ochiul, Profi, ar fi să înveți cum să ceri. Cine ştie cum să ceară nu mai trebuie să tragă cu ochiul. Problema e că în afară de actorii din filme, aproape că nu există nimeni care să ştie cum să ceară. Cel puțin aşa e aici, la noi în țară. În loc să ceară, fie se milogeşte în fața ta în patru

Copyrighted material

labe, fie presează sau încearcă să trişeze. Asta fără să-i mai pomenim pe bădărani sau pe cei care pur şi simplu pun mâna. Şi care aproape că reprezintă aici majoritatea. Poate că tocmai tu. Poate cândva. Adică, poate că într-o bună zi tocmai tu vei şti cum să ceri. E adevărat, şi din povestea asta cu băieți, fete şi dragoste oamenii o iau razna sau uneori chiar mor, dar mult mai rar decât din pricina mişcărilor subterane şi a altor soiuri de mântuiri. Tu să nu crezi în filme. În viață toți rostesc tot felul de rugăminți, dar o fac prost. După aceea încetează să roage, se simt jigniți şi jignesc. Apoi încep să se obişnuiască, dar când se obişnuiesc de-a binelea, nu mai e timp. Li se termină viața.

— Să-ți aduc o pernă? Mamei îi place să stea seara în bucătărie cu o pernă între spate şi spătarul scaunului.

Avea aproape douăzeci de ani, şi încă mai păstra obiceiul copilăresc de a-şi aranja tivul rochiei, ca şi cum genunchiul care se vedea era un bebeluş dezvelit pe care trebuia să-l acopere iar şi iar, cu grijă, nici prea puțin, ca să nu-i fie frig, dar nici prea mult, să nu-l sufoce.

— Fratele meu, spuse, prietenul tău, nu va avea niciodată un prieten. Şi, cu siguranță, nici o prietenă. Doar supuşi – asta da. Şi femei. Femei va avea cu duiumul, pentru că lumea e plină de nenorocite care se aruncă la picioarele tiranilor. Dar nu va avea o prietenă. Toarnă-mi un pahar cu apă, Profi. Nu de la robinet. Din răcitor. Tu, dimpotrivă, tu vei avea prietene, am să-ți spun şi de ce. Pentru că tu, indiferent ce ți se oferă, chiar şi o chiflă, sau un şervețel, sau o linguriță, te vei comporta imediat ca şi cum ai fi primit un dar. Ca şi cum ți s-ar fi întâmplat o minune.

N-am fost întru totul de acord cu ea, dar am preferat să n-o contrazic. Cu excepția unui singur subiect, care intervenise într-o fază anterioară a discuției şi pe care mi-a fost imposibil să-l trec sub tăcere:

— Dar, Iardena, referitor la ce ai spus mai devreme despre mişcarea ilegală, e limpede că fără ea englezii nu ne vor da niciodată țara. Noi suntem generația luptei.

Ea a izbucnit dintr-odată într-un hohot de râs cristalin, un râset larg, cum au numai fetele cărora le place să fie fete. Încercă să împrăştie cu palma fumul țigării, ca şi cum ar fi fost o muscă, şi nu fum:

— *Ahlan!*[34] spuse, iar foloseşti Vocea Sionului Luptător. Voi nu sunteți o mişcare ilegală, tu şi Ben Hur şi ăla, cum îl cheamă, maimuțoiul ăla mic. Mişcare subterană este cu totul altceva. Ceva îngrozitor. Ceva otrăvit. Chiar dacă nu mai există nici o altă soluție şi o mişcare subterană

Copyrighted material

devine necesară, ea rămâne totuşi ceva otrăvit. Şi în afară de asta, poate că totuşi, în curând, englezii îşi vor aduna catrafusele şi vor zbura acasă. Numai să dea Dumnezeu să nu ne pară rău, să nu regretăm amarnic, după ce ne vor lăsa aici singuri.

Cuvintele acestea mi s-au părut periculoase şi iresponsabile. Semănau oarecum cu ce spunea sergentul Dunlop, că arabii sunt aici partea slabă şi că în curând se vor transforma în noii evrei. Ce legătură poate fi între vorbele Iardenei şi părerea lui despre arabi? Nu e nici o legătură, şi ea totuşi există. Eram furios pe mine însumi că nu vedeam legătura, şi în acelaşi timp pe Iardena, pentru că spusese lucruri care ar fi fost mai bine să rămână nespuse. Poate că era de datoria mea să-i vorbesc unui adult responsabil despre felul în care gândeşte ea? Tatei, eventual? Să-i atenționez, să afle cei a căror datorie este să ştie, că Iardena este un pic cam uşuratică?

Chiar dacă voi decide că trebuie să raportez, nu e cazul să-i trezesc suspiciuni.

Am spus:

— Eu sunt de cu totul altă părere. Noi trebuie să-i alungăm pe britanici din țara asta cu forța.

— O să-i alungăm, spuse Iardena, dar nu în seara asta. Uită-te la ceas, e aproape unsprezece şi un sfert, şi, spune-mi, tu dormi adânc?

Întrebarea asta mi se păru ciudată şi cam suspectă. I-am răspuns cu precauție:

— Da. Nu. Depinde.

— În cazul acesta, e preferabil ca în noaptea asta să dormi adânc. Sau, în caz că te trezeşti, poți să aprinzi lumina şi să citeşti, dar să nu ieşi cu nici un chip din camera ta, pentru că la miezul nopții eu mă prefac în lupoaică, mai bine zis în vampir şi înfulec o sută ca tine. Sub nici o formă să nu deschizi uşa în timpul nopții. Promite-mi.

Am promis. Cuvânt de onoare. Dar suspiciunea a devenit mai puternică. Am hotărât să încerc să nu adorm. Eram convins că n-o să-mi fie greu deloc, din cauza cafelei pe care o băusem şi a fumului de țigară care se împrăştiase în toată casa, dar şi din cauza a ceea ce spusese Iardena despre latura mea puternică şi despre alte lucruri ciudate.

Pe coridor, după ce m-am spălat şi înainte de a-i spune noapte bună, ea întinse pe neaşteptate mâna şi îmi atinse capul. Mâna ei nu era nici moale, nici puternică, oarecum diferită de a mamei. Îmi ciufuli părul

Copyrighted material

pentru o clipă, apoi spuse:

— Ascultă bine de tot aici, Profi. Sergentul acela, despre care mi-ai povestit. Pare destul de cumsecade, poate din întâmplare chiar îi plac puțin copiii, dar nu cred că eşti în pericol, pentru că e un om stăpânit. Cel puțin aşa reiese din descrierea ta. Şi apropo, dacă tot te cheamă Profi, ceea ce vine de la Profesor, ce-ar fi să încerci să fii profesor, nu general spion? Jumătate din oamenii planetei sunt generali. Tu – nu. Tu eşti un copil al cuvintelor. Noapte bună. Şi am să-ți spun ce m-a fermecat cu adevărat la tine: că ai spălat vasele din proprie inițiativă. Ben Hur spală vasele numai dacă e mituit.

Note

33. Fabrică de panificație mare şi cu tradiție din Ierusalim, una dintre cele mai importante şi cunoscute din Israel.

34. În arabă, în orig., „Bine ai venit“.

Copyrighted material

21

Dar de ce am încuiat în noaptea aceea uşa camerei mele pe dinăuntru? Nici astăzi, după ce au trecut deja mai bine de patruzeci de ani, încă nu ştiu cu exactitate, şi poate că astăzi ştiu chiar mai puțin decât în noaptea aceea. (Există multe feluri şi trepte de „nu ştiu“: ca o fereastră, care poate fi nu doar închisă ori deschisă, ci şi deschisă pe jumătate, sau numai dintr-o parte, sau doar puțin crăpată, sau poate fi închisă şi apărată de oblon din afară şi de o perdea groasă pe dinăuntru, sau eventual chiar bătută în cuie.)

Am încuiat uşa şi m-am dezbrăcat ferm hotărât să nu-i acord nici măcar un gând Iardenei, care era de partea cealaltă a peretelui, care poate se dezbrăca şi ea în acelaşi timp, la fel ca mine. Deschide un nasture rotund şi neted după alt nasture rotund şi neted al rochiei sale uşoare şi m-am hotărât pur şi simplu să nu mă gândesc la nasturii aceia, nu la cei de sus, apropiați de gâtul ei, şi nici la cei de jos, de lângă genunchi.

Mi-am aprins veioza şi am început să răsfoiesc o carte, dar îmi venea cam greu să mă concentrez. („În loc să tragi cu ochiul, poți pur şi simplu să ceri.“ Ce voia oare să spună cu asta? Sau „Eşti un copil al cuvintelor!“. Cum mai vine şi asta? Chiar să nu fi înțeles că sunt o panteră în subterane?)

Am pus cartea deoparte şi am stins lumina pentru că era deja aproape miezul nopții, dar în locul somnului mi-au venit tot felul de gânduri, pe care, pentru a le potoli, am fost nevoit să aprind din nou lumina şi să iau cartea. Ceea ce nu m-a ajutat însă.

Noaptea era adâncă şi nemărginită. Nici măcar un greiere nu încălca interdicția de circulație. Nu a fost tras nici un foc de armă. Încetul cu încetul, submarinele din carte s-au transformat în submarine de ceață, plutind lent printre bancuri de ceață. Marea era moale şi caldă. Apoi am devenit un copil al munților, care îşi construia o colibă din blocuri de ceață, dar pe neaşteptate se auzi în celălalt capăt al colibei un fel de

Copyrighted material

scârțâit sau râcâit, ca şi cum una dintre balene ar fi greşit drumul şi s-ar fi împotmolit în apa mică, frecându-se cu burta de nisip. Am încercat să opresc zgomotul, dar m-am trezit în sunetul unui şşşşş, am deschis ochii şi am văzut că adormisem fără să sting lumina şi că sunetul nu se oprea. Continua.

M-am ridicat dintr-o mişcare în şezut, alert şi precaut ca un hoț. Nu era nici o balenă frecându-se cu burta de nisip, ci râcâitul pe care îl aşteptasem toată vara. Un zgâriat foarte uşor, dar insistent, disperat. E categoric la intrare. La uşă. La uşa noastră. E un luptător ilegalist rănit, care poate că sângerează. Trebuie să-i pansăm rănile şi să-l culcăm în bucătărie, pe salteaua de rezervă, iar cu puțin înainte de a se crăpa de ziuă va trebui s-o pornească la drum. Dar tata? Şi mama? Dorm? Nu aud râcâitul acesta insistent la uşă? Să-i trezesc? Sau să deschid eu însumi uşa? Nu sunt aici. Au plecat. E aici Iardena, căreia i-am promis solemn că nu ies din camera mea. Mi-am amintit cum odată, când aveam zece ani, ea mi-a curățat o rană şi mi-a pansat-o, iar mie îmi păruse rău că n-aveam o rană şi la celălalt genunchi.

Au urmat paşi desculți alergând pe coridor. Sunetul zăvorului şi cheia învârtindu-se în broască. Şoapte. Alți paşi. Un schimb foarte încet de replici, dinspre bucătărie de astă dată. Frecatul unui băț de chibrit de latura cutiei. Un ropot scurt de apă la robinet. Şi alte sunete pe care mi-a fost greu să le identific de aici, din patul meu. După aceea s-a lăsat din nou o linişte profundă, catifelată. Să fie totul doar un vis? Sau era de datoria mea să mă ridic, să-mi încalc cuvântul dat, şi să văd ce se întâmplă?

Tăcere.

Paşi înăbuşiți.

Pe neaşteptate se auzi apa la toaletă. Apoi murmurul apei alergând prin țevile din perete. Din nou voci înăbuşite şi paşi desculți trecând prin fața uşii mele, asta era categoric Iardena şoptindu-i luptătorului ei rănit: Aşteaptă o clipă, taci, aşteaptă. Apoi un scârțâit în camera părinților, dincolo de perete: trag de vreo mobilă? Vreun sertar? Apoi sunetul unui râset înăbuşit, poate plânset, care parcă venea de sub apă.

Când voi fi şi eu un ilegalist hăitut şi voi fi rănit, voi avea oare puterea să râd, ca băiatul acesta, în timp ce mi se va curăța şi dezinfecta rana cu toate substanțele acestea usturătoare, pentru a fi apoi legată strâns cu un bandaj?

Copyrighted material

22

Eesența trădării nu constă în faptul că trădătorul se ridică brusc şi părăseşte cercul strâns al celor dedicaţi şi loiali. Doar un trădător superficial ar face aşa ceva. Trădătorul profund, interior, este cel care ocupă o poziție centrală. În inima inimii: este cel mai potrivit şi cel mai implicat şi cel mai legat de problemă. E cel mai asemănător cu ceilalți, identificându-se cu ei. E cel care îi iubeşte cel mai mult pe cei pe care îi trădează, căci, dacă nu i-ar iubi, cum i-ar putea trăda? (Recunosc, e o problemă complicată, al cărei loc e de fapt în altă carte. Un om cu adevărat organizat ar şterge acum rândurile acestea sau le-ar muta în povestirea potrivită. Dar eu nu le şterg totuşi. Cine doreşte, să facă abstracție de ele.)

Vara aceea a luat sfârşit. La începutul lunii septembrie am intrat în clasa a şaptea. Am intrat într-o eră nouă, aceea a bidoanelor goale din care încercam să construim un submarin subcontinental, cu ajutorul căruia să călătorim nestingheriți în adâncurile oceanului de lavă clocotitoare de sub scoarța terestră, fără a fi descoperiți, atacând pe neaşteptate şi distrugând de jos oraşe întregi, de sub fundațiile lor. Ben Hur a fost ales comandantul submarinului şi, în acelaşi timp, responsabil cu navigația, iar eu am devenit din nou adjunctul său, inventatorul şi proiectantul principal. Cita Reznik, în calitatea lui de ofițer responsabil cu arsenalul, a adunat zeci de metri de cabluri electrice, spirale, baterii, comutatoare şi bandă izolatoare. Planul nostru era să ajungem cu submarinul dedesubtul palatului regal din Londra, capitala Angliei. Cita avea un plan suplimentar, unul personal, să prindă în capcană şi să-i deporteze pe o insulă pustie pe cei doi tați ai săi, care se schimbau o dată la două sau trei săptămâni, când unul venea şi celălalt pleca. Pe mama lui o iubea şi o respecta, şi voia să-i ofere puțină linişte, pentru că în tinerețe fusese o cântăreață de operă foarte admirată la Budapesta, iar acum suferea de crize de melancolie. (Pe zidul casei lor cineva scrisese cu

Copyrighted material

23

În luna septembrie s-au efectuat din nou multe percheziții. Au fost arestări şi interdicții. În casa lui Cita s-a găsit inelul unei grenade de mână, şi unul dintre tații lui a fost luat la poliție pentru anchetă (al doilea şi-a făcut apariția în aceeaşi seară). Profesorul Zrubavel Ghihon i-a înfierat din nou în clasă pe babilonieni, exprimându-şi în acelaşi timp îndoiala că profetul Ieremia ar fi vorbit aşa cum trebuie s-o facă un profet în vreme de război şi asediu. În concepția domnului Ghihon, când duşmanul se află la porțile oraşului, datoria unui profet este tocmai aceea de a înălța spiritul poporului, de a-l ajuta să strângă rândurile şi de a-şi arunca mânia în afara zidurilor cetății, asupra vrăjmaşului, nu înăuntru, asupra fraților săi. Dar, mai presus de toate, un profet adevărat, demn de numele său, nu trebuie să insulte familia regală şi pe eroii națiunii. Însă profetul Ieremia era un om plin de amărăciune, şi noi trebuie să încercăm să-l înțelegem şi să-l iertăm.

Pentru câteva săptămâni, mama a adus în apartamentul nostru doi orfani. Erau imigranți clandestini, iar numele lor erau Oleg şi Hirsch, însă tata a declarat că de acum înainte se vor numi Tzvi şi Eyial[35]. Am întins pentru ei salteaua de rezervă pe podea, în camera mea. Aveau opt sau nouă ani, nici măcar ei nu ştiau exact, şi au fost considerați din greşeală frați, pentru că aveau acelaşi nume de familie, Brinn (pe care tata l-a ebraizat în Bar-On)[36]. Apoi reieşi că nu erau frați, nu erau nici măcar rude; de fapt erau inamici. Oricum, antipatia lor se exprima în linişte, fără violență, aproape fără cuvinte. Nu ştiau ebraică, şi se pare că nici în altă limbă nu ştiau să vorbească decât foarte puțin. În ciuda duşmăniei dintre ei, adormeau noaptea pe salteaua lor strânşi unul într-altul, ca doi cățeluşi. Am încercat să-i învăț puțină ebraică şi să învăț de la ei ceva ce nu ştiam exact ce este, şi nici astăzi nu-mi pot explica, dar ştiam că e un lucru pe care cei doi orfani îl cunosc de o mie de ori mai bine decât mine

Copyrighted material

şi decât majoritatea adulților. După sărbători au fost luați cu o camionetă şi duşi într-un sat de copii pionieri. Tata le-a dat valiza noastră veche, iar mama a umplut-o cu haine care îmi erau deja mici, îi rugă să le folosească împreună, fără să se certe şi le-a mângâiat capetele, care fuseseră tunse scurt de frica păduchilor. Când stăteau deja strânşi unul într-altul în colțul camionetei, tata le-a spus:

— Acum începe un capitol nou în viața voastră.

Iar mama a zis:

— Să mai veniți. Oricând se găseşte o saltea în plus.

Da: Le-am povestit părinților despre Iardena. Trebuia. Adică despre noaptea în care ei au plecat la Tel Aviv pentru comemorare, iar ea a dormit la noi, că după miezul nopții a apărut la noi un rănit şi că Iardena i-a pansat rănile şi că el s-a strecurat afară din casă înainte de ivirea zorilor şi a dispărut. Şi că am auzit totul, dar n-am văzut nimic.

Tata a spus:

— Hei, Kinneretul meu, ai fost aievea sau am visat un vis[37]?

Iar eu, furios:

— N-am visat. A fost. A fost aici un rănit. Şi îmi pare rău că v-am povestit, fiindcă voi nu ştiți decât să vă bateți joc şi să râdeți de mine.

Mama a zis:

— Copilul spune adevărul…

Iar tata:

— Serios? Atunci va trebui să avem o discuție cu această domnişoară!

Mama spuse:

— Nu e treaba noastră.

Iar tata:

— Dar ăsta e fără îndoială un abuz de încredere din partea ei.

Şi mama:

— Iardena nu mai e un copil.

Iar tata:

— Dar copilul acesta e încă un copil. În patul nostru, cu cine ştie ce soi de oaspete rătăcitor. Oricum, tu şi cu mine vom continua discuția mai târziu, când vom fi singuri. Cât despre Înălțimea Voastră, luați-o din loc direct spre camera Domniei Voastre şi faceți-vă lecțiile. (Asta a fost o nedreptate, deoarece tata ştia cât se poate de bine că îmi făceam lecțiile imediat ce veneam de la şcoală, primul lucru, uneori chiar înainte de a mânca ce-mi lăsaseră în răcitor.) Dar mi se cuvenea, pentru că e posibil

Copyrighted material

24

La mai puțin de un an după vara aceea englezii au părăsit țara noastră. Statul evreu a luat ființă, iar în noaptea în care şi-a declarat independența a fost atacat şi invadat din toate părțile de armatele țărilor arabe, dar a luptat şi a învins, şi începând de atunci învinge mereu. Mama, care studiase pe vremuri la Hadassa[38], îngrijea răniții în centrul de triere Shibolet, iar noaptea era trimisă împreună cu tânăra doctoriță Magda Gryphius, să înştiințeze familiile celor ucişi. Timpul rămas între răniți şi morți mama şi-l petrecea la cămin, unde se ocupa de orfanii ei. Acolo şi dormea, două-trei ore pe zi, pe un pat de campanie întins într-o magazie. Acasă aproape că nu mai venea. În timpul acelor luni de război mama începu să fumeze, şi de atunci continuă să fumeze, cu o expresie amară pe chip, ca şi cum țigările o umpleau de un dezgust profund. Tata continuă să compună manifeste, scria acum şi ordine de zi, dar a urmat şi un curs intensiv de mânuire a mortierelor. Schimba unghiul vizual ridicând puțin brațele ochelarilor şi coborând un pic lentilele, după care, rațional, pedant şi corect, demonta o mortieră de producție casnică, o ungea şi o monta la loc, înşurubând cu meticulozitate fiecare piuliță, ca şi cum ar fi adăugat o notă de subsol extrem de importantă cărților sale. În zilele în care Ierusalimul era sub asediu, îndurând bombardamentele grele ale artileriei din regatul Iordaniei, Ben Hur, Cita şi cu mine am umplut sute de saci cu nisip, am ajutat la săpatul tranşeelor şi am transmis mesaje, fugind încovoiați de la o poziție la alta. Unul dintre obuze a retezat jumătate dintr-un măslin şi, odată cu el, capul celui mai tânăr dintre frații Sinopsky, în timp ce şedeau amândoi sub copac mâncând sardele. După război, celălalt frate s-a mutat la Afula, iar băcănia a fost preluată, în parteneriat, de cei doi tați ai lui Cita.

Îmi amintesc de noaptea acelui sfârşit de noiembrie când s-a anunțat la radio că organizația ONU din America a decis într-un loc numit Lake

Copyrighted material

Success să ne permită înființarea unui stat evreu, chiar dacă unul foarte mic şi împărțit în trei. Tata s-a întors la ora unu noaptea de la doctorul Buster, unde se adunaseră cu toții să asculte rezultatele votului de la ONU, s-a aplecat deasupra mea şi m-a mângâiat cu mâna lui caldă:

— Scoală-te. Trezeşte-te. Nu dormi.

Cu aceste cuvinte, ridică pătura şi se întinse alături de mine pe pat, aşa îmbrăcat cum era (la noi era strict interzis să urci în pat cu hainele de zi). S-a culcat, a tăcut puțin, continuând să-mi mângâie creştetul, iar eu aproape că nu îndrăzneam să respir, şi dintr-odată începu să vorbească despre lucruri care nu fuseseră niciodată pomenite în casa noastră, pentru că nu era voie, lucruri despre care ştiam că nu se vorbeşte şi gata. Nu trebuie întrebat el, şi nu trebuie întrebată nici mama, şi, în general, erau multe lucruri la noi despre care cu cât se vorbea mai puțin, cu atât mai bine. Mi-a povestit cu vocea întunericului cum era când el şi mama erau copii, vecini într-un orăşel din Polonia, cum îl chinuiau huliganii care locuiau în aceeaşi curte cu ei. Cum îl băteau groaznic, pentru că toți evreii sunt bogați, leneşi şi vicleni. Cum odată l-au dezbrăcat în clasă, pe vremea când era la gimnaziu, cu forța, în fața fetelor, în fața mamei, ca să facă haz de circumcizia lui. Iar tatăl său, adică bunicul, unul dintre bunicii pe care i-a omorât mai târziu Hitler, a venit, în costum şi cu cravată de mătase, să se plângă directorului, dar când a ieşit din biroul acestuia aceiaşi derbedei l-au prins şi l-au dezbrăcat şi pe el cu forța, în clasă, în fața fetelor. Cu aceeaşi voce a întunericului, tata mi-a spus aşa:

— Dar de acum înainte va exista un stat evreiesc, şi m-a îmbrățişat pe neaşteptate, nu cu tandrețe, ci aproape sălbatic. În întuneric mâna mea s-a lovit de fruntea lui înaltă, şi în locul în care ochelarii lui mi-au atins degetele am simțit o lacrimă. Nu l-am văzut niciodată pe tata plângând, nu înainte de noaptea aceea şi nici după ea. De fapt, nu l-am văzut nici atunci: doar mâna mea stângă a văzut.

Notă

38. Important centru medical de renume internațional, cu sediul în Ierusalim.

Copyrighted material